

**MÜNİR HAYRİ EGELİ'NİN MASAL
TÜRÜNDEKİ ESERLERİNİN ÇOCUK
EDEBİYATI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Demet ÇIRAKCI
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL
Ağustos, 2024
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MÜNİR HAYRİ EGELİ’NİN MASAL TÜRÜNDEKİ
ESERLERİNİN ÇOCUK EDEBİYATI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Hazırlayan
Demet ÇIRAKCI

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL

AFYONKARAHİSAR 2024

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Münir Hayri Egeli’nin Masal Türündeki Eserlerinin Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

08/08/2024

İmza

Demet ÇIRAKCI

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Demet ÇIRAKCI
	Numarası	200648108
	Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
	Programı	Türkçe Eğitimi
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		“Münir Hayri Egeli’nin Masal Türündeki Eserlerinin Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi”
Tez Savunma Sınav Tarihi		08.08.2024
Tez Savunma Sınav Saati		14.00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

MÜNİR HAYRİ EGELİ’NİN MASAL TÜRÜNDEKİ ESERLERİNİN ÇOCUK EDEBİYATI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Demet ÇIRAKCI

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Ağustos, 2024

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL

Çocuk edebiyatında masal türü her zaman önemli inceleme konuları arasında yer almıştır. Çocukların iyi-kötü kavramının ayrımını yaptığı ilk tür masaldır. Masal kitabı yazarları, mutlu sonla biten her masalda iyi insan olmanın önemini hissettirerek çocuğu gerçek hayata hazırlamaktadır. Münir Hayri Egeli, 1947’den 1970’e kadar masal türünde eserler kaleme almış ve bu masalların bir kısmını Anadolu’dan derleyerek yazıya geçirmiştir. Bu araştırmanın amacı, Münir Hayri Egeli’nin kaleme aldığı masal türündeki eserlerinin içerik özellikleri açısından incelenmesi ve incelenen eserlerin Türk çocuk edebiyatı açısından öneminin ortaya konmasıdır. Bu bağlamda Münir Hayri Egeli’nin masalları, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine tabi tutulmuştur. Belirtilen masallarda, tarama modelinden yararlanılarak içerik analizi yapılmıştır. Araştırma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Münir Hayri Egeli’nin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri tanıtılmaktadır. İkinci bölümde kuramsal çerçeve ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde ise incelenen masallarda içerik özellikleri açısından tespit edilen bulgular ortaya konmuş ve bu bulguların çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmesine yer verilmiştir. Belirlenen içerik özellikleri; olay akışı, karakterler, tekerlemeler, dil ve anlatım, eğitsel özellikler, motif özellikleri, değerler eğitimi ve sosyal beceri eğitimi başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Her bir eser, belirlenen içerik özellikleri açısından tek tek incelenmiş, tespit edilen bulgular, örneklerle sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, Münir Hayri Egeli, masal, değer, motif.

ABSTRACT

EVALUATION OF MÜNİR HAYRİ EGELİ'S FAIRY TALE WORKS IN TERMS OF CHILDREN'S LITERATURE Demet ÇIRAKCI

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION**

August, 2024

Advisor: Assist. Prof. Dr. Bilal UYSAL

In children's literature, the tale genre has always been among the important subjects of study. It is the first genre in which children distinguish between the concepts of good and bad. Tale book writers prepare children for real life by making them feel the importance of being a good person in every tale that ends with a happy ending. Münir Hayri Egeli wrote works in the tale genre from 1947 to 1970 and compiled some of these tales from Anatolia and put them in writing. The purpose of this research is to examine the tale genre works written by Münir Hayri Egeli in terms of their content characteristics and to reveal the importance of the examined works in terms of Turkish children's literature. In this context, Münir Hayri Egeli's tales were subjected to document review, one of the qualitative research methods. Content analysis was conducted on the specified tales using the scanning model. The research consists of three parts. In the first part, the life, literary personality and works of Münir Hayri Egeli are introduced. In the second part, the theoretical framework is presented. In the third part, the findings determined in terms of content features in the examined tales are presented and the evaluation of these findings in terms of children's literature is included. The determined content features are classified under the titles of event flow, characters, rhymes, language and narration, educational features, motif features, values education and social skills education. Each work is examined one by one in terms of determined content features and the determined findings are presented with examples.

Keywords: Children's literature, Münir Hayri Egeli, tale, value, motif.

ÖN SÖZ

Masallar, çocuğun dünyasına doğrudan seslenen onlara kişisel ve toplumsal değerleri masal gerçekliğiyle hissettiren eserlerdir. Çocuğun hayatını düzenleyen iletileri masal aracılığıyla vermenin ustalık gerektirdiği ise herkesçe malumdur.

Çocuğun kendini doğru ve etkili bir şekilde ifade edebilmesine aynı zamanda bilişsel ve duyuşsal becerilerinin gelişmesine imkân veren eserler meydana getirmek kolay değildir. Çok yönlü düşünmeyi gerektiren bir tür olarak masallar, Türk çocuk edebiyatı açısından incelenmesi ve üzerine düşünülmesi gerekmektedir.

Günümüz dünyası, çocuğu bilgisayar oyunlarına hapsedmektedir. Oysaki çocukların doğaya merak uyandıran, araştırmasına ve keşfetmesine öncülük eden masallarla karşılaştırılması gerekmektedir. Bu da çocukluk çağının verimli geçmesi demektir.

Kişisel ve toplumsal değerlerin küçük yaşlarda kazanılması birey için olumlu bir kazanım olacaktır. Ayrıca sosyal beceri eğitimi konusunda nitelikli metinlerle karşılaşan çocuklar, kendisini hayatının öznesi yapmayı başarabilecek kendi potansiyelinin farkında olarak çevresine de yardımcı olabilecektir. Bu sebeple çocuklara yapılacak en büyük iyilik, çocuk okurları nitelikli masal metinleriyle buluşturmadır.

Çalışmada Münir Hayri Egeli'nin masal türündeki eserleri, masal türünün içerik özellikleri yönünden incelenmiş, Türk çocuk edebiyatı açısından önemi ortaya konulmuştur.

Bu çalışmanın planlanması, araştırılması ve yürütülmesinde bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen, değerli kişiliği ile de her zaman örnek aldığım kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL'a,

Araştırmanın başında görüş ve önerileriyle yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Mehmet Hilmi UÇAN'a,

Eğitim hayatım boyunca her daim yanımda olan aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Demet ÇIRAKCI
2024, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜNİR HAYRİ EGELİ’NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. HAYATI	6
2. EDEBİ KİŞİLİĞİ	8
2.1. MÜNİR HAYRİ EGELİ’NİN TİYATRO VE OPERAYA BAKIŞI	8
2.2. MÜNİR HAYRİ EGELİ’NİN MASALCILIĞI	9
2.3. FİLM YÖNETMENİ OLARAK MÜNİR HAYRİ EGELİ.....	10
3. ESERLERİ.....	11
3.1. HİKÂYELERİ	11
3.2. FİMLERİ.....	12
3.3. TİYATROLARI	12
3.4. MASALLARI.....	13
3.5. DİĞER ESERLERİ	14

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK VE ÇOCUKLUK	16
1.1. EDEBİYAT VE ÇOCUK EDEBİYATI.....	18
2. MASAL.....	22
2.1. MASAL TÜRÜNÜN İÇERİK ÖZELLİKLERİ	23
2.1.1. Olay Akışı.....	24
2.1.2. Karakterler.....	24
2.1.3. Tekerlemeler	25
2.1.4. Dil ve Anlatım	28
2.1.5. Eğitsel Özellikler.....	29
2.1.6. Motif Özellikleri.....	31
2.1.7. Değerler Eğitimine Uygunluk.....	32
2.1.8. Sosyal Beceri Eğitimine Uygunluk.....	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNCELENEN ESERLERDEKİ MASAL TÜRÜNÜN İÇERİK ÖZELLİKLERİNE YÖNELİK BULGU VE YORUMLAR

1. İNCELENEN MASALLARIN İÇERİK ÖZELLİKLERİ	36
1.1. OLAY AKIŞI	36
1.1.1. Atlı Kız.....	36
1.1.2. Ne Verirsen Elinle O gider Seninle	37
1.1.3. Tahta Bacaklı Prens	38
1.1.4. Gülme Komşuna Gelir Başına.....	39
1.1.5. Peri Kayanın Tepegöz'ü.....	39
1.1.6. Gür Babanın Oğlu	40
1.1.7. Cincime Elma Çiçeği	40
1.1.8. Kurtla Güler Kuzuyla Ağlar	41
1.1.9. Yedi Küçük Kambur	41
1.2. KARAKTER/KAHRAMAN.....	42
1.2.1. Atlı Kız.....	42
1.2.2. Altın Bey	43
1.2.3. Orman Perilerinin Ecesi	43
1.2.4. Gökhisar'ın Bey'i.....	43
1.2.5. Yaşlı/İhtiyar/Derviş/Hızır/Pir	44
1.2.6. Tahta Bacaklı Prens/Bey	44
1.2.7. Yağmur Perisi	45
1.2.8. Nurcihan.....	45
1.2.9. Anne/baba	45
1.2.10. Sivrihisar'ın Genç Beyi	46
1.2.11. Ay Hatun ve Yağzıkora.....	46
1.2.12. Gür Babanın Oğlu	46
1.2.13. Cincime Elma Çiçeği	47
1.2.14. Karga/kartal/tavşan/inek	47
1.2.15. Yedi Küçük Kambur	48
1.3. TEKERLEMELER.....	48
1.3.1. Başlangıç/Giriş formeli	48
1.3.2. Geçiş Formeli	49
1.3.3. Bitiş Formeli.....	50
1.3.4. Yer Formeli	50
1.3.5. Sayı/Zaman Formeli.....	50
1.3.6. Karşılıklı Konuşmalar.....	51
1.4. DİL VE ANLATIM.....	52
1.4.1. Kullanılan Cümleler	53
1.4.2. Kullanılan İsimler.....	53
1.4.3. Kullanılan Betimlemeler	54
1.5. EĞİTSEL İLETİLER	56
1.5.1. Toplumsal İletiler	56
1.5.2. Kişisel İletiler	57
1.5.3. Ahlakî İletiler	59
1.5.4. Kavramsal İletiler.....	60
1.6. MOTİF ÖZELLİKLERİ.....	61
1.6.1. Sihir/Büyü	61

1.6.2. Şans ve Talih	62
1.6.3. Din	64
1.6.4. Hayvan	65
1.6.5. İmtihan/Sınav	66
1.6.6. Ölüm	66
1.6.7. Olağanüstülükler	66
1.6.8. Ödül ve Ceza	67
1.7. DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN BULGULAR	68
1.7.1. Yardımseverlik	69
1.7.2. Sevgi	71
1.7.3. Sorumluluk	72
1.7.4. Saygı	73
1.7.5. Dostluk	73
1.8. SOSYAL BECERİ EĞİTİMİ AÇISINDAN BULGULAR	75
1.8.1. Kişiler Arası İlişkiler	75
1.8.2. Akıl Yürütme ve Sorun Çözme	78
1.8.3. Toplum Kurallarına Uyum	79
1.8.4. Sorumluluk Yüklenebilme	79
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	81
KAYNAKÇA	89

TABLÖLER LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Münir Hayri Egeli'nin Hikâye Türündeki Eserleri.....	11
Tablo 2. Münir Hayri Egeli'nin Filmleri	12
Tablo 3. Münir Hayri Egeli'nin Tiyatro Türündeki Eserleri	12
Tablo 4. Münir Hayri Egeli'nin Masal Türündeki Eserleri	13
Tablo 5. Münir Hayri Egeli'nin Makale Türündeki eserleri.....	14
Tablo 6. Münir Hayri Egeli'nin Diğer Eserleri.....	15
Tablo 7. İncelenen Masallarda Tespit Edilen Motiflerin Rakamsal Dağılımı	67
Tablo 8. İncelenen Masallardaki Tespit Edilen Değerlerin Rakamsal Dağılımı	74
Tablo 9. İncelenen Masallarda Tespit Edilen Sosyal Becerilerin Rakamsal Dağılımı ..	80
Tablo 10. İncelenen Masallardaki Motif Unsurlarının Rakamsal Dağılımı	84
Tablo 11. İncelenen Masallardaki Değer Unsurlarının Rakamsal Dağılımı.....	85
Tablo 12. İncelenen Masallardaki Sosyal Beceri Unsurlarının Rakamsal Dağılımı	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. İncelenen Masallarda Tespit Edilen Motiflerin Masallara Dağılımı.....	68
Şekil 2. İncelenen Masallarda Tespit Edilen Değerlerin Masallardaki Dağılımı.....	75
Şekil 3. İncelenen Masallarda Tespit Edilen Sosyal Becerilerin Masallara Dağılımı....	80
Şekil 4. İncelenen Masallarda Tespit Edilen Motiflerin Masallara Dağılımı.....	84
Şekil 5. İncelenen Masallarda Tespit Edilen Değerlerin Masallardaki Dağılımı.....	86
Şekil 6. İncelenen Masallarda Tespit Edilen Sosyal Becerilerin Masallara Dağılımı....	87

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AK: Atlı Kız
CEÇ: Cim Cime Elma Çiçeği
DPT: Devlet Planlama Teşkilatı
GBO: Gür Babanın Oğlu
GKGB: Gülme Komşuna Gelir Başına
GTS: Güncel Türkçe Sözlük
KGKA: Kurtla Güler Kuzuyla Ağlar
NVEOGS: Ne Verirsen Elinle O Gider Seninle
PKT: Peri Kayanın Tepegöz'ü
TBP: Tahta Bacaklı Prens
TDK: Türk Dil Kurumu
YKK: Yedi Küçük Kambur

GİRİŞ

Çocukluğun tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Fakat çocuklara özgü bir edebiyat alanı çok geç oluşturulmuştur. 16. yüzyıldan itibaren Fransa ve Almanya'daki sözlü kültür ürünlerinin derlenip yazıya geçirilmesiyle yazılı çocuk kitapları çoğaltılmış ve bu durum çocuk edebiyatı alanındaki gelişmeleri hızlandırmıştır. Bu süreçte halk edebiyatı ürünlerinden oldukça yararlanılmıştır. Bu ürünlerin başını çeken en önemli edebi tür ise halk masalları olmuştur. Masalın kuşaktan kuşağa aktarılma sürecinde yazılı hale dönüştürülmesi, çocuk edebiyatı açısından önem arz etmektedir. Derlenen masalların yazıya geçirilmesi ve çocuklar için bir eğitim aracına dönüştürülmesi çocuk edebiyatı çerçevesinde olumlu kültürel ve toplumsal gelişmeleri de beraberinde getirmiştir.

Batı'da kültürün en güçlü dinamiklerinden olan masalı, çocuk edebiyatı alanında işlevsel bir hale getirme çabaları sonuç vermiştir. Zamana karşı direnen bir tür olarak masal, başlangıçta çocuk edebiyatı alanında eğitsel bir ortama taşınmış olsa da daha sonra pedagojik ve estetik ölçütler dikkate alınarak yeniden yazma aşamasından geçirilmiştir. Eskiden çocuk, parmak sallanan eserlerle eğitilirken sonraları bu bakış açısı değişmiştir. Çocuğun kendine göre bir dünyası olduğu görüşü yaygınlık kazanarak, masal türünde, biçim ve içerik açısından değişikliğe gidilmiştir. Masalın yazıya geçirilme süreci modern çocuk edebiyatı değeri olarak masalın önemini daha çok arttırmıştır. Ülkemizde ise çocuk edebiyatı çerçevesinde masalın önemi ve gerekliliği, Batı edebiyatına göre sonradan anlaşılmıştır.

Tanzimat Dönemi'nden itibaren Batı'dan çevirisi yapılan çocuk kitaplarında niceliksel olarak bir artış yaşanmıştır. “Yazılı Türk çocuk edebiyatının çeviriyle başladığı ortak kabullerden biridir” (Şirin, 2019: 37). Bununla beraber 1970'li yıllara kadar çeviri olmayan çocuk kitaplarının sayısı da artmış fakat bu niceliksel artışın niteliğinin ise aynı yönde olmadığını söylemek mümkündür. Bu yıllarda çocuk edebiyatı denilince ilk akla gelen eğitilmesi gereken çocuğun okuması için yazılan öğretici metinler olmuştur. Genellikle nasihat havasında öğretici içerikleri olan eserler sunulmuştur. Yerli çocuk edebiyatı örneğinin sayısı ise çok az olmuştur. Bunun temelinde çocukluk ve çocuk edebiyatı kavramlarının felsefesinin ortaya konulamaması ve ortak bir bakış açısının geliştirilememesi yatmaktadır. Özellikle sözlü kültür ürünlerimizin yazılı çocuk edebiyatımıza kazandırılması süreci çok yavaş ilerlemiştir.

Yazıya geçirilen sözlü kültür ürünlerimizin bir çocuk edebiyatı eseri olarak çocuk gerçekliğini ve çocuksu duyarlılığı barındırmaktan ziyade didaktik özellikleri ön plana çıkmıştır. Bu da çocuk okurlarda okuma kültürünün oluşmasına fırsat vermemektedir. Bu yüzden yazarlarımız, “... halk edebiyatının verimlerinden yararlanarak köklü bir atılım yapamamıştır” (Şirin, 2019: 39). Bu durum, çocuk psikolojisindeki gelişmeler, çocuk edebiyatındaki yankısını bulana kadar devam etmiştir. Çocuk psikolojisinde meydana gelen gelişmeler, zamanla çocuk edebiyatı eleştirisinin de çerçevesini çizmeye başlamıştır.

Çocuk edebiyatı, çocuk gerçekliğini ve çocuğa göreliği gündeme getirmiştir. Dünya genelinde çocuğa yönelik evrensel bir felsefi bakışın olmaması ve her medeniyetin çocuğa yönelişinin farklı olması çocuk edebiyatındaki içerik ve kapsamı da farklılaştırmıştır. Üstelik her medeniyette farklılaşan çocuk edebiyatının kapsamı her döneme ve anlayışa göre de değişkenlik göstermektedir. Bu yüzden alanda yapılan çalışmalar, çocuk edebiyatının farklı dönemlerde nasıl değişkenlik gösterdiğinin tespit edilmesi açısından da önem arz etmektedir. Çocuk edebiyatı alanında yapılan çalışmalar, edebiyatın tarihi gelişiminin yanı sıra devirler ve dönemlere göre nasıl değişkenlik gösterdiğini ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma, 1947 – 1970 arası gelişen çocuk edebiyatına ışık tutmaktadır.

Çocukların ilk karşılaştıkları edebiyat türlerinin en önemlisi masaldır. “Masallar insan toplulukları için kültürel gen haritaları gibidir. Bu genetik haritanın kodları hem sözlü hem de yazılı olarak kuşaktan kuşağa aktarılır (Özünel, 2011: 60). Örneğin, Anadolu’dan derlenen bir masalın yazıya geçirilmesi aşamasında pedagojik ve estetik ölçütlere göre yenilenmesi demek, çocuk edebiyatı geleneğimizin de özgünleşmesi demektir. Çocuksu duyarlılığı ve çocuk gerçekliğini estetik ve pedagojik ölçütlerle birleştirerek oluşturulan bir çocuk kitabı, çocuk edebiyatımızın amaçları arasında yer almaktadır.

Problem Durumu

Bu çalışma, 1947 ile 1970 yılları arasındaki dönemin Türk çocuk edebiyatı anlayışına, eğilimlerine, çocuk bakış açılarına ve felsefesine ışık tutacak nitelikte bir çalışmadır. Nitekim Münir Hayri Egeli, söz konusu dönemde, gerek Anadolu’dan derlediği masallar ile gerekse çocuk kitabı yayıncılığında yazdığı eserlerle adından bahsettirmiş ve oldukça önemli bir rol üstlenmiştir. Türk çocuk edebiyatı alanında 1947

ile 1970’li yıllar arasında verilen eserlere baktığımızda genellikle halk edebiyatı ürünlerinden yararlanma yoluna gidilmiştir. Anadolu’dan derlenen masal, ninni, destan, tekerleme, mani gibi sözlü kültür ürünleri yazıya geçirilmiştir. Kültürümüzün önemli bir parçası olan bu sözlü ürünler yazıya geçirilirken hitap edilecek kitlenin özelliklerinin dikkate alınıp alınmadığı, içerik açısından estetik ve pedagojik ölçütlere uyup uymadığı ya da sunduğu iletilerle nitelikli çocuk kitabı olmayı ne kadar yakaladığı gibi hususlar alandaki araştırmaların başlıca konuları olmuştur. Şirin’e (2019: 39) göre -bazı çocuk yazarları istisna kabul edilirse- bu eserler yazıya geçirilirken kimi zaman o dönemin anlayışına göre bir enstrüman kimi zaman da estetik ve pedagojik ölçütlere uymayan eserler ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışma, bu çerçevede ele alındığında söz konusu sorunsalın temelini oluşturan nedenleri ortaya koyması açısından da önem arz etmektedir.

Bu çalışma, Münir Hayri Egeli’nin masal türünde yazdığı eserlerinin içerik özellikleri; olay akışı, karakterler, tekerlemeler, dil ve anlatım, eğitsel özellikler, motif özellikleri, değerler eğitimi ve sosyal beceri eğitimi, açısından incelenmesini içermektedir.

Problem Cümlesi

Münir Hayri Egeli kimdir ve masal türündeki eserlerinin çocuk edebiyatı açısından önemi nedir?

Alt Problemler

1. Egeli’nin kaleme aldığı masallarda içerik özellikleri nasıl ele alınmıştır?
2. Egeli’nin kaleme aldığı masallarda hangi değerlerle çocuklara yaklaşılmıştır?
3. Seçtiği kahramanlar ve sunduğu iletilerle sosyal beceri eğitimine uygun mudur?

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Münir Hayri Egeli’nin tanınmasının sağlanması ve masal türü eserlerindeki içerik özelliklerinin; olay akışı, karakterler, tekerlemeler, dil ve anlatım, eğitsel özellikler, motif özellikleri, değerler eğitimi ve sosyal beceri eğitimi yönünden tespit edilen iletilerin çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmesidir.

Araştırmanın Önemi

Kültürümüzün önemli bir parçası olan Münir Hayri Egeli'nin kaleme aldığı masallar, çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmiştir. Bu çalışma, Münir Hayri Egeli'nin masalları nezdinde 1947 ile 1970 arası dönemde yazılan çocuk edebiyatı ürünlerine yönelik çeşitli tespitlerde bulunulmasına da yardımcı olacaktır.

Münir Hayri Egeli'nin farklı türde çocuklar için yazdığı çocuk kitapları vardır. Egeli'nin şimdiye kadar bir çocuk edebiyatı yazarı olarak eserleri inceleme konusu olmamış ve çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmemiştir. Araştırma, hem Münir Hayri Egeli'nin tanıtılması, hem hakkındaki araştırmanın ilk olması hem de Egeli hakkındaki yapılacak olan çalışmalara örnek olması bakımından önemlidir. Münir Hayri Egeli'nin gerek öğretmen kişiliği olsun gerekse en son meslek olarak çocuk edebiyatında karar kılması olsun kapsamlı bir çalışmanın öznesi olmaya yeterlidir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, nitel bir araştırmadır. Betimsel tarama modellerinden doküman inceleme yöntemi esas alınarak incelenmiştir. Bu yöntemle masallar doküman analizi yapılmıştır. “Doküman inceleme: araştırmanın amacına yönelik olarak kaynak bulma, okuma, not alma, değerlendirme aşamalarını barındırır” (Karasar, 2009: 183).

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Münir Hayri Egeli'nin çocuklar için yazdığı yirmi yedi masal türündeki kitaplar oluşturmaktadır. Örneklemine ise aşağıda adları verilen masal kitapları oluşturmaktadır.

1. Atlı Kız (1954)
2. Ne Verirsen Elinle O Gider Seninle (1957)
3. Tahta Bacaklı Prens (1957)
4. Gülme Komşuna Gelir Başına (1957)
5. Peri Kayanın Tepegöz'ü (1962)
6. Gür Babanın Oğlu (1970)
7. Cime Elma Çiçeği (1962)
8. Kurtla Güler Kuzuyla Ağlar (1963)
9. Yedi Küçük Kambur (1970)

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada, öncelikle ocuk edebiyatıyla ilgili yapılan araştırmalar kapsamında nitelikli bir literatür taraması yapılmıştır. Münir Hayri Egeli'nin masal kitapları, Millî Kütüphane ile iletişime geçilerek temin edilmiştir. Münir Hayri Egeli'nin belirtilen masalları taranarak içerik özellikleri; olay akışı, karakterler, tekerlemeler, dil ve anlatım, eğitsel özellikler, motif özellikleri, değerler eğitimi ve sosyal beceri eğitimine yönelik bulgular tespit edilmiştir. Tespit edilen bulgular, ocuk edebiyatı açısından değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜNİR HAYRİ EGELİ’NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. HAYATI

1903’te İstanbul’da dünyaya gelen Münir Hayri Egeli’nin annesi, Fatma Seniye Hanım’dır. Egeli’nin babası, Osmanlının son dönemlerinde yaşamış şair, yazar ve devlet adamı Rusçuklu Mehmet Hayri Bey’dir. “Mehmet Hayri Bey’in üç oğlu vardır. Bunlardan en küçüğü tanınmış yazar ve sanatçı Münir Hayri Egeli’dir” (Pekgirgin, 1968: 49-54).

Yazarın babası Mehmet Hayri Bey, düzenli bir eğitim almış ve Osmanlı’da devlet memurluğu yapmıştır. “II. Abdulhamit Dönemi’nde İstanbul’da basın-yayın dünyasınca tanınan Hayri Bey; Arapça, Farsça, Rumca, Bulgarca ve Fransızca bilir. İstanbul Ansiklopedisi’nde İngilizce de bildiği yazmaktadır” (Pekgirgin 1968: 4954). Baba tarafından Alemdar Mustafa Paşa sülalesi; anne tarafından da Hasan Ali Yücel ile akrabadır. Atatürk Ansiklopedisi’nde Egeli ile ilgili geniş bilgilere yer verilmiştir. “Nüfus kayıtlarında ismi Ahmet Münir Egeli olarak geçse de o, Münir Hayri Egeli olarak tanınmıştır. Bazı eserlerinde Bayan ve Hadiye Sayron adlarını kullanmıştır” (Gözelce, 2020: 1).

İlköğrenimine İstanbul’da, Kadıköy Numune Mektebinde başlayan Egeli, Darülmuallem-i (Erkek Öğretmen Okulu) bitirdikten sonra Darüşşafaka’da tarih ve resim öğretmenliğine başlamıştır. Paris Sorbonne Üniversitesi’nde Psikopatoloji (Marazi Ruhiyat) okumuş ve öğrenim gördüğü sürede Osmanlı hükümetinden burs istemiştir. Atatürk Ansiklopedisinden edinilen bilgilere göre Fransızca, İngilizce, Almanca ve Rusçayı iyi, İtalyanca, Arapça ve Farsçayı anlayacak derecede bilen Egeli’nin Paris’te öğrenim gördüğü yıllarda Paris Türk İstihbarat Bürosunda memur olarak çalıştığı da bilinmektedir.

İkinci Meclis olarak bilinen TBMM binasının inşaatında çalışmaktayken Atatürk ile tanışmıştır. Bu tanışma Egeli’nin hayatında bir dönüm noktası olmuştur. Atatürk, Trabzon seyahati sırasında kendisine rehberlik eden Egeli’nin öğretmen kimliğini öğrenince “Türk Hava Mecmuasında müdürlüğe tayin ettirmiştir” (Gözelce, 2020: 2). Bu vakitten sonra Egeli, bir görevde sabit kalmayıp birden çok görevde bulunmuştur. Ankara Musiki Muallim Mektebinde Fransızca öğretmenliği yapmaya başlayan Egeli, Tayyare Cemiyeti Neşriyat Müdürlüğü’nün başına getirilmiştir. “1928 yılında Kocaeli

Millî Eğitim Müdürü olarak atanmıştır. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Reşit Galip Bey'in daveti ile Halkevlerinin kuruluş aşamasında hazırlık toplantılarına katılmış, 1932'de Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü Müdürlüğüne getirilmiştir" (Gözelce, 2020: 2).

Egeli'nin asıl görevi, Cumhuriyet rejiminin ve yeniliklerinin halka benimsetilmesinde ve Atatürk'ün yapacağı kültür atılımında etkin rol oynamasıdır. Atatürk bu kültür atılımı çerçevesinde opera, bale, tiyatro çalışmalarına önem vermiştir. Bu süreçte, Atatürk tarafından sinema eğitimi alması için yurt dışına gönderilen Münir Hayri Egeli, yurda döndükten sonra sinema, tiyatro ve opera konusunda da birçok eser vererek tanınır hale gelmiştir. Egeli; Sel, O ve Biz adlı operetlerini yazmış, Ankara Halkevinin bünyesinde sahnelemiştir. "Egeli, 1934 yılında ise İran Şahının Türkiye ziyaretinde sahnelenen Özsoy operasının librettosunu yazmıştır. Operanın müziğini A. Adnan Saygun bestelemiştir. Üç perdelik Özsoy operasının konusu, bizzat Atatürk tarafından belirlenmiştir" (Gözelce, 2020: 2).

Atatürk, Egeli'nin yazdığı Özsoy ve Bayönder operalarına bizzat müdahale etmiş, bilhassa Egeli'den Bayönder eserinin başkahramanı Bayönder'i, kendi şahsında sembolleştirmesini istemiştir. Ayrıca Egeli, eserlerinde Cumhuriyet Halk Partisinin ilkelerini de sık sık konu almıştır.

Egeli'ye 1933'te Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yaptığı büstler için ödül verilmiştir. Sovyetler Birliğine seyahatinden sonra yaptığı Atatürk büstü ise Lenin'e benzediği gerekçesiyle beğenilmemiş hatta Antep'e sürülmüş olsa da Egeli, Ankara'da kalmayı başarabilmiştir. "1951 tarihli Yıldız Mecmuasında hakkında yazılan bir yazıda kendi eseri olan 64 abide, 100'den fazla tunç büst, Mimar Sinan ve Lüksemburg müzesinde zafer heykeli olduğundan bahsedilmektedir. Ayrıca 1937'de Ankara'da açılan Uluslararası Kömür Sergisinin düzenlenmesinde çalışmıştır. Sergide, yaptığı Atatürk ve İnönü rölyeflerini sergilemiştir" (Gözelce, 2020: 4).

Egeli, Bu Toprağın Öz Masalları adıyla kaleme aldığı masalları derlemiştir. Ayrıca roman çevirisi de yapan Egeli'nin Fındık Kurdu ve Terleyen Efe adlı romanları da vardır. Millet, Çocuk Haftası ve Gürbüz Türk Çocuk Dergisinde yazılar yazmıştır. Haftalık Gazete ve Hanımeli adlı dergileri de kendisi çıkarmıştır. Hanımeli dergisi bir kadın sanat dergisidir. 1960'ta oğlu Erdoğan Egeli ile birlikte çıkardığı Sinyal dergisinde yazmaya devam etmiştir.

Egeli, film yönetmenliği de yapmıştır. 1936'da Halkevlerinin çalışmasıyla ilgili kısa film çekmiştir. Esasen 1950'li yıllarda yaptığı yedi film yönetmenliği ile adından bahsettirmeyi başarmıştır. “Bu kurmaca filmlerin dışında Atatürk'ün hayatını anlatan ‘Atatürk Sevgisi’ (1954) belgesel filmini hazırlamıştır. Atatürk'ün yaşam öyküsünü anlatma iddiasıyla yapılan film, bu yönüyle ilk olma özelliğine sahiptir” (Gözelce, 2020: 6). Bu belgesel filmi Demokrat Parti döneminde yayınlanmıştır.

Cumhuriyet'in üretken ve bir o kadar da renkli kişiliği; edebiyatçısı, film yönetmeni, tiyatrocusu, öğretmenini 1970'te hayata veda etmiştir.

2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Münir Hayri Egeli, çok yönlü bir kişiliktir. Meslek olarak öğretmenlikle başlamış fakat farklı alanlarda eser vermeyi başarabilmiş özgün ve üretken bir kişiliktir. Egeli'nin, eserlerindeki tek amacı beğenilmek değildir. Egeli, aslında Atatürk'ün ilkelerini ve düşüncelerini edebiyat ve sanat aracılığıyla halka anlatmak istemiştir. “Egeli, daha 1906'da Atatürk'ün en beğendiği devlet şekli olarak cumhuriyeti dile getirdiğini” (Kutlu, 1999: 835) yazmıştır. Bu durum bize Egeli'nin daha o zamanlardan beri Atatürk'ün görüşlerini benimsediğini ve o doğrultuda çalışacağını göstermektedir.

Egeli, 1918'de Darüşşafaka'da resim öğretmenliği yaparken aynı zamanda da Vakit gazetesinde muhabirlik yapmıştır. Sorbonne Üniversitesi'nde okurken Paris Türk Haberler Bürosunu kurmuş ve idare etmiştir. Egeli hiçbir zaman bir işte sabit kalmamış, daima ülkenin yararına olan kurumlarda söz sahibi olmaya çalışmış ve verdiği kararları da yeni Türkiye'nin hedefleri doğrultusunda vermeye çalışmıştır.

2.1. MÜNİR HAYRİ EGELİ'NİN TİYATRO VE OPERAYA BAKIŞI

Leblebici Horhor adlı müzikal komediye bir yenilik getirerek tekrar sahneye alan Egeli, ses tiyatrosuna yeni bir soluk getirmiştir. Bu ses tiyatrosu, hem Avrupa tarzında bestelenmiş ilk Türk sahne eseri hem de Avrupa sahnelerinde temsil edilen ilk Türk opereti olma özelliği taşımaktadır. Egeli, tiyatronun sadece sahnelenme kısmıyla ilgilenmemiştir. Aynı zamanda *Ülkü* dergisinde tespit edilen tiyatro ile ilgili yazmış olduğu yedi makale bulunmaktadır.

Özsoy ve Bayönder operası üzerinde Atatürk'ün etkisi oldukça fazladır. Atatürk özellikle Bayönder'i kendi şahsında sembolleştirmesini istemiştir. Gerek gördüğü yerde bizzat düzeltme yapmıştır. Eserin içeriği şöyledir: “Bir fırtınalı günde eşini kaybeden Bayönder, bütün varlığını milletine armağan eder ve idealini de gençliğe emanet ederek

ebediyete kavuşur. Bu eser, dönem için destansı bir tiyatro özleminin varlığını da ortaya koymaktadır” (Gözelce, 2020: 3). Egeli, ‘Ben vasıtayım eser onundur’ sözüyle bu durumu desteklemiştir. Bayönder, sahnelendikten bir müddet sonra operaya uyarlanmıştır.

İran Şahı’nın 1934’teki Türkiye ziyareti o dönem gazetelerde geniş yankı uyandırmıştır. Egeli’nin librettosunu yazdığı Özsoy operasının sahnelenmesi, İran-Türkiye ilişkilerini olumlu yönde etkilemiştir. “Eserde İran-Türk halklarının kardeş ülkeler olduğu ve iki ulusun mitolojik birlikteliği mesajı verilmiş, böylelikle Türk-İran dostluğunu pekiştirme amaçlanmıştır. Dönemin tarih görüşünden de etkilenen eserde, Türk soyunun kökenlerine de inilmiş ve Türklerin Acemler ve Avrupalılarla aynı soydan geldiklerine, çok eski bir geçmişe sahip olduklarına değinilmiştir” (Gözelce, 2020: 3). Bu bağlamda Egeli’nin eserlerinin, siyasi bir yönünün de var olduğunu görülmektedir.

2.2. MÜNİR HAYRİ EGELİ’NİN MASALCILIĞI

Münir Hayri Egeli, 1943-1950 arasında “Çocuk Haftası dergisine çocuk masalları yazmıştır” (Gözelce, 2020: 5). İlk masal derlemesine 1950’li yıllarda başlamıştır. Egeli’nin kaleme aldığı 1950’li yıllardaki çocuk masalları ve hikâyeleri, cumhuriyet değerlerinin çocuklara kazandırılması açısından önemlidir. 1960’lı yıllarda resimli çocuk kitapları yazmaya ağırlık vermiştir. Egeli, yazdığı her masalında iyiye ve güzele dair ne varsa çocuk okurlarla buluşturma amacı gütmüştür. Egeli’nin masal hakkındaki görüşlerini bulabileceğimiz en iyi yer yazdığı masalların ön sözleridir.

Tahta Bacaklı Prens adlı masalın ön sözünde torununa hitaben şunları yazmıştır: “Ben bu hikâyeyi seni düşünerek yazdım... İnsanlar daima kaybolmuş iyi günlerin hasretini çekerken pek azı, gelecekteki çok iyi günleri, daha iyi günler yapmaya çalışırlar. Bu hikâye daha iyi günleri yapacak sizin nesilleriniz için bir büyükbaba hikâyesidir” (Egeli, 1957b:1). Egeli, çocuk okurlara daha iyi bir gelecek için geçmiş günleri değil yaşanılan zaman dilimini adres göstermektedir. Çil Horoz adlı masalın ön sözünde “Anadolu öyle bir hazinedir ki, ne ararsan orada bulursun... Elverir ki onu sevmeyi, onu tanımayı bilmeli...” (Egeli, 1962c: 3) demiştir. Egeli, masallarını geleneğe yaslayan bir üslupla Anadolu’yu tanıtan millî ve manevî değerlerimize öncelik veren bir bilinçle yazmıştır. Bu durum çocuk edebiyatı açısından son derece olumlu bir bakış açısıdır.

Egeli'nin Anadolu'dan derlediği masal türündeki eserlerinin çoğunun içeriği memleket hikâyesi tarzındadır. Egeli, dilimizin zenginliği olarak gördüğü Anadolu masallarının derlenmesine çok önem vermiştir. Bunu Çil Horoz adlı masalın ön sözünde Batı dillerinden çeviri çocuk kitaplarıyla kıyaslayarak kendisi de belirtmiştir:

“... Her eli kalem tutan batıdan bulduğunu getiriyor... Kütüphane vitrinlerimiz bu kitaplarla doldu taşı... Çocuklarımız, daha okumayı hecelerken ellerine mutlaka bir yabancı dilden çevrilmiş hikâyeler sunuyoruz. Bu güzel batıya dönüşün bize sakladığı bir dersi anlamaz gibiyiz. O tercime edip çocuklarımıza sunduğumuz güzel hikâyelerin pek çoğu, tercüme ettiğimiz dilin milli hikâyeleridir. O hikâyeler biz yazar ailesine kendi dillerile; ‘İşte biz size örneğiz. Hadi biraz da memleket hikâyeleri derleyin’ diyorlar. Hiç değilse ben öyle anladım” (Egeli, 1962c: 3).

Egeli, Türk çocuk edebiyatında yabancı dilden çeviri masallar yerine millî masalların ve hikâyelerin daha yararlı olacağını belirtmiştir. “Ders kitaplarındaki başka milletlerin masalları, çocuklarımızın ufkunu daraltmaktadır” (Demir, 2010: 21) görüşüne hâkim olan Egeli, çeviri masalların yaygınlaşmasını, Türk kültürüne karşı yapılmış bir haksızlık olarak görmektedir.

2.3. FİLM YÖNETMENİ OLARAK MÜNİR HAYRİ EGELİ

Egeli'nin Türk sinemasının gelişmesi doğrultusunda verdiği gayretler, Türk halkının sinemayı tanımasına ve sinemaya alışmasına imkân sağlamıştır. Egeli, her konuda olduğu gibi bu konuda da Türkiye'nin hedefleri ve Atatürk'ün görüşlerini ön plana almıştır.

Egeli 1950'li yıllardaki Film Dünyası adlı eserinde Atatürk tarafından söylendiğini iddia ettiği şu sözlerle yer vermiştir ki bu sözler Egeli'nin de sinemaya bakış açısını oluşturmaktadır: “Sinema, öyle bir keşiftir ki, bir gün gelecek, Barutun, Elektriğin ve kıtaların keşfinden çok, dünya medeniyetinin cephesini değiştireceği görülecektir. Sinema, Dünyanın en uzak uçlarında oturan insanların birbirlerini tanımalarını, sevmelerini temin edecektir. Sinema, insanların arasındaki görüş, görünüş farklarını silecek, insanlık idealinin tahakkukuna en büyük yardımcı yapacaktır. Sinemaya layık olduğu ehemmiyeti vermeliyiz” (Gözelce, 2020: 5). Egeli, sinemayı dünya çapında bir değişimin aracı olarak görmekte ve insanlar arası olumlu iletişimin de kaynağı olacağını belirtmektedir.

Egeli, tarihî şahsiyetlerin yaşamlarını konu alarak Türk sinemasına yön vermiştir. Bu yönüyle geleneğe yaslanarak öz değerlerimizi sinema yoluyla tanıtmaya amacı gütmüştür. Cem Sultan filmi bunlardan biridir. Atatürk'ün de yaşamını konu alan

bir belgesel hazırlamıştır fakat arşiv görüntülerinin rastgele birleştirilmesiyle oluşturulduğu için eleştiri almış ve bu konuda başarıya ulaşamamıştır. Ancak her şeye rağmen istediği başarıyı yakalayamamış yine de pes etmemiştir. Bu durum, Egeli'nin vazgeçmediğini ve mücadeleci bir ruhu olduğunu göstermektedir.

Egeli, Refik Halit Karay'ın yazdığı Nilgün romanının yönetmenliğini üstlenerek filme almak istemiş, filmi Pakistan'da çekmiştir. “Üç öyküden oluşan 1961 yapımı Kolsuz Bebek ise Egeli'nin son filmi olmuştur” (Gözelce, 2020: 6). Egeli, Ben Bir İnkılap Çocuğuyum adıyla Atatürk'ün hayatını konu alan bir eser kaleme aldığını ve Atatürk'ün ölümü üzerine filmin çekiminin yapılamadığını Atatürk'ten Bilinmeyen Hatıralar adlı kitabında belirtmiştir.

3. ESERLERİ

Gerek tiyatroculuğu gerekse masalcılığıyla adından çokça bahsettiren Egeli, ömrünün uzun bir bölümünü yazıya ayırmıştır. Masal kitabı, tiyatro metinleri kaleme almış, film yönetmenliğinden heykeltıraşlığa kadar birçok alanda eser vermiştir.

3.1. HİKÂYELERİ

Münir Hayri Egeli'nin Millî Kütüphane Kataloğunda tespit edilen yirmi hikâyesi vardır. Bu hikâyeler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 1. Münir Hayri Egeli'nin Hikâye Türündeki Eserleri

Sıra	Eserin adı	Basım yılı
1	Etme Bulma Dünyası	1957
2	Büyük Türklerden Örnek Hikâyeler	1959
3	Guguklu Saat	1953
4	Kurşun Asker	1955
5	Atı Alan Üsküdarı Geçti	1968
6	Ver Gülümü Al Gülünü	1957
8	Atatürk'ün İsteddiği Çocuklar	1965
9	Hamur Çocuk	1954
10	Sinek Sultan: Kız Kulesi Yas Kulesi	1956
11	Kâğıt Kayık	1954

Tablo 1 (Devam). Münir Hayri Egeli'nin Hikâye Türündeki Eserleri

Sıra	Eserin adı	Basım yılı
------	------------	------------

12	Ak Akçe Kara Gün İçindir	1968
13	Babasına Hayrı Olmayanın Kimseye Hayrı Olmaz	1962
14	Eşek Kulaklı Prens	1951
15	Azıcık Aşım Ağrısız Başım	1962
16	El Elden Üstündür	1963
17	Yarım Elma Gönül Alma	1963
18	Yürü Ya Kulum	1962
19	Altın Anahtar Her Kapıyı Açar	1957
20	Yusufçuk	1962

Kaynak: Millî Kütüphane

3.2. FİLMLERİ

Atatürk Ansiklopedisinden edinilen bilgilere göre Münir Hayri Egeli'nin yönetmenliğini üstlendiği filmler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 2. Münir Hayri Egeli'nin Filmleri

Sıra	Eserin adı	Basım yılı
1	Kolsuz Bebek	1961
2	Nilgün	1954
3	Sarı Zeybek	1953
4	Yıldırım Beyazıt ve Timurlenk	1952
5	Söz Müdafanıdır	1952
6	Yavuz Sultan Selim ve Yeniçeri Hasan	1951
7	Cem Sultan	1951
8	Doğan Çavuş	1938
9	Vatan ve Namık Kemal	1951
10	Atatürk Sevgisi	1954
11	Safiye Sultan	1955

Kaynak: Atatürk Ansiklopedisi

3.3. TİYATROLARI

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü ve Millî Kütüphane Kataloğundan Egeli'ye ait tiyatro türünde on iki eser tespit edilmiştir. Bu eserlerden Sihirli Saat ve Hayat Makarası adlı eser sonradan senaryolaştırılmıştır. Taş Bebek, Bir Ülkü Yolu ve Bay Önder adlı eserler ise sahnelenmiştir. Bu eserler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 3. Münir Hayri Egeli'nin Tiyatro Türündeki Eserleri

Sıra	Eserin adı	Basım yılı
------	------------	------------

1	Bay Önder	1934
2	Bir Ülkü Yolu	1934
3	Yeni Ağustos Böceği ile Karıncalar	1936
4	Haftamızı Oynuyoruz	1936
5	Yörük Emine	1946
6	Fındık Kurdu	1950
7	Leblebici Horhor ve Afrodite	1950
8	Üç Güvercin	1950
9	Adalı Kız	1946
10	Taş Bebek	1934
11	Üryan Efe	1944
12	Sihirli Saat ve Hayat Makarası	1947

Kaynak: Millî Kütüphane ve Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü

3.4. MASALLARI

Millî Kütüphane kataloğunda Egeli'ye ait yirmi yedi çocuk masalı tespit edilmiştir. Bu masallardan ilk on tanesi atasözüyle ilgili yazılmıştır. Çil Horoz, Peri Kayanın Tepegözü, Uludağın Masalı, Yedi Küçük Kambur, Harlayım Mı Gürleyim Mi, Halkapınar'ın Avcı Kızı adlı masallar ise derleyerek yazıya geçirilmiştir. Bu masallar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 4. Münir Hayri Egeli'nin Masal Türündeki Eserleri

Sıra	Eserin adı	Basım yılı	Sayfa sayısı
1	Garip Kuşun Yuvası	1957	15
2	Dağ Dağa Kavuşmaz	1963	14
3	Tuttuğun Altın Ola	1962	13
4	Ne Verirsen Elinle O Gider Seninle	1957	15
5	Tatlı Söz Yılanı Deliğinden Çıkarır	1957	12
6	Kuş Sütü	1960	11
7	Üzümünü Ye Bağını Sorma	1960	11
8	Gülme Komşuna Gelir Başına	1957	12
9	Kurtla Güler Kuzuyla Ağlar	1963	15
10	Az Veren Candan Çok Veren Maldan	1970	15
11	Tahta Bacaklı Prens	1957	47

Tablo 4 (Devam). Münir Hayri Egeli'nin Masal Türündeki Eserleri

Sıra	Eserin adı	Basım yılı	Sayfa sayısı
12	Çil Horoz	1962	47
13	Peri Kayanın Tepegözü	1962	10
14	Ay Perileri	1955	48
15	Mor Derenin Kızı	1957	48
16	Alageyik	1947	22
17	Atlı Kız	1947	24
18	Aydedenin Kızı	1968	16
19	Yağmur Nine	1970	12
20	Nine Bacının Masal Torbası	1957	32
21	Cim Cime Elma Çiçeği	1962	15
22	Gür Babanın Oğlu	1970	14
23	Uludağın Masalı	1970	14
24	Yedi Küçük Kambur	1970	16
25	Harlayım Mı Gürleyim Mi	1970	15
26	Gözyaşı Deresi	1970	16
27	Halkapınar'ın Avcı Kızı	1960	16

Kaynak: Millî Kütüphane

3.5. DİĞER ESERLERİ

Millî Kütüphane Kataloğunda iki, Ülkü dergisinde ise tiyatro ve sanatla ilgili yedi makale türünde tespit edilen eseri vardır, bunlar aşağıda tabloda belirtilmiştir:

Tablo 5. Münir Hayri Egeli'nin Makale Türündeki eserleri

Sıra	Eserin Adı
1	Bir Millet Muharrirlerini Arıyor
2	Çalışmada Şevk Artırıcı ve Dinlendirici Metodlara Genel Bakış
3	Bugünkü Manâsiyle Tiyatro Nedir?
4	Halk Eğitim Yolu-Kukla Tiyatrosu
5	Gezgin Tiyatrolar
6	Kukla Tiyatrosu
7	Dil Sergisi
8	Devrim Müzesi
9	Sinema ve Eğitim

Münir Hayri Egeli'nin sinema ile ilgili görüşlerini içeren 64 sayfalık eseri Film Dünyası 1950'li yıllarda basılmıştır. Egeli, Haftalık Gazete ve Hanımeli adlı dergileri çıkarmıştır. Egeli'nin ansiklopedi türünde iki eseri vardır. Birincisi: *Okul Ansiklopedisi*

(1966), ikincisi ise Resimli Ansiklopedik Tabiat Bilgisi ve Biyoloji Sözlüğü (1966) ‘Bir’ yayınevi tarafından basılmıştır. Egeli’nin Millî Kütüphane Kataloğunda tespit edilen bilgilendirici türde yazdığı diğer eserleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 6. Münir Hayri Egeli’nin Diğer Eserleri

Sıra	Eserin adı	Basım yılı
1	Ben ve Birleşmiş Milletler	1949
2	İlk Mekteplerdeki Ruhi Tetkikler	1934
3	Tarih Diyor ki	1947
4	Almanya'da Gezme, İş Bulma, Çalışma Yolları	1964
5	Alfabe Oyunu	1954
6	Beni Oku	1952
7	Okuma Bayramı	1963
8	Renkli, Resimli, Oyunlu Alfabe	1954
9	Minik Alfabe	1957
10	İlk Okuma Kitabım	1957
11	Kadın Dünyası	1957
12	Haritalı Almanya’ya Gidiyorum	1965
13	Almanya’ya Gidiyorum	1963
14	Kanarya Bakma, Tanıma, Yetiştirme Yolları	1960
15	Çocuk Nasıl ve Nelerle Oynamalıdır?	1927
16	Bilinmiyen Yönleriyle Atatürk	1954

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK VE ÇOCUKLUK

Çocuk edebiyatını anlamak için öncelikle çocuk ve çocukluğun anlaşılması gerekmektedir. Çocuk ve çocukluk kavramları arasında soyut-somut ilişkisi vardır. Çocuk, insanlığın geleceğini belirler, toplumun temel yapı taşı olan ailenin en değerli varlığıdır. Çocuk kavramının tanımına bakıldığında 20. yüzyılın başlarına kadar dünyaca uzlaşılmış bir tanımın olmadığı görülmektedir. Çünkü her medeniyetin çocuğa bakışı ve çocuk kavramı konusundaki yorumları farklıdır. “Çocuğun tanımı ve toplumsal konumu, ülkeden ülkeye farklılık gösterse de evrensel olarak gösterilen ölçütler bu konuda yol göstericidir. Birleşmiş Milletlerin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi 18 yaşına kadar her insanı çocuk kabul etmektedir” (DPT, 2001: 80). Bu konuda uzlaşılmış ilk tanım Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ndeki “Çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” (1. Madde) tanımıdır. Söz konusu sözleşme, çocuk kavramının içini, biyolojik yaşa bağlı olarak yapılan hukuki bir tanımla doldurmuştur.

Çocuğun tanımı, “1. Küçük yaştaki erkek veya kız çocuk, 2. Soy bakımından oğul veya kız, evlat, 3. Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak, 4. Genç erkek, 5. mec. Büyükler arasında daha az yaşlı olan kişi. 6. mec. Büyüklere yakışmayacak, daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse, 7. mec. Belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse” (GTS) şeklinde yedi maddede açıklanmıştır.

Oğuzkan (1977: 90), çocukluğu iki ile on dört yaşına kadar geçen süre olarak tanımlarken bir çocuğun, büyüklerin küçülmüş hali olmadığını da belirtmektedir. Çocukların ‘küçük insan’ olarak görülmesi geçmiş yüzyıllarda ortak kabul görmüş görüşlerdendir. Şirin (2000: 38), eski dünyada çocuğun, eğitilmesi gereken ‘küçük adam’ olduğunu ve bu ‘küçük adam’ anlayışı, çocuğu dıştan tanıma anlamı taşıdığını belirtmektedir. Çocuk ve çocukluğun anlaşılması demek insanın anlaşılması demektir “Oysa çocukluk her toplumun yitik cenneti gibidir” (Şirin, 2019: 28). Çocuğu tanıma ve anlama eyleminde insanın önce kendisini tanıması kilit rol oynamaktadır. İçindeki çocuğun farkına varabilen bir insan, çocuğu ve çocukluğu anlayabilecek olan insandır.

“Çocuk ve çocukluk kavramlarının tarihin farklı dönemlerinde değişik biçimlerde algılanmakla birlikte her zaman var olan ve köklü değişimler gösteren kavramlar olduğu görülmektedir” (Sağlam ve Aral, 2016: 53).

Çocukluğun başladığı yerde insanlığın tarihi de başlar fakat çocuğu tanıma çocukluğu anlama eyleminin her toplumda farklı bir şekilde başlayıp ilerlediğini görmekteyiz. Örneğin, Batı toplumlarında 16. yüzyıla kadar çocukla ilgili her konuya kayıtsız kalınmış; çocuk, hafife alınmıştır. Kaminski (2016: 11) Batı’da çocukların bizzat kendisi için resmedilmesinin bile 17. yüzyıla dayandığını belirtmektedir. 18. yüzyıla kadar çocuk giysilerinin dahi yetişkin üniformasına benzetilmeye çalışıldığını belirtmektedir. Sürekli büyüklere benzetmeye çalışılan her konuda ikinci plana atılmış, hiçbir olayın öznesi olamayan bir çocuk profili çizilmiştir. Fakat çocukluk dönemlerini ve çocuğun gelişim süreçlerini tanımlama fikri kuramsallaşmaya başladığında bu profil zamanla terk edilmeye mahkûm olmuştur. Çocuğun gelişimi ve psikolojisi üzerine yapılan kapsamlı eğitimbilim araştırmalarından sonra oluşan modern çocukluk fikri, çocuk edebiyatının gelişmesinde öncü rol oynamıştır.

Her medeniyetin çocukluk tasavvuru farklı olabilmektedir. “Çocuk ve çocukluk, modern kavramlardır. Her iki kavram dünyasının merkezinde ‘değişim’ yer almış, çocuk ve çocukluk sürekli bir değişim geçirmiştir” (Şirin, 2019: 22). Her çocuk biyolojik olarak aynı gelişim evrelerinden geçerek büyümektedir. Fakat her çocuk içine doğduğu kültürel ortamın kodlarıyla kişiliğini geliştirir ve kendini gerçekleştirir. “Bu açıdan çocuk ve doğal olarak da çocukluk ülkeden ülkeye, kültürden kültüre, hatta aynı kültürün altındaki iç kültürler arasında bile farklı yerlerde olabilir ve değerlendirilebilir” (Baş, 2013: 470). Çocuğun doğduğu kültürel ortamın toplumdan topluma değişiklik göstermesi, o toplumun çocukluk algısını ve çocuksu duyarlılığını da şekillendirmektedir. Çocukluğun biyolojik değil sosyal ve kültürel bir olgu olduğu gerçeğini kabul etmek gerekmektedir. Buna göre çocukluk kavramının çağrıştırdıkları her medeniyette farklılık arz edebilmektedir. Örneğin, Türk geleneklerine göre “Çocuk temiz bir cevherdir” (Uçan, 2005: 18). Geçmiş yüzyıllarda, Batı’da çocukların günahkâr doğduğuna inanılırken Türk uygarlıklarında çocuğun doğuştan masum, temiz ve saf olduğuna inanılmaktadır.

Her medeniyetin çocukluk tasavvuru farklı olabildiği gibi bir medeniyetin farklı dönemlerinde de çocukluk anlayışı değişebilmektedir. Sosyal bir varlık olan çocuk ve çocukluğun değişimi bir milletin kültürel ve eğitsel ikliminin değişimiyle doğru

orantılıdır. Daha sonra çocuk ve çocukluk ile ilgili yapılan araştırmalar ve tartışmalar geleneksel çocukluk algısının modern çocukluk algısına devşirilmesine yol açmıştır. Çocuk ve çocukluk algısını sosyokültürel yapılanma içinde incelediğimiz zaman görülmüştür ki bu kavramlar aynı zamanda eğitimle de paralellik göstermektedir. Tarih boyunca çocuk ve çocukluk algısını bu bakış açıları şekillendirmiştir.

Çocuğun ve çocuğa ait dünyanın tanımlanması, anlaşılması çocuk edebiyatının da temelini hazırlar. Çocukluk felsefesinin anlaşılmasının önemli olduğunu söyleyen Ercan (2005: 19), çocukluk kavramının sadece çocuk ve yetişkin arasındaki yaş farkına indirgemenin doğru olmadığını, bunun haksızlık olduğunu, çocuğun evrensel yönü ile birlikte tarihi, kültürel ve toplumsal yönünün de ele alınması gerektiğini belirtmektedir.

1.1. EDEBİYAT VE ÇOCUK EDEBİYATI

Edebiyatın öznesi insandır. Edebiyat, insana dair ne varsa sanatlı bir dille buluşturarak yine insana anlatır. Uygur'a (1985) göre edebiyat, evrene insan açısından bakmaktır. İnsan bilincinin işlediği her duygu ve düşünce, söz ve yazıya dökülerek edebiyattaki yerini almaktadır. Sonsuz sayıda dil göstergesine dayalı olan edebiyat, sanatla birlikte yaşamın içinden insana seslenir.

Edebiyat ve sanatı bir arada tutan insandır. Karaalioğlu'na (1980: 9) göre edebiyat, güzel sanatların bir koludur. “İnsan ve yaşam gerçekliğini sanatçı duyarlığı ile kavramamıza, bu gerçekliğe sanatçının penceresinden bakmamıza olanak sağlar” (Sever, 2008: 11). İnsan, sanat ve edebiyat bağlamında bir de çokanlamlılık öne çıkmaktadır. Sanat ve edebiyattan payına düşeni alıp onu biçimlendiren ve farklı anlamlar yükleyen insandır.

Bir edebiyat metni, okurun dünyası ile yazarın kurgu dünyası arasında çeşitli köprüler kurabilir veya çeşitli anlayış biçimleri sunabilir. Bununla beraber bir edebiyat metninden her okur farklı anlam çıkarabildiği gibi aradığı haz da farklılık gösterebilmektedir. Bu durum bizi çokanlamlılığa götürmektedir. “Edebiyat gündelik dilin üstünde bir çokanlamlılığı içerir, hissettirir, düşündürür; anlayıp da anlatamadıklarımızı dile getirir. Başka bir deyişle edebiyat, güzel sanatlar arasında yer alan bir çalışmanın adıdır” (Uçan, 2018: 108).

Edebiyat kelimesi, “Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın” (GTS) olarak tanımlanmıştır.

Edebiyat sözcüğünün ‘edep’ sözcüğünden türediği bilinmektedir. Bilgegil (1989: 1-19), edep sözcüğünün; güzel ahlak, güzel huy, davet etmek anlamlarına geldiğini belirtmektedir. Doğruya, güzele, edebe davet eden manasındadır. Bu bağlamda ‘edebiyat’, ‘terbiye’ ve ‘eğitim’ arasında da sıkı bir bağ vardır. Bu bağ, güzel ahlâkını insanın ruhunda kalıcı bir yer edinmesine yardım ederken bazı düşünce ve değerlerin de fark edilmesine ve ruhların terbiye edilmesine imkân vermektedir. Bu düşünce ve değerler bir insanı ahlâkî yönden ve ruhen şekillendiren değişkenlerdir.

Karakterle kendini özdeşleştiren çocuk okurlar, aslında okuduğu kitaptaki serüvene dâhil olup tepki vermektedir. Böylelikle öznesi insan olan edebiyat, dil aracılığıyla estetik değerler boyutunda yine insana seslenmektedir. “Edebiyat, insan dürtülerini oldukları gibi gösterir, okuru karakterle kendini özdeşleştirmeye veya karaktere tepki vermeye davet eder. Karakterin zihninin içini, hatta karakterin kendinin bile farkında olmadığı bilinçaltını görebiliriz. Yazarın özenle seçtiği detaylar aracılığıyla, yapılan eylemin altında yatan dürtüyü açık bir şekilde anlayabiliriz” (Lukens vd., 2021: 1).

Çocuk edebiyatı eseri de yetişkin edebiyatı eseri de her şeyden evvel bir edebiyat ürünüdür. Fakat çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatına göre daha incelikli ve üzerine daha çok düşünülmesi gereken bir edebiyat olarak ayrıcalığı vardır. Şirin’e göre (2000: 10) çocuk edebiyatı, edebiyatın içinde en incelikli olan yazarlık biçimidir. Muhatabı 0-15 yaş arası çocuklar olan bu edebiyatın en önemli özelliği, çocukluk çağının bilişsel ve duyuşsal özelliklerine hâkim olması gerektiğidir. Burada çocuk edebiyatı yazarının ustalığı ön plana çıkmaktadır. “Bu nedenledir ki çocuk edebiyatını ‘usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad’ diye tanımlayabiliriz” (Oğuzkan, 2010: 3).

Çocuk edebiyatını; çocuğun zihinsel, dilsel, sosyal ve duygusal yaşamı bağlamında ele alarak çocuğa görelilik açısından tanımlanmıştır. Bu tanımlardan biri, “Çocuk Edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duyu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirilen, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever, 2008: 17) şeklindedir. Çocuk edebiyatı genel anlamıyla, çocukların dünyasına onların gerçeklerine uygun söz ve yazı ile seslenmektir. “Büyüklerle seslenen birçok edebiyat eserinin aynı zamanda çocukların dünyasına da seslendiği bilinmelidir” (Yalçın ve Aytaş, 2008: 18). Bu

bağlamda çocuğun dünyasına ve çocuk gerçekliğine hitap eden bir yetişkin edebiyatı eseri de pek âlâ çocuk edebiyatı eseri sayılabilmektedir. Örneğin, Ömer Seyfettin'in eserleri yetişkinler için yazılmasına rağmen zamanla çocuk edebiyatında kabul görmüştür. Bu bağlamda çocukların severek ilgiyle okuduğu yetişkin kitapları da çocuk edebiyatına dâhil olabilmektedir. Buna karşılık "... nitelikli çocuk edebiyatının özelliği çocuklara olduğu kadar yetişkinlere de seslenebilmesi" (İpşiroğlu, 2006: 174) dir. Bu yüzden çocuk ve gençlik edebiyatı ile yetişkin edebiyatının sınırları tam bir şekilde ayrılmış değildir.

Sarıyüce'ye (2012: 9) göre çocuk edebiyatı ile yetişkin edebiyatı arasında temelde fark yok gibidir. Sadece dil, konu ve anlatım yönünden çocukların düzeyine uygunluk vardır. Bir yetişkin edebiyatı eserinde aranan canlı, kıvrak, akıcı bir dil, kurgu ve estetik çocuk edebiyatı eserlerinde çocuğun ilgisi ve seviyesinin dışına çıkmamalıdır. Bir çocuk edebiyatı yazarının çocuğu tanıması, onunla hemhal olması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca büyük bir ustalık ve sezîş isteyen çocuk edebiyatını sadece çocukluk ve gençlik psikolojisine bağlı kalarak icra etmenin de yanlış olacağını belirtmektedir.

Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayrı bir şekilde var eden en önemli iki değişken çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliğidir. Dilidüzgün'e (1996: 21-22) göre çocuk edebiyatı, çocuğun anlama düzeyine, kültür gelişimine, düş gücünün gelişimine katkıda bulunması gerekmektedir. Çocuk kitaplarının çocuğun dil evrenini, gelişim düzeylerini ve gereksinmelerini göz önünde bulundurarak 'çocuğa göre' yazılması gerektiğini belirtmektedir.

Bir çocuk edebiyatı ürününde, olaylara karşı çocuğun duygu ve düşüncelerini önceden kestirebilmek çocuğa görelidir. Çocuğun bakış açısını olaylara yansıtmanın, onun dünyasına seslenmenin 'çocuğa görelilik' olduğunu ifade eden Şirin (2019: 49), kahramanı çocuk olan fakat çocuğa görelilik unsurlarını barındırmayan eserlerin de çocuk edebiyatı eseri sayılmadığını ifade etmektedir.

Çocuk edebiyatı ve eğitim bağlantısında, çocuk kitaplarının eğitim sürecine sağladığı katkılar önemli rol oynamaktadır. Gerçek ile düşsel olaylar arasındaki bağı, eğitsel çalışmalarla entegre ederek bir araya getirmek nitelikli bir çocuk kitabında olması gereken özelliklerdendir. Çünkü öğrenmek çocuğun doğasına uygundur. Birey, çevresindeki her şeyi küçük yaşlardan itibaren daha çok tanımaya, anlamaya ve anlamlandırmaya ihtiyaç duyar. Baş'a (2015: 1) göre dil eğitimi ve öğretimi sürecinde

yararlanılan en temel kaynaklar çocuk edebiyatı ürünleridir. Küçük yaşta sağlıklı bir kişilik oluşması için çocuğun nitelikli çocuk edebiyatı ürünleriyle karşılaşması, dilin imkânlarını idrak etmesi ve bunları en verimli şekilde kullanarak yaşamını anlamlandırması gerekir.

Çocuk edebiyatına okuma kültürü çerçevesinden bakıldığında Sever'in görüşleri son derece önemlidir. Sever'e (2013: 11) göre okuma kültürü, yazılı kültürle dost olmuş ve yazılı kültürün sunduğu iletileri anlamlandırmayı kendisinde alışkanlık haline getirmiş bir kişinin kültürü, okuma kültürüdür.

Okuma kültürü edinen bireylerde dilsel ve yazınsal bir duyarlık gelişir. Böylelikle çocuk duygu ve düşüncelerini sağlıklı bir şekilde ifade edebilecek yetkinliğe kavuşur. Çocuk okurların karakterlerle özdeşim kurarak içselleştirdikleri davranışları yüceltip yaşam biçimi haline getirmeleri çocukta okuma kültürünün oluştuğuna işaret etmektedir.

Nitelikli uyaranlarla buluşturulmuş bir çocukta okuma kültürünün oluşması, çocuğun düş ve düşünsel birikimini oluşturması ve bu birikimi aklının kılavuzluğunda kullanmaya başlaması kaçınılmazdır. Çocuk kitapları, sanatsal işlevinin yanı sıra hem eğlendirici hem de eğitici olduğu takdirde okuma zevki ve yazınsal bir duyarlık kazandıracaktır. Çocuk kitaplarını okuma, sadece bilgimiz artsın diye yapılmaz. Okuma, çocuğa estetik bir haz vermenin yanı sıra çocuğun hayal dünyasını ve ufku genişletir aynı zamanda da düşünme ve yorum gücünü de artırır.

Bireyin edindiği çeşitli bilgi ve becerileri yaşam şekline dönüştürmesi, eleştirel okuma becerisini de beraberinde getirmektedir. Bireyde okuma kültürü oluşturmanın ilk aşamalarından biri ise okuma alışkanlığı kazandırmaktır. İç içe geçmiş olan bu süreçler; okuma alışkanlığı, eleştirel okuma becerisi ve okuma kültürü çocuğun bilişsel, dilsel gelişimi ve kavram tasarımı süreciyle doğru orantılı olup aşamalar halinde ilerlemektedir. Kaya'ya (2014: 610) göre çocuk okuma kültürü sayesinde, öğrenme sürecinde çocuk edebiyatı ürünlerinden daha etkili yararlanır ve öğrenmelerinde daha aktif rol oynar.

Okuma kültürü, çocuğun belleğindeki kavramsal tasarım sürecinin gelişmesini desteklemektedir. Bireyin düşünmeyi öğrenmesi, ekmek gibi su gibi bir ihtiyaçtır. Bu bağlamda çocuğun ilgi ve çeşitli ihtiyaçlarına uygun kitaplarla buluşturulması da çocuk için temel bir gereksinimdir. Çocukta kavramsal tasarımın gelişmesi; karar verme, sorun

özme, iletişim kurma, kendini ifade edebilme gibi süreçleri de beraberinde getirmektedir.

Çocukların fiziksel sağlığı kadar duygu ve düşünce sağlığı da önemlidir. Çocuk edebiyatı ürünleri çocuğun duygu ve düşünce sağlığı açısından gerekli sanatsal ve dilsel uyarıları içinde barındırmaktadır. Çocuk edebiyatı ürünlerinden öğreticiliği tamamen soyutlamayan Dilidüzgün'e (2007: 139-141) göre çocukların yaşamlarında doğru kararlar alabilmek ve onları daha yetkin kılabilmek için çocuk edebiyatından faydalanılmalıdır. Düşünen, sorgulayan, duyarlı bireyler yetiştirebilmek için bir başka ifadeyle çocuğun kendini gerçekleştirmesi için, içindeki insanı bilişsel, ahlakî, toplumsal ve ruhsal açıdan yapılandırması için çocuk edebiyatı ürünlerinin vermiş olduğu imkânları kullanmak gerekmektedir.

Çocuk kitapları her şeyden önce üzerine çokça düşünülmesi gereken eserlerdir. Bu yüzden çocuk edebiyatı yazarının diğer yazarlara göre işi daha zordur. Çocuk okurların herhangi bir olayı alımlaması, yetişkin okurlara göre farklı olabildiği için çocuk edebiyatı yazarlarının hangi yaş grubuna hitap ettiğine dikkat etmesi gerekmektedir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin en yaygın olanı masallardır.

2. MASAL

Masal, 'mesel' sözcüğünün değişime uğramasıyla masal haline gelmiştir. Mesel, halk dilinde yaygın olan öğütleri anlatan, nasihat edilen söz anlamına gelmektedir. Masallar genellikle ulusal ve evrensel değerler üzerinden insana seslenen eserlerdir. İçerik olarak hayal ürünü olduğu için insanın bilinçaltında var olan iyi-kötü çatışmasına ütöpik göndermelerde bulunur. İçerisinde olağanüstü olaylar ve olağanüstü çözümler barındırıp iyilerin kazanıp kötülerin kaybettiği bir atmosfer vardır. Sözlü masal geleneğinde masal anlatıcısı bu atmosferi adeta yaşamışçasına ve olayın herhangi bir yerinin öznesiymiş gibi anlatır. Bu durum masalın cezbedici yönüdür.

İnsan beyni, çocukluktan itibaren karşılaştığı her olayı anlamlandırmak üzere işleyen bir mekanizma olduğu için masallarda sorunların çözüme kavuşması durumu, olağanüstü yollarla da olsa karşı tarafa psikolojik olarak bir rahatlama hissi verir. Bu rahatlama hissi inandırıcılık özelliğini de beraberinde getirir. Sakaoğlu, "Masal, kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür" (Sakaoğlu, 2002: 4) şeklinde tanımlarken masalın inandırıcılık

özelliğine dikkat çekmiştir. Boratav, (1984: 1-141) *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı* adlı eserinde ise masalı tamamen hayal ürünü olup inandırıcılık iddiası olmayan ve kaynağını halkın töre ve inançlarından alan kısa tür olarak tanımlar. Oğuzkan (2010: 17), masalın olağanüstü olayların anlatılabilmesiyle oluştuğunu ve masalın bu yönünün diğer türlerden ayırıcı tek özellik olduğunu belirtmiştir. Seyidoğlu (1986: 149) ise buna ek olarak tekerlemeler ile başlayıp yine kalıplaşmış sözlerle bitirilen mekân ve zaman kavramı bulunmayan bir tür olduğunu belirtmiştir.

Tezel, masalı; “Öğüt verici ad, öğüt verici hikâye, ahlak dersi veren alegorik eser anlamına gelmektedir” (1968: 447) şeklinde tanımlarken Devellioğlu ‘mesel’ kelimesini “terbiye, ahlaka faydalı olan hikâye” (2010: 726) şeklinde ele almıştır. Bu tanımda Devellioğlu, (2009: 411) masalın “kıssadan hisse” özelliğini ön plana çıkarmıştır. Aynı şekilde Lügat-i Naci’de “Destan, kıssa-i meşhûre. ‘Masal’ bundan muharreftir” sözleriyle masalın ders çıkarma özelliği ön plana çıkarılmıştır.

Masal türüne dair tanımlamalara bakıldığında masal türünün özelliklerinden yola çıkılarak farklı bakış açılarıyla yapılan tanımlamaları görmekteyiz. Yapılan tanımlamalarda net ortak bir tanımın olmadığı görülmektedir. Örneğin masal kavramı söz konusu olduğunda bir yandan sadece din açısından bakılıp masalın ahlak dersi ve öğüt verme özelliği ön plana çıkarılırken diğer yandan da çocuk edebiyatı alanındaki araştırmaların hızlanmasına paralel olarak çocuk ve çocukluk açısından önemi vurgulanmaya başlanmıştır. Masal, bir toplumun tarihinden, kültüründen, coğrafyasından, psikolojisinden duygu ve düşüncelerinden izler taşıyan sözlü olarak ortaya çıkıp zamanla yazıya geçirilen, kalıp sözlerle başlayıp kalıp sözlerle biten, normal veya olağanüstü kahramanları olup okuyucu kitlesinin büyük bir bölümünü çocukların oluşturduğu hayal mahsulü bir türdür. En önemli özelliği hayal ürünü olmasıdır. Hayal ürünü olmasının masallara katmış olduğu en başat özellik ise bireyde hayal devinimini harekete geçirmesidir.

2.1. MASAL TÜRÜNÜN İÇERİK ÖZELLİKLERİ

Masalların içerik özellikleri; olay akışı, karakterler, tekerlemeler, dil ve anlatım eğitsel özellikler, motif özellikleri, değerler eğitimi ve sosyal beceri eğitimi başlıkları altında ele alınacaktır.

2.1.1. Olay Akışı

‘Ne oluyor?’, ‘Kimin başına ne geliyor?’, ‘Neden oldu?’, ‘Nasıl oldu?’, ‘Ne anlama geliyor?’ sorularının cevabını masalın olay akışında buluruz. Masallar genel olarak iyi-kötü karşıtlığını açık bir şekilde konu edinerek bu sorulara cevap verirler. İyiler her zaman iyi, kötüler her zaman kötüdür. Ele alınan olaylar açısından bakıldığında genellikle olağanüstü varlıkların mücadelesinin konu alındığını görmekteyiz. Bu mücadele ulaşılması imkânsız olana yöneliktir; bazen padişahın kızını alma, bazen topluma zarar veren bir yaratıktan kurtulma, bazen de bir beldeyi doğal bir afetten kurtarma gibi çeşitli olaylar ele alınmaktadır.

Masalda olayların işleniş tarzı, olağanüstülükler çerçevesinde ilerlerken halkın inancı ve yaşam tarzıyla da doğru orantılıdır. Halk masallarında iyilerin ödüllendirilmesi, kötülerin cezalandırılması, konuyu/temayı açıklığa kavuşturan unsurlardır. Masalda ‘iyiler her zaman kazanır’ mesajı verilmektedir. Halkın inancına göre insanın yaptığı her iyi ve kötü davranışın bir karşılığı vardır. Aslında masalda kullanılan ödül ceza uygulaması, dine bağlı motiflerdir. “Halk masallarının temaları, tıpkı bu eserlerin öykü kahramanını muhalif karakterle oldukça açık biçimde karşı karşıya getirdiği olay örgüleri gibi dolambaçsız ve kolaylıkla görülebilen bir özelliğe sahiptir” (Lukens vd., 2021: 252). Masallarda ilahi adalet her zaman tecelli ederek iyiler kazanır kötüler kaybeder.

Masal sonlarının genel olarak mutlu sonla bitmesi, insanın psikolojisi üzerinde olumlu etkisi vardır. İnsan beyni bir sorunla karşı karşıya kaldığında onu çözmek için çaba sarf eder. Çözemediğinde ise beyin o konuda sürekli geriye dönüşler yapar. Masallarda sorunların olağanüstü yöntemlerle bile olsun çözülmesi insan beynini rahatlatır. Masallarda olumsuz veya imkânsız diye bir şey yoktur. Aslında sorunların üstesinden gelinebileceğine dair duyguyu bilinçaltına işlemektedir.

2.1.2. Karakterler

Kişi kadrosu masalın giriş bölümünde kısaca tanıtılır. “Masal kahramanları padişah, tüccar, oduncu, Arap, Keloğlan gibi insanlar; aslan, tilki, at, güvercin, papağan gibi hayvanlar; ağaç, çiçek gibi bitkiler; devler, cinler, periler gibi hayali yaratıklar gibi akla gelen her şey olabilmektedir” (Elçin, 2005: 369). Masalda bazı sembolik tipler de vardır. Bunlar:

“Keloğlan: Şansı, aklı, zekâyı,

Köse: Hainliği, kötülüğü,

En küçük kardeş: Zekâyı, akli, şansı, başarıyı, iyiliği,

Büyük kardeşler: Kıskançlığı ve kötülüğü,

Üvey anne: Kötülüğü ve zulmü,

Üvey kız kardeş: Kıskançlığı,

Yaşlı adam: İyiliği, yardımı,

Teyze: Kötülüğü ve kıskançlığı temsil eder” (Sakaoğlu, 2011: 31).

Masallardaki olayların neden sonuç ilişkisine dayanmaması, kahramanların olağanüstülük düzleminde yer alması nedeniyle bazı araştırmacılarca çocuk edebiyatı açısından uygun olmadığı savunulmuştur. Çocuğu gerçek hayattan koparıp onun tamamen hayal dünyasında yaşamasına neden olduğu iddia edilse de bu görüş zamanla etkisini yitirmiştir. Ayrıca söz konusu olağanüstü kahramanlar, çocuğun hayal dünyasının gelişimi için son derece önemli ve gerekli enstrümanlardır. “İnsanlar yapmak isteyip de yapamadıklarını hayallerinde canlandırmış, bunları gerçek dışı ve olağanüstü tiplere yükleyerek zaman içinde yoğurmuştur” (Arıcı, 2004: 166).

Masallara zaman ve mekân açısından bakıldığında net bir zaman veya mekân düzleminde ilerlemediği görülmektedir. Daha çok kurgulanmış bir mekân ve belirsiz bir zaman vardır. “Masalarda gerçeğin ve gerçeküstünün bir arada olduğu tek boyutlu bir evren söz konusudur” (Lüthi, 1996a: 147-151). Kaf dağının ardı, yerin yedi kat altı ve yedi kat üstü, padişahın ülkesi, devler veya cüceler ülkesi ... Bu yerlerin hiçbirisi gerçek bir yer belirtmemektedir. Masallardaki zaman, geçmiş veya belirsiz zamandır. “(Evvel zaman içinde...), belirli bir zamanı göstermez. Hangi tarihte? Burası meçhuldür. (.Bir padişah varmış...) Hangi padişah? Ne zaman yaşamış? Bunları da bilemeyiz” (Tezel, 1965: 8). Şaşırtıcı zaman oyunlarına da yer verilir. Örneğin, bir anda kırk yıl geçer fakat herkes aynı yaştaymış gibi devam eder. “Masal kahramanları ebedî gençliğe sahiptirler” (Lüthi, 1996b: 88).

2.1.3. Tekerlemeler

Türk masalı yapısı itibariyle Batı masallarından ayrılmaktadır. Yalçın ve Aytaş’a (2008: 75) göre masal yapısal olarak tekerleme, asıl masal ve sonuç olmak üzere üç ana bölümden oluşur. Türk masallarını Batı masallarından ayıran noktayı da masalın tekerleme bölümü olarak ifade etmiştir. Döşeme (giriş) olarak adlandırdığımız bölümde

kalıp sözler çoğunlukla tekerleme olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu tekerlemeler masalın başında, ortasında, sonunda bulunabilmektedir. Bir masalın döşeme bölümüne örnek olarak “Var varanın sür sürenin... Baykuşu çoktur viranenin... Destursuz bağa girenin, geçmez para ile dükkâna girenin, hokka çömleğini başında patlatır Bekri Mustafa...” (Tezel, 2001: 3-28) verilebilir.

Masallar, tekerleme, mani gibi türleri de içinde barındıran eserlerdir. Masalda geçen bir tekerlemedeki ses ahenkleri ya da kahramanın annesine, yakınlarına nasıl seslendiği gibi nüanslar dil duyarlılığını oluşturmada öncü rol oynar. Örneğin; *Tahta Bacaklı Prens* adlı masaldaki kızın yardım seslenişi şöyledir:

“Zilli Dede nerdesin?

Ne gökte ne yerdesin

İşte torunun ağlar

Ve sana ümit bağlar

Nerede isen tez gel

Seni görmektir emel” (TBP, s. 46).

Bir masalda söz kalıpları, dinleyiciye masalın başladığını, bittiğini ya da ara geçişleri haber vermek için kullanılır. Türk masallarının formel yapısını başka araştırmalardan da yararlanarak ortaya koyan Sakaoğlu (2011: 45), söz kalıplarını/formelleri sınıflandırmıştır. Söz konusu sınıflandırmanın ana başlıkları şöyledir:

1. Başlangıç(giriş) kalıp sözleri/ formelleri
2. Bağlayış (geçiş) kalıp sözleri
3. Benzer durumlarda kullanılan kalıp sözleri
4. Bitiş kalıp sözleri
5. Çeşitli kalıp söz öğeleri

‘Bir varmış bir yokmuş’, ‘zaman zaman içinde kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken, eski hamam içinde’ formeli ile başlayan uzun ve kısa versiyonları bulunan formeller de başlangıç formelleridir. Başlangıç formelinden sonra masal kahramanı kısaca tanıtılır. “Masalların formel unsurlarıyla başlamasının ana sebebi anlatıcın dinleyiciyi uyarması olarak değerlendirilebilir” (Sakaoğlu, 2011: 5). Bu formellerin

çocuk dünyasında ayrı bir yeri vardır. Masallarda yer formeli, masalın olmazsa olmazıdır. “... Mısır, Hindistan, Arabistan, Şam, Çin-Maçın, Yemen, Kaf Dağı, Buhara, Mekke kurmaca masal dünyasının yer formellerindendir” (Alangu, 2020: 254).

Formellerin söz dizimi, çocuk okurların estetik zevkinin oluşmasında öncü rol oynamaktadır. Söz oyunları ile çocukların ilgisi çekilirken dilin incelikleri de hissettirilir. Masal formelleri anlatıcının ustalığını ortaya çıkaran bir nevi söz oyunlarıdır. “Döşeme bölümü bittikten sonra, genellikle bu bölüme Vaktiyle memleketin birinde, Adamın biri, Günün birinde, Evvel zaman içinde, Bir gün, gibi söz açıcı başlangıçlarla geçilir” (Kıbrıs, 2010: 82).

Masalda esas maceranın anlatıldığı asıl masal bölümü en uzun bölümdür. Bu bölüme gövde (gelişme) bölümü de denilmektedir. Kahramanın başından olağanüstü olayların geçmesi, devlerin, perilerin, cinlerin, cadıların, olağanüstü yaratıkların sahneye çıkmaları, aksiyona katılmaları asıl masal bölümünde gerçekleşir. Ak Sakallı Bilge, Hızır, Derviş, Pir gibi tipler de Türk masallarının vazgeçilmezleri arasındadır. Bu bölümde masal kahramanı sevdiği için devlerle ya da cadılarla olağanüstü mücadelelere girer. İyilerle kötülerin savaşı bu bölümde cereyan etmektedir. “... bazen yedi başlı devle savaşılır; bazen de padişahın güzel kızına kavuşabilmek için en zor sınavlardan geçerlerdi” (Sakaoğlu, 2011: 1). Bu bölümde geçiş formellerine rastlamak mümkündür. ‘Gel zaman git zaman’, ‘yaz gitti güz geldi döndü dolaştı kış geldi’ gibi formeller bir masalın geçiş formelleri arasındadır. Bu formel aradan çok uzun zaman geçtiğini anlatmak için kullanılır.

Sonuç bölümü düğümlerin çözüldüğü, iyilerin kazanıp kötülerin kaybettiği bölümdür. Gökşen’e (1985: 60) göre sonuç bölümü, üç elma bölümüdür. Türk masallarının bitiş formelinde genellikle iki formel kullanılır. ‘Gökten üç elma düştü birisi yiğit olanların başına, birisi bu masalı dizip koşana, birisi de dinleyenlerin başına’ ya da ‘Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine’ denilmektedir. Bu kalıplaşmış sözler anlatıcının söz ustalığına bağlı olarak değişebilir. Sonuç bölümü, “Masalın bitirildiği, düğümün çözüldüğü bölümdür” (Kıbrıs, 2010: 83).

Masal anlatıcısı masalı anlatırken geleneğe bağlı kalarak masalın formellerini korumak zorundadır. Fakat sözlü gelenekten masalın yazıya dönüştürülme sürecinde şekil özelliklerinde bazı bozulmalar olmuştur. Şirin’e (2000: 63) göre sözlü gelenekteki

masallarımıza çeki düzen veren masal yazarlarımız, masalı ayıklayarak budamışlardır ve politik masal üretme kaygısıyla masalın formunu bozmuşlardır.

Masallar genel olarak mensur (düz yazı) şeklinde yazılan ürünlerdir. Ancak içinde manzum kısımlar da bulunmaktadır. Nadiren de olsa tamamen manzum olan masallar vardır. İnceleyeceğimiz masallar içinde manzum olan masal yoktur ancak içinde manzum olan kısımlar vardır. Bu kısımlar çoğunlukla giriş formeli, tekerleme ya da mani olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.4. Dil ve Anlatım

Öncelikle bir masalın dil özellikleri o masalın çocuğa göreliğini belirleyen en önemli unsurdur. Masal dili, genel olarak olağanüstülükleri dil oyunları ya da ahenkleriyle basite indirger. Bu da aslında çocuksu bir özelliktir. “Dilin kullanılmasında çocuksu eda, çocuk kitabı yazarlığının vazgeçilmez kuralıdır” (Şirin, 2000: 13). Masalda kullanılan dilin diğer türlere nazaran daha açık, sade ve anlaşılır olması gerekmektedir.

Sözlü geleneğe dayanan masallarda, anlatıldıkları yörenin ağız özellikleri, günlük konuşma dili masala birebir yansıtılmaktadır. “Masalların dili, anlatıldığı yörenin ve kaynak şahıs adını verdiğimiz anlatıcısının dilidir” (Sakaoğlu, 2011: 27). Aynı masal, farklı yörelerde o yörenin ağız özellikleriyle minimal değişimlere uğrayarak anlatılabilir. Bu meselenin bir başka boyutu da şudur ki; içeriği evrensel bir kimlik kazanmış masallara, dil yoluyla millilik kazandırılmaktadır.

Masalda, genellikle -mış’lı veya -di’li geçmiş zaman kullanılır fakat genellikle -miş’li geçmiş zamanla kullanılmıştır. Cümleler kısa, yoğun ve süslü anlatımdan uzaktır. Devrik cümlelere yer verilse de genel olarak kurallı cümlelerdir. Bir masalın dil örüntüsü açık anlaşılır iletilerle sağlanmaktadır.

Masallarda atasözü, deyim, ikilemeler ve tekerlemeler, masalı masal yapan dil örüntüleridir ve aynı zamanda da bu unsurlar hem eğlendirir hem düşündürür. Bu dil örüntüleri sayesinde yaratıcı düşünen, dil duyarlılığı oluşan, dil becerisi gelişen bireylerin yetiştirilmesine yardımcı olunmaktadır.

Masallarda söz sanatlarından kişileştirme, en yaygın kullanılanıdır. Özellikle hayvan masallarında kullanılır. Mecaz anlamlı kelimeler, abartma, benzetme ve tezat kullanılan diğer söz sanatlarıdır. Yan anlam, imgeler, mecazlı bir dil, sembolleştirmeler,

abartmalar, küçümsemeler, ses ve söz oyunları bir masal metninin dil zenginliğini ortaya koyan unsurlardır.

Nitelikli bir masal metninden dil bağlamında yararlanmanın boyutları oldukça fazladır. Bu bağlamda masallar dil becerilerinin de kaynağı durumundadır. Dinleme ve konuşma becerisine katkı sağlamaktadır. Bir masal metninin dil ve anlatım düzleminde çözümlenmesi, yorumlanması, iletilerin ve kullanılan imgelerin anlamsal boyutlarının özümsemesi göz önüne alınırsa masal okurlarının ya da dinleyenlerinin dile dair sağlam temel düşünceler geliştirdikleri öngörülmektedir.

2.1.5. Eğitsel Özellikler

Masallar hayal kurma becerisini destekler. Hayal ile gerçeğin birbirine en çok karıştığı metin, masal metinleridir. Giriş cümlesinden itibaren hayal ile gerçeklik aynı potada erimeye başlar. “Yani masalcı diyor ki ‘sakın benim bu söylediklerime inanmayın, benim anlattıklarımın hepsi hem gerçektir hem hayaldir’ veyahut gerçek dışı bir şeydir” (Enginün, 2006: 214). Hayal ile gerçeği bir arada bulmak çocuklar açısından da cezbedici olmuştur. Çünkü çocuk okurlar, masallarda karşılaştığı hayal ürünü sahnelerle farklı dünyaların kapılarını aralamış olmakla birlikte hayal güçlerini de geliştirmektedir. “Çocuklar, masallar yardımıyla hayalden gerçeğe geçer, gerçeği hayalleri ile mukayese ederek somutlaştırır” (Yalçın ve Aytaş, 2008: 15). Masal okurları, kendi hayal âlemi ile masaldaki olağanüstü olayları birleştirerek yaşamına yeni ufuklar açma fırsatı bulur.

Masallar aynı zamanda insan olmanın ve toplum olmanın gereklerini bariz bir şekilde ortaya koyarken olayları olağanüstü durumların süzgecinden geçirir. Masallar, doğrudan didaktik bir yaklaşım sergilemese de verdiği mesajlar yönünden eğitici bir işlev üstlenmiştir. “Seçici olmak için bizim bir takım değer hükümlerine ve edebiyat zevkine sahip olmamız lazım. Bunun teşekkül edebilmesi için çocukların masallarla eğitilmesini şart görüyorum” (Enginün, 2006: 213-222). Olay akışında olağanüstülük çizgisindeyken bile verilen mesaj ve duygularda evrensel bir anekdot vardır.

Masallar, doğrudan didaktik bir yaklaşım sergilemese de verdiği mesajlar yönünden eğitici bir işlev üstlenmiştir. Postman’a (1995: 59) göre çocukların eğitilmesi ihtiyacı için ailenin dikkatli olması gerekir. Ailenin bu noktadaki görevi nitelikli çocuk kitaplarını seçmektir. Masallar, çocuk okurların duyma ve düşünme deviniminin

hızlanmasına imkân tanıyan ürünlerdir. Masal, çocuğun düşünmesini sağlayarak iyi ve kötünün mücadelesine tanıklık ettirir.

Çocuğun iyiyi ve kötüyü ayırt edebilmesi, sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi, yaşadığı toplumun değerler dünyasını belleğinde anlamlandırması ve en güzel şekilde hayatına adapte edebilmesi için masallarla eğitim elzemdir. Aslan'a (2016: 134) göre masallar, olaylara ibretlik bir gözle baktırırken hem iyi hem de kötü karakterleri tanıma fırsatı sunar ve böylece ahlaki sorunların anlaşılmasını kolaylaştırır.

Eğitimin toplumsal açıdan temel işlevi, bir toplumun kültürel mirasını, biriken bilgisini, değerlerini, inanışlarını ve geleneklerini sonraki nesillere aktarmaktır. Bu aktarma işlevini yerine getirmek için kullanılan argümanlardan en önemlisi masal metinleridir. Masal metinleri, bir toplumun yaşam felsefesi üzerinden insana seslenir. Masal, anlatıcısının içinde bulunduğu toplumun hatta bulunduğu yörenin bütün kültürel kodlarını halk bilimsel unsurlarını yeni nesillere aktarma işlevi görmektedir. Bu bağlamda aynı masalın farklı toplumlarda içeriğinin özelleştirilerek anlatılması buna dayanmaktadır. “Türk kültürü, her sahada önemli ve nitelikli insan yetiştirmek bakımından dünyada eşi olmayan bir kültürdür” (Demir, 2010: 20). Kültürel mirastan beslenen içeriği nedeniyle masallar, potansiyel bir kültür taşıyıcısıdır.

Masallar sözlü gelenekten beslenerek geliştiği için masal anlatıcısı bulunduğu toplumun normlarını dikkate alarak icra eder masalını. “Masallar insan toplulukları için kültürel gen haritaları gibidir. Bu genetik haritanın kodları hem sözlü hem de yazılı olarak kuşaktan kuşağa aktarılır” (Özünel, 2011: 60). Özünel, burada masalın kültürü aktarmadaki rolü üzerinde durmuştur. *Gümüşhane ve Bayburt Masalları* adlı eserde masal için, Sakaoğlu, (2002: 4) masalı her milletin aynası kabul etmiş, bu aynada atalarımızın ibadetini veya ahlakını görebileceğimizi belirtmiştir.

Masallar dilin inceliklerini hissettirmede önemli bir kaynaktır. Dilin sembolik kullanımını görürüz masallarda. Ayrıca masallar, sözdizimi kurallarının gizil öğrenilmesinde etkili olduğu gibi sözcük dağarcığını da geliştirir. Masal anlatıcısı kullandığı tekerlemelerle, deyimlerle, atasözleriyle ve ağız özellikleriyle adeta dilin inceliklerini hissettirmektedir.

İnsanların kelime olmadan düşünmesi zordur. Masallar kişinin hayal alemine hitap ederken buna paralel olarak kelimeler de zihinde şemalar açmaktadır. Çocuğun belleğinde kelime-kavram-tasarım sürecini hızlandırıp akıl yürütme, karar verme

becerilerini desteklemektedir. Eleştirel okuma becerisiyle masal yoluyla tanışabilmektedirler.

2.1.6. Motif Özellikleri

Motif kelimesi, farklı alanlarda farklı amaçlar için kullanılabilir. “Aslı Latince ‘motivum’ olan ‘motif’ kelimesinin her sahada değişik bir manası vardır. Musikideki, resimdeki, el sanatlarındaki ‘motif’ kelimesi ile edebiyattaki / halk edebiyatındaki ‘motif’ birbirinden çok farklıdır” (Şimşek, 2001: 156).

Masallarda olay akışı, dua ya da beddua ya bağlı olarak gelişebilmektedir. Bazı masallarda bir dua ya da beddua masalın seyrini tamamen değiştirebilmektedir. “Kocakarı testisini kıran gence ‘Üç turunçların hışmına uğrayasın der!’ ve masal bu beddua ya bağlı olarak gelişir” (Sakaoğlu, 2011: 8). Masalda dua motifi, dini motifler arasında değerlendirilmektedir.

Bir toplumun dini bakış açısı ve dini hassasiyetlerini, bir masal motifi aracılığıyla bulma imkânı her zaman olasıdır. Bu motifler bazen dini içerikli bazen sosyal hayatla ilgili bazen de aşılamayacak bir engel karşısında bir olağanüstülükle o engelin aşılması şeklinde karşımıza çıkabilmektedir. Tam da bu noktada çalışmamızda inceleyeceğimiz eserlerdeki motiflerin çocuk okurların zihninde hangi sosyal kültürel izleri uyandıracaklarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Ancak masalda gelişigüzel her unsur motif değildir. Hangi unsurların motif olabileceğini açıklamak gerekir. “Öncelikle motif olabilmesi için olağanüstülüğün olması şarttır. Bu olağanüstülük; olayda, şahıslarda, zamanda, mekânda kendisini göstermelidir” (Sakaoğlu, 2011: 45). Bu bağlamda herhangi bir tasta su içmek motif değilken tasta su içtiği anda bir şekil değişikliği olursa bu bir motiftir. Şimşek’e (2001: 156) göre üzerinde yemek yenilen sofranın motif olarak alınmaz fakat ‘Açıl sofram açıl, türlü yemekler saçıl’ dendiğinde bu bir motiftir. Türk masallarında en çok rastlanan motif, şekil değiştirme motifidir. İnsandan hayvana, hayvandan insana veya bitkiye dönüşümler olabilmektedir.

Motif sınıflandırması hususunda başvurulan kaynakların ilki Stith Thompson’un Motif Index of Folk-Literature adlı eseridir. Genişletilmiş halini 1955-1958 yılları arasında yayımlayan Stith Thompson, masal araştırmacıları tarafından kabul görmektedir. “Stith Thompson her motif grubunu bir harfle göstermiştir” (Sakaoğlu, 2011: 45). Söz konusu sınıflandırmanın ana başlıkları şu şekildedir:

“A. Mitolojik Motifler

- B. Hayvanlar
- C. Tabu
- D. Sihir
- E. Ölüm
- F. Olağanüstülükler
- G. Devler
- H. Sınavlar [Sınamalar]
- J. Bilge ve Aptal
- K. Aldatmalar
- L. Talihin Tersine Dönmesi
- M. Geleceğin Düzenlenmesi
- N. Şans ve Kader
- P. Toplum [Topluluk]
- Q. Ödüller ve Cezalar
- R. Tutsaklar ve Kaçaklar
- S. Anormal Zulümler
- T. Cinsellik
- U. Hayatın Doğası
- V. Din
- W. Karakter Özellikleri
- X. Mizah
- Z. Çeşitli Motif Grupları” (Thompson, 1955: 29-35: Akt.: Sakaoğlu, 2011: 45).

2.1.7. Değerler Eğitime Uygunluk

Değerler eğitimi, dünyanın geldiği son noktada eksilerek devam etmektedir. Ulusal ve evrensel değerlerin çocuğun dünyasında sağlıklı bir yer edinebilmesi, masallar ile mümkün olabilmektedir. Her şeyden önce çocuk edebiyatı ürünlerinin eğitime sorumluluğu da olmalıdır. Çocuğun zihninde oluşan soruların cevap bulması ve bu soruların başka soruları hissettirmesi önemlidir, fakat bu dozunda verilmelidir. Temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirme konusunda en önemli araç, çocuk kitapları olarak görülmektedir. Çocukların baskı altına alınmadan, zorlanmadan kendiliğinden kabullendiği değerler ön planda olmakla birlikte öğreticilik türü bakımından salt öğreticilik içermeyen çocuk kitapları, değerler eğitimi açısından uygun görülmektedir. “Çocuk dediğimiz varlık aslında ‘değerleri oluşmakta olan bir varlık’

olduğundan, çocuklar her an yeni bir şeyler öğrenerek içine doğdukları dünya ile bütünleşmeye çalışırlar” (Dilidüzgün, 2007: 140). Masallar, bir toplumun değerler dünyasını çocuk gerçekliğiyle birleştirerek gözler önüne sermektedir.

Değerler eğitiminin amacı, topluma ‘iyi’ insan kazandırmaktır. Eğitimde bireyi, yaşadığı toplumun değerlerini benimseyerek ve bu yönde sağlam bir kişilik geliştirerek topluma kazandırmak hedeflenmiştir. Bu hedeflerin gerçekleşmesi için çocuğun duygu ve düşünce devinimini sağlıklı bir şekilde hızlandırması, parçası olduğu toplumun değerlerini fark edip benimsemesi ve bunların baskı altında değil de kendiliğinden olması için nitelikli çocuk kitaplarıyla karşılaşması gerekmektedir. Fikri hür vicdanı hür olan kendi kararlarını kendisi verebilen bireyler yetiştirmek ve nitelikli bir çocuk edebiyatı anlayışı geliştirmek aynı doğrultuda ilerlemektir. “İnsanın ahlak ve karakterinin yücelmesine hizmet etmeyen bir bilgi ve eğitim anlayışı yetersiz, bozucu ve yıkıcı etkilerden kendisini kurtaramaz” (Hökelekli, 2007: 73). Burada parmak sallayarak öğreticilik içeren bir çocuk edebiyatından değil çocuğa duyma, düşünme sorumluluğu veren bir edebiyattan bahsedilmektedir. “Masal, iyi-kötü, güzel-çirkin, adalet-adaletsizlik, erdem-erdemsizlik, doğruluk- dürüstlük gibi bireyi ve toplumu kültürel değerler üzerinden eğitmek amacıyla toplumsal bilinç kozalarını düşsel hikâyeler üzerinden örür” (Şirin, 2016: 32). Bu bağlamda çocuk kitapları, özellikle de masallar, değerler eğitimi açısından diğer türlere nazaran bir adım önde olup görsel ve dilsel bir uyarıcı olarak görülmektedir. Söz konusu olan didaktik ürünler değil çocuğun duyma ve düşünme deviniminin hızlanmasına imkân tanıyan ürünlerdir.

Değerler eğitimi, ailede başlayıp okulda devam eden bir süreci takip etmektedir. Değerler eğitiminin okulda devam eden sürecinde derslerde kullanılan masal ve hikâye türü metinlerden hareketle dolaylı bir aktarım vardır. Bu bağlamda Türkçe dersleri daha önemlidir. Bu dersin öğretiminde kök değerlerin kazandırılması amaçlanmıştır. “Öğretim programlarında yer alan ‘kök değerler’ şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır” (MEB, 2019: 4). Kök değerler, zorunlu temalarla ilişkilendirilerek konu örnekleri şeklinde verilmiştir. TDÖP’te yer alan ‘erdemler’ ve ‘millî kültürümüz’ temaları kapsamındaki konu örnekleri şunlardır: “ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı,

sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma, aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıra, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz” (MEB, 2019: 15). Söz konusu değerler, iyi insan olmanın önemi ve gerekleriyle bütünleşiktir. Aynı zamanda da Türkçe öğretimini destekleyici niteliktedir.

2.1.8. Sosyal Beceri Eğitime Uygunluk

Çocuk edebiyatında ‘eğitim’ değişkeni bağlamında bir diğer önemli husus, nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinin sosyal beceri kazandırmada önemli bir paya sahip olduğudur. Sosyal beceri eğitimi, çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevreye uyumudur. Bu uyum gereği sağlıklı sosyalleşme, bireyin toplumda olumlu davranışı başlatma ve sürdürme alışkanlığı kazanmasıdır. “Bireyin içinde bulunduğu topluma istenilen bir biçimde uyum sağlaması için bir başka deyişle, toplumun etkin bir üyesi olabilmesi için sosyal gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlaması gerekir” (Çubukçu ve Gültekin, 2006: 341). Sosyal ilişkilerin olumlu yönde ilerlemesi bireyin hayatında mutluluğu ve başarıyı beraberinde getirecektir.

Erikson’un psiko-sosyal gelişim kuramına göre doğumdan ölüme kadar uzanan sekiz dönemlik bir süreçte birey her bulunduğu dönemin psiko-sosyal gelişimini başarı ile atlatması gerekmektedir. Her bulunduğu dönemde bir psiko-sosyal gelişim çatışması yaşar. Erikson’un gelişim evrelerine göre Münir Hayri Egeli’nin hitap ettiği çocuk kitlesi, 5-12 yaş arası ilköğretim çağındaki çocuklardır. Bu evrede yaşanan çatışma ise başarı karşısında küçük görülme ya da aşağılık duygusudur. Bu gelişim evresindeki çatışmaya göre birey, başarı duygusunu tatması gerekmektedir. “Erikson’un psikososyal gelişim kuramının, ilköğretim öğretmenlerine yüklediği başlıca sorumluluk ise, ilköğretim dönemi içinde başarı kimliği geliştirmek gibi bir gelişim görevi konusunda çocuklara yardımcı olmaktır” (Yeşilyaprak, 2017: 140).

Sosyal beceriler, temel becerilerden olup ilköğretimden itibaren kazanımlar arasında yer almaktadır. “Sosyal beceriler, bireyin toplumsal yaşama uyum sağlamasını, toplumun etkin bir üyesi olmasını ve sağlıklı kişilerarası ilişkiler kurmasını sağlayan tutum, davranış ve süreçlerdir” (Uslu, 2022: 341). Çocukta sosyal beceri gelişimi, çocuğun ilerleyen yıllardaki sosyal davranışlarının temelini oluşturmaktadır. Çocukta oluşmasını istediğimiz sosyal beceriler, daha çok kurgusal olaylardaki karakterlerin ve

onların birbiriyle olan iletişimlerinin çocuk okurlar tarafından özdeşleştirilmesiyle sağlanabilmektedir.

Sosyal beceri eğitimi, kurgusal metinlerde, toplumsal kurallara uyma ve çevreyle iyi ilişkiler kurma gibi iletileri dil aracılığıyla vererek çocuğun söz konusu becerileri sezinlemesine fırsat vermektir. Çocukta sorun çözme, karar verme, akıl yürütme ve iletişim becerilerinin geliştirilebilmesi, sosyal beceri eğitime ağırlık vererek nitelikli bir çocuk edebiyatını gerekli kılmaktadır. Kişide sağlıklı sosyal bir kimlik oluşturabilme, okuryazar toplumlarda dil ile mümkündür. “Bireyin başkaları ile iyi ilişkiler kurmasında, toplumsal kurallara uymasında, sorumluluk yüklenebilmesinde, başkalarına yardım etmesinde, haklarını kullanabilmesinde sosyal becerilerin önemi büyüktür” (Çubukçu ve Gültekin, 2006: 155-174). Masaldaki bir olayı çözümleme, çocuk okurları düşünmeye sevk edebilmektedir. Bu sayede çocuklar olağanüstü durumlarda akılcı çözüm yollarını düşünebilmektedirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNCELENEN ESERLERDEKİ MASAL TÜRÜNÜN İÇERİK ÖZELLİKLERİNE YÖNELİK BULGU VE YORUMLAR

Çalışmanın bu kısmında incelenen masalların içerik özellikleri; olay akışı, karakterler, tekerlemeler, dil ve anlatım, eğitsel özellikler, motif, değerler ve sosyal beceri eğitime yönelik tespit edilen bulgulara yer verilmiştir. Tespit edilen bulguların çocuk edebiyatı açısından değerlendirilmesi yer almaktadır.

Millî Kütüphane Kataloğunda Münir Hayri Egeli' ye ait tespit edilen yirmi yedi masal türünde eser vardır. Bu masallardan on tanesi atasözleriyle ilgili yazılmıştır, altı tanesi ise derlenerek yazıya geçirilmiştir. Münir Hayri Egeli'nin tespit edilen masallarının içerik özellikleri açısından benzer olduğu ve çoğu masalının da masal değil aslında hikâye türünde olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın sınırlılığı nedeniyle dokuz masal incelenmiştir.

1. İNCELENEN MASALLARIN İÇERİK ÖZELLİKLERİ

Bu başlık altında, incelenen masallardaki içerik özellikleri kapsamında; olay akışı, karakterler, tekerlemeler, dil ve anlatım, eğitsel özellikler, motif, değerler ve sosyal beceri eğitime yönelik tespit edilen bulgulara yer verilmiştir. Buradan elde edilen bulgularla incelenen masalları, Türk çocuk edebiyatı açısından değerlendirme imkânı bulunmuştur.

1.1. OLAY AKIŞI

İncelenen masallardaki olay akışını bilmek masalın ana hatlarıyla kurgusunu ortaya koymak demektir. Masalın ana hatlarının bilinmesi masal hakkında daha sağlıklı yorumlar yapabilmeyi sağlayacaktır. Bu nedenle incelenen masalların olay akışına yer verilmesi uygun görülmüştür.

1.1.1. Atlı Kız

Altın Bey'in gözünde sadece gücün, cesaretin değeri varmış. Ona göre bu özellikler de sadece bir erkekte bulunan özelliklermiş. Bir oğlunun olmasını isterken bir gün av dönüşü Altın Bey'in bir kızı olduğu duyulmuş. Altın Bey, adamlarından birine bebeği kurtlar geçidine bırakmasını istemiş. Ormana bırakılan bebeği, orman perilerinin ecesi bulmuş. Adını Atlı Kız koymuş. Seneler geçmiş. Atlı Kız; koşuda, avda, ok atmada peri kızlarını bile yener olmuş. Bir gün Altın Bey, ormanda bir av tertip etmiş.

Kimsenin yakalayamadığı geyiği, Atlı Kız bir çırpıda avlayıvermiş. Altın Bey ve orada bulunan herkes Atlı Kız'a hayran olmuşlar. Altın Bey, babadan oğula yadigâr kalan yüzüğü Atlı Kız'a vermek isterken kızın bileğindeki beni görünce onu tanımış. Altın Bey, gözyaşları içinde Atlı Kız'a babası olduğunu açıklamış ve istediği zaman konağına gelebileceğini söylemiş. Atlı Kız çok düşünmüş ve ormanların ecesinden izin alarak babasının konağına yerleşmeye karar vermiş. Ormanların ecesi, ona babası gibi büyük söz söylememesini öğütlemiş. Kızının hasretinden ağlaya ağlaya gözleri kapanan annesi onu kapıda karşılamış. Atlı Kız, babasının konağında yaşamaya başlamış fakat diğer kızlara benzemiyormuş. Üstelik Atlı Kız'ın evlenmesini ve soyunun devam etmesini isteyen babasına bir teklifte bulunmuş. Kim onu koşuda geçerse onunla evleneceğini söylemiş. Geçemeyenler ise ölüme razı olacakmış. Atlı Kız'ın ceylanlardan bile daha hızlı koştuğunu bilmeyen yokmuş fakat bu kıza haddini bildirmek isteyen bir genç delikanlı varmış. Kimseler Atlı Kız ile yarışmaya cesaret edemezken o, yarışmaya razı olmuş. Ormanların ecesinin yardımıyla yarışı kazanan delikanlı Atlı Kız ile evlenmiş. Üç erkek ve üç kız çocukları olmuş.

1.1.2. Ne Verirsen Elinle O gider Seninle

Evvel zaman içinde genç ve eğlenceye düşkün bir bey varmış. Dostlarıyla her gün yer içer sohbet edermiş. Lalası her ne kadar uyardıysa da böyle yaşamaktan bir türlü vazgeçememiş. Bir gün soğuktan titreyen ihtiyar bir adam çıkıp gelmiş. Bir çorba ve yatacak yer istemiş. Sofradakiler ihtiyar adamın kıyafetiyle alay ederken Bey, sofrasına kabul edip ihtiyarı çok güzel ağırlamış. İhtiyar adam yiyip içtikten sonra Allah'a şükretmiş. Bey ise önce neden kendisine teşekkür etmediğini sormuş. İhtiyar ise *“Elbette ki senin de teşekkür hakkın var. Duaya gelince ne verirsen elinle o gider seninle”* (NVEOGS, s. 8) demiş. Yanındakiler ihtiyarın sözüne gülerken Bey, hiç gülmemiş. O gece ihtiyarın yatağını hazırlatıp sabah da heybesine peksimet ve bir kese akçe koydurmuş. Bey'in iyi kalpli bir insan olduğunu anlayan ihtiyar, ne dileğin var diye sorunca Bey, ne vakit öleceğini hiç olmazsa bir saat önceden bilmek istediğini söylemiş. Bunun üzerine ihtiyar: *“Ölmeden önce pencereye kara bir kuş gelir. Yedi defa öter. O zaman anlarsın öleceğini”* (NVEOGS, s. 10) demiş ve gitmiş. Yıllar sonra bir gün siyah bir kuş pencereye gelip yedi defa ötmüş. Bey öleceğini anlamış, benzi sararmış ve dostlarından kendisini bu ölüm yolculuğunda yalnız bırakmamasını isteyince hepsi de bir yolunu bulup uzaklaşmış. Bu sefer oğluna ve lalasına ve eşine demiş. Onlar da kabul etmemiş. Altın sandıklarını getirtmiş. Bu sefer de altınlar dile

gelmiş: “*Biz bu dünyada hizmetkârız, öbür dünyada geçmeyiz*” (NVEOGS, s. 14) demişler. Bey’in içini bir pişmanlık kaplamış. Yalnızca ahiret yolculuğuna hazırlanmaya karar vermişken odaya çiçeklerle süslü bir sofra ve bir araba gelmiş. Tam o sırada ihtiyar da gelmiş. Bu sofra beyin ihtiyara kurduğu sofra, araba ihtiyara verdiği yatak, arabanın tekeri de ihtiyara verdiği peksimettenmiş. İhtiyar bu ışıktan araba ile ahirete gideceğini söylemiş ama sonra Allah’ın ona uzun bir ömür verdiğini de müjdelemiş. Bey uzun yıllar iyilik ederek bir ömür sürmüştür.

1.1.3. Tahta Bacaklı Prens

Kaf Dağı’nın ardındaki ülkede herkes bolluk içinde yaşarken ülkenin beyi bir gün hastalanmış ve bir rüya görmüş. Rüyasında, bir ihtiyar, kendisinin ölümünden sonra kırk birinci gün ülkeye dağ yolundan kim gelirse ülkenin başına onun geçeceğini söylemiş. Ülkenin ileri gelenleri, vefat eden Beylerinin ardından kırk birinci gün dağ yamacındaki yola çıkıp beklemeye başlamışlar. Bu arada Kaf Dağı’nın kenarında bir kulübede yaşlı bir kadın varmış. Bir gün kartalın pençesinden düşen bir bebek bulmuş. Bebeğin kırık bacaklarına tahtadan bacak yapmış. Onu büyütmüş. Yıllar sonra büyüdüğünde çocuğa olanları tek tek anlatınca çocuk anne ve babasını aramak için yola çıkmış. Yolda bir pınar başında uykuya daldığında ihtiyar bir adam ona gideceği yeri tarif edip oraya varınca “*Beyinize Allah rahmet etsin. Giden gelmez, uçan konmaz, elinize geçenin kıymetini bilin*” (TBP, s. 12) demesini söylemiş. Delikanlı ihtiyarın dediklerini yapmış.

Kaf Dağı’nın ardındaki ülkenin ileri gelenleri, kırk birinci gün gelen kişinin tahta bacaklı bir delikanlı olduğunu görüp hemen kendilerine Bey yapmışlar. Tahta Bacaklı Prens, sarayda yaşamaya başlamış. Fakat ülkenin ileri gelenleri tekrar Beysiz kalmamak adına Tahta Bacaklı Prens’in evlenip bir çocuğu olmasını istemişler. Tahta Bacaklı Prens fırsattan istifade evleneceği kızı bulmak için atına binip yola koyulmuş. Çölden geçerken su istemek için bir eve girdiğinde nereden geldiği belli olmayan bir ses onu yönlendirmiş. Evin içindeki kuyudan kuru kayaların cadısının hapsettiği yağmur perisini kurtarmış. Artık çöller suya kavuşmuş. Tahta Bacaklı Prens bu sefer de bir hana uğramış az kalsın bütün parasını çaldırıyormuş. Yine rüyasına giren ihtiyar sayesinde kurtulmuş.

Epey gittikten sonra bir şehrin kapısına gelmiş. Oradaki nöbetçiye Kaf Dağı’ndan geldiğini, yağmur perisinin ahababı olduğunu, anasını babasını aramak için

yola çıktığını söyleyince deli zannedip hapse atmışlar. O şehrin Beyinin kızı ve Masalcı Nine olanları duyunca bu genç delikanlıyı merak edip kılık değiştirerek delikanlının yanına varmışlar. Tahta Bacaklı Prens, başından geçenleri anlatmış. O vakit Masalcı Nine, anlatmış: Yedi komşusu ile savaşıyor bir Bey varmış. Savaş açacak ülke kalmayınca kartallara savaş açmış. Yavrusu öldürülen kartal da Bey'in bebeğini pençesine alıp uzaklaşınca Bey, günlerce odasından çıkmamış. Bir gün saraydan çıkmış eteklerine çingirak takmış ve nerde bir çocuk ağlasa bu çingiraklarla ağlayan çocukları avuturmuş. Çingiraklı Dede, Tahta Bacaklı Prens'in babasıymış. Bey'in kızı bunu anlamış ve Tahta Bacaklı Prens ile evlenmiş. Bir çocukları olmuş. Bu bebek ilk yedi gün ağlamamış fakat yedinci gün, ağlamaya başlamış. O sırada çingiraklı dede gelmiş. Tahta Bacaklı Prens de babasına kavuşmuş. Hep birlikte Kaf Dağı'nın ardındaki ülkede mutlu mesut yaşamışlar.

1.1.4. Gülme Komşuna Gelir Başına

Bir kadın eskiciden tılsımlı bakır bir tas almış. Tasın üzerinde 'Bu tas bakırdan deme, yarar kadir bilene, niyet et besmeleyle, Allah'a dua eyle, ne dileğin varsa dile, gelir mutlak yerine, üç yudum su içince' yazıyordu. Zengin olan bu ailenin çocukları olmuyordu. Kadın bu yazıyla dua edince bir zaman sonra dünya güzeli bir kızı olmuş. Adını Nurcihan koymuşlar. Padişahın oğlu Nurcihan ile evlenmek isteyince şımarık büyütülen bu kız, diğer kızların fiziksel özellikleriyle gülerek alay etmiş. Bunun üzerine ertesi gün uyandığında Nurcihan'ın eski güzelliği gitmiş aksine çok çirkin bir yüzü olmuş. Nurcihan hatasını anlamış. Düğün günü gelip çatınca son çare tılsımlı tası hatırlamışlar onunla dua edince Nurcihan'ın eski güzelliği yerine gelmiş. O tasta bütün kız arkadaşlarına su içirmiş. Bütün kızlar dünya güzeli olmuş. Padişahın oğlu gelmiş, o kadar güzel kız arasından nişanlısını seçemeyince bütün kızlar Nurcihan'a gülmüşler. Tam o sırada diğer kızlar yine eski haline dönmüş. Padişahın oğlu tası eline almış. Tasta; *"Keramet bitti, tılsımım gitti, son sözüm sana, inan sen bana, gülme komşuna gelir başına"* (GKGB, s.12) yazıyordu.

1.1.5. Peri Kayanın Tepegöz'ü

Av meraklısı bir Bey varmış. Bu Bey, Derebey'in kızı Ay Hatun ile nişanlı imiş. Hediye olarak nişanlısına büyük bir kartal avlamaya karar vermiş. Bir kartalı vurmuş. Fakat bu kartalın eşi hemen orada belirmiş yükseklerle yuvasının olduğu yere uçmuş. Bey kartalın yavrularını görünce kartalı avlamaktan da avdan da vazgeçmiş. Bu arada

Ay Hatun’a başka bir ovanın Derebey’i talip olmuş. Kimsenin bu Yağızkora adındaki zalime karşı koyacak gücü yokmuş. Avdan dönen Bey, durumu öğrenince nişanlısı Ay Hatun’u da alıp peri bacalarının kovuklarından birine saklanmışlar. Daha sonra dereden getirdiği renkli taşların tozlarını suyla karıştırmış. Başlamış her kovuğa bir kendinin bir de Ay Hatun’un resmini yapmaya. Yağızkora adındaki zalim Bey, Ay Hatun’u bulmak için ordularını seferber etmiş. Nihayet Bey ile Ay Hatun’un saklandığı yere gelmişler. Uzaktan bakan askerler her kovukta iki insan görmüşler. Bir anlam verememişler. Bu sırada Ay Hatun ile nişanlısı kovuklardan birine saklanmışlar. Ordular tam hücum edecekmiş ki o sırada gökte bir kartal sürüsü Yağızkora’nın ordusunu yerle bir etmiş, gözünü oyup tepesine takmış. Ay Hatun ile nişanlısı böylelikle kurtulmuşlar. Masal sonunda kötüler cezasını bulur ama sevenlerin kavuşup kavuşmadığı bilinmez.

1.1.6. Gür Babanın Oğlu

Yaman, köyünde her sene taşan dereye bir çare bulmak için Duman adındaki köpeğini de alıp yola çıkar. Kimi kimsesi olmayan Yaman, rivayete göre yüksek bir dağın tepesindeki hisarda oturan Gür Baba’yı bulmak ister. Yaman, kırk gün kırk gece yol almasına rağmen bir türlü ilerleyemiyormuş. Erzakları bitince bir tavşan yakalamışlar. Tavşan, kendisini serbest bırakması karşılığında Yaman’ı Gür Baba’ya ulaştıracağını söylemiş. Tavşan: “*Beni kuşağına bağla, arkamdan gel*” (GBO, s. 7) demiş. Bir merdivenin başına gelmişler. Tavşan, bu merdivenin yedinci katındaki altın ineğin sütünü içmesini söylemiş. Yaman ineğin sütünü içince ineğin sırtına binip hisarın altın kapısının önüne kadar gelmiş. Yaman, aksakallı Gür Baba’ya ulaşmış. Her sene taşan dereyi söylemiş. Gür Baba, köyde bir geçidin olduğunu eğer oraya bir duvar ve bir kapı yaparlarsa sorunun hallolacağını söylemiş. Köylüler başta Yaman’a inanmasalar da Yaman Gür Baba’nın dediğini tek başına yapmış. Bakmışlar ki dere o günden sonra hiç taşmamış. Geçide ‘Yaman Geçidi’ adını vermişler.

1.1.7. Cimcime Elma Çiçeği

Her ağacın güzel bir perisi varmış. Elma ağacının da Pembe Kız adında bir perisi varmış. Periler padişahı, ağaçları dolaşırken elma ağacının bakımsız elmasının da çok az olduğunu fark edince periler padişahı, Pembe Kız’a yardımcı olarak Cim Cime adında periyi vermiş. Pembe Kız ile Cim Cime, elma ağacını çok güzel etmişler. Kış gelince Cim Cime, ağacın içindeki dar yollarda dolaşmaktan sıkılmış dışarıda karların üstünde koşmaya başlamış. Fakat soğuktan titremeye başlamış. Geri dönmeye de gücü

kalmayınca serçeden yardım istemiş. İyi kalpli serçe başta Cim Cime'ye kızsız da Pembe Kız'a haber vermiş. Pembe Kız gelene kadar tüylerini bir kürk gibi Cim Cime'nin üzerine örtmüş. Biraz sonra Pembe Kız ile serçe Cim Cime'yi ağaca getirmişler. Bunu duyan periler padişahı emir vermiş. Bundan sonra bütün mini mini periler kışın kanatsız kalacak, bahar gelince ince tırtıl haline gelip ağaçtan uzaklaşamayacaklar. Bir küçük koza içinde uslu bir şekilde dururlarsa periler padişahı gelip kozayı açınca uçabileceklerdir. O günden sonra Cim Cime adlı peri yüzünden bütün küçük periler bu süreçlerden geçerek uçmaya razı olmuşlardır.

1.1.8. Kurtla Güler Kuzuyla Ağlar

Koyun her gün kuzularını kurt nineye emanet ederek kırlara gidiyormuş. Sütünü de kurt ninenin yavrularıyla paylaşıyormuş. Karga bu dostluğu kıskanır dururmuş. Karga bir kere de kuzularını kendisine emanet etmesini istemiş. İyi kalpli koyun, kuzularının ağaca çıkamadığını söyleyerek kabul etmemiş. Bunun üzerine karga, bakırcı dükkânının önünde kalaylanmamış bakır kapların içine süt konduğunda zehirli olabileceğini duymuş. Bu kaplardan birini alıp kurt nineye hediye etmiş ve koyunun kendisi için çok kötü sözler söylediğini söyleyip kurt nineyi kandırmış. Kargaya inanan kurt nine, komşusu koyuna çok kızmış. Koyun her akşam olduğu gibi bir kap süt de kurt ninenin yavrularına getirmiş. Kurt nine, sütü karganın verdiği bakır kaba koyup yavrularına içirince yavruların hepsi ölmüş. Karga fırsattan istifade hemen yeşil kabı göstererek koyunun süte zehirli ot katmış olabileceğini söylemiş. Kurt buna inanmış. Koyunun kuzularını boğarak öldürmüş. Konduğu daldan koyunun geldiğini gören karga, hemen yanına varmış. Ağlayarak kurdun kuzularını öldürdüğünü anlatmış. O günden sonra kurtlarla koyunlar arasında savaş başlamış.

1.1.9. Yedi Küçük Kambur

Çok eski zamanlarda bir anne ile yedi küçük kambur oğlu varmış. Üzüm bağları varmış. Bir kış günü yedi küçük kambur, ocağın başında konuşurken kurt ulumaları eşliğinde bir feryat duymuşlar. Ay ışığında sesin geldiği yöne doğru koşmuşlar. Nihayet bir gölge görmüşler ki bu, bir kurdun gölgesiymiş. Kamburların en büyüğü, bu kurdun komşularının davarlarını çalan koca kurt olduğunu söyleyerek öldürmek istemiş fakat küçük kardeşleri hayvanın yaralı olduğunu söylemiş. Donmak üzere olan ve boynundan yaralı olan kurdu kulübeye taşımışlar. Yarasını sarmışlar. Büyük kardeş, bunun çok tehlikeli olduğunu söylese de küçük kardeş sabaha kadar kurdun başında nöbet

tutacağını söylemiş. Fakat ne olduysa o da uykuya dalmış. Koca kurt, ayağa kalkmış bu sırada uyanan küçük kardeş kılıcına sarılmış. Kurt, küçük kardeşe, yarın akşam tam ay doğarken bağdan kopardığı bir çubukla sırtına yedi kere vurmasını söylemiş ve gitmiş. Ertesi gün kurdun dediklerini yapan küçük kardeş, kamburunun kaybolduğunu görünce diğer kardeşleri de aynı şekilde yaparak kamburları gitmiş ve boyları uzamış. Bu yedi kardeşin halini gören komşusunun kıskanç oğlu, kurdun bu tilsimini bozmak için kötü kalpli bir kadından kurdu öldürmesi gerektiğini öğrenmiş. Yedi kardeşin en küçüğünün elbisesini hamamda yıkanırken çalan kötü kalpli çocuk, bağların en yüksek tepesine çıkıp kurdu çağırdıktan sonra yayını germiş okunu atmış. Yere yığılan kurt henüz ölmeden giysisini çıkarıp gülen çocuk, o sırada yerin altından bir gürültü duymuş. Ertesi gün uyanan halk, karşılarında yedi büyük tepeyi görünce şaşırılmışlar. Kötü kalpli kıskanç çocuğa gelince o günden sonra ne onu gören ne de adını işiten olmamış. Yedi küçük kambur kardeşler ise mutlu bir şekilde ömür sürmüşler.

1.2. KARAKTER/KAHRAMAN

Olay akışından sonra kahraman ve karakterleri bilmek olayların iç yüzünü görmemizi sağlayacaktır. “Güçlü ve inanılır karakterler (eylemleri ister fantastik ister gerçekçi olsun), okurları eseri tekrar tekrar okumaya çeken bir mıknatıs gibidir” (Lukens vd., 2021: 54). Masal karakterleri, masalda verilmek istenen iletilerin çocuk okurlar tarafından hayata geçirilmesinde önemli rol oynamaktadır.

1.2.1. Atlı Kız

Masalda Atlı kız, olağanüstü özellikleri olan bir kahramandır. Dişi bir ayı emzirmiştir. Sekiz dokuz aylıkken yürümeye, koşmaya başlamıştır. Koşuda bir ceylandan daha hızlıdır. “*Periler ona koşmayı, avlanmayı, ok atmayı öğretmişler. Seneler gelmiş geçmiş, Atlıkız bir genç kız olduğu zaman bütün bunları o kadar iyi öğrenmiş ki hiçbir peri kızı ne avda, ne koşuda, ne ok atımında ona yetişemez olmuş*” (AK, s. 7).

Millî Türk Masalları olarak adlandırılan bu masalda yazar, kahramanın özelliklerini, eski Türk destanlarındaki erkek kahramanın avcılık ve fiziksel özelliklerine benzetmeye çalışmıştır. Ayrıca sözlü geleneğe dayalı Türk masallarında kadın kahramanlar genel olarak siyah ve uzun saçlıyken bu masalda sarı ve uzun saçlıdır.

1.2.2. Altın Bey

Sürekli av tertip eden Altın Bey ise kadınlara değer vermeyen, güce ve kudrete hayran, oldukça zengin birisidir. “ *Altın Beyin şehirde ve etrafta sayısız evleri, köşkleri ve oralarda değer biçilmez eşyaları dolu imiş*” (AK, s. 3). Sadece bir oğlu olmasını istediği için evlenmiştir. “*Eğer kadının bir kız doğurursa Tanrıya ahdim olsun gözleri gün ışığı görmeden ölecektir*” (AK, s. 4). Bir kızı olduğunu öğrendiğinde ise onu öldürmeyi planlamış ve adamlarından birini çağırıp kızını ormandaki kurtlar geçidine bırakmasını söylemiştir. Burada Türk kültüründe önemli bir yeri olan ‘kadına’ değer vermeyen karakter, kötü gösterilmiştir.

1.2.3. Orman Perilerinin Ecesi

Orman perilerinin ecesi karakterine hem bilge kişi hem de masalın arka plandaki yönlendirici özellikleri atfedilmiştir. Genelde masalarda Aksakallı ihtiyar bilge kişidir. Fakat bu masalda bir kadın, bilge kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda yazar, masalın da temasına özgü olarak kadının da bilge bir kişilik olabileceğini vurgulamak istemiştir. Onun dedikleri doğrultusunda olay akışı yürütülmektedir: “*Bu kızı pek beğendim. İsterim ki ormanlarda ve dağlarda mes’ut yaşasın. Öyle bir avcı olsun ki çabuklukta bütün insanoğullarını geçsin. Adı Atlıkız olsun. Şayet, bir gün kendi gibi insanların yanına dönmek isterse gittiği yere sevinci, kederle beraber götürsün*” (AK, s. 7). Ormanların ecesinin dediği gibi Atlı Kız babasının yanına döndükten sonra insanların yaşamına uyum sağlamada sorun yaşamaktadır.

Ormanların Ecesi olan periye, sorunları çözüme kavuşturan bir özellik atfedilmiştir. İhtiyar bir kadın kılığına girerek Atlı Kız ile yarışacak delikanlıya yardım etmek için biri altın, biri gümüş, biri de elmastan üç elma verir. Şunları dedikten sonra da ortadan kaybolur: “*Oğlum, yarışta Atlıkız’a yalınayak koşmasını şart koş... Bu üç elmayı al. O sana yetiştikçe bir tanesini arkana doğru fırlatmayı unutma...*” (AK, s. 21).

1.2.4. Gökhisar’ın Bey’i

Ne Verirsen Elinle O gider Seninle adlı eserde masalın kahramanı zevke sefaya düşkün bir Bey’dir. “*Öylesine ki sabahları daha doğrusu ikindiye doğru uyandığı zaman sofraya oturur, ertesi günün sabahına kadar yer içer dostları ile ...*” (NVEOGS, s. 4). Ancak iyi kalplidir. Öleceğini anladığı zaman dostlarına, oğluna ve lalasına kendisiyle birlikte gelmesini teklif eder. “*Oğlum, demiş. Ben bir saate kadar öleceğim Haydi, sen de hazırlığını gör. Elbet bu yolculukta babanı yalnız bırakmazsın*”

(NVEOGS, s. 12). Ancak oğlu da dâhil kimse bunu kabul etmez. Bu durum, Dede Korkut Hikâyelerindeki Deli Dumrul karakterinin Azrail ile konuşup canının yerine can aramasına benzetilmektedir.

1.2.5. Yaşlı/İhtiyar/Derviş/Hızır/Pir

Türk masallarında yaşlı adam, iyiliği ve yardımı sembolize etmektedir. İncelenen eserde de ihtiyar adam karakteriyle olağanüstü ve bilge kişilik ön plana çıkmaktadır. Dilekleri gerçekleştiren, birden ortadan kaybolan, olacakları önceden haber veren kısacası insan kahraman olmasına rağmen insanüstü özellikleri olan bir karakterdir. Türk masallarında duası kabul olan şahsiyetler arasında Yaşlı Adam, Derviş, Hızır, Pir vardır. Ayrıca Allah'ın uzun ömür verdiğini de ihtiyar adam haber vermektedir. *“Tanrı senin iyiliğini gördü, ömrünü uzattı. Ne vakit vakit gelirse yaptığın iyiliklerin omuzunda göklere ulaşacaksın. İhtiyar bu sözleri söyler söylemez ortadan kaybolmuş”* (NVEOGS, s. 15). İhtiyar adamın dedikleri, dini inancın gereklerinden kaynaklanmaktadır.

Tahta Bacaklı Prens adlı masalın sonunda ihtiyar adamın aslında kahramanın babası olduğu ortaya çıkar. İhtiyar karakterinin diğer adı, Çingiraklı Dede ya da Zilli Dede olarak karşımıza çıkmaktadır. İhtiyar karakteri yazarın masallarında genel olarak doğru yolu gösteren, iyiliğin ve yardımın sembolüdür. Bu masalda da başı dertte olduğu zaman kahramanın rüyalarına girerek ona yol gösterir. *“Daha gözünü yumar yummaz rüyasında bir ihtiyar görmüş. İhtiyar ona: ‘Ey delikanlı, şimdi uyanınca hemen bir pınar aşağı doğru in. Orada bir kalabalık göreceksin. O kalabalık ölen sevgili beylerinin yaslarını tutan bir ülkenin ihtiyarlarıdır. Onlara selam ver’...”* (TBP, s. 11).

Masal Nine karakteri ise masal içinde masal anlatan düğümleri çözüme kavuşturan, kahramanın ailesine kavuşmasına yardımcı olan iyi karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. *“Masal Nine bohçacılıkla geçinir ihtiyar bir kadınmış. Gittiği konaklarda, saraylarda öteberi nadide eşya satar hanımlara da güzel masallar anlatır oyalarmış”* (TBP, s. 34).

1.2.6. Tahta Bacaklı Prens/Bey

Masalın kahramanı olan Tahta Bacaklı Prens ya da Tahta Bacaklı Bey’de, insanüstü bir özellik yoktur. Bacakları kırık olduğu için onu büyüten ninesi ona tahtadan bacak yapmıştır. *“Ama sonunda bu çocuk tahta ayakları ile sanki kendi öz ayakları gibi koşup dolaşmaya başlamış”* (TBP, s. 10). Tahta Bacaklı Prens, olağanüstü özellikleri

olmayan fakat olağanüstü varlıklara/perilere yardım edici bir özelliktedir. Adını ise prens olduğu zaman almıştır.

1.2.7. Yağmur Perisi

Eleğimsama'nın kızı yağmur perisi, masalda olağanüstü özellikleri olan tek karakterdir. Kuru kayaların cadısı onu bir kuyuya hapsetmiştir. Yağmur perisini hapsedildiği kuyudan Tahta Bacaklı Prens kurtarmıştır. Buluta binen çöllere yağmur yağdıran bir karakterdir. *“Ne yazık demiş. Ben ne ata ne de katıra binemem. Ancak, buluta binebilirim. Hem artık sana veda etmem lazım. Bin yıldır çöller benim kurtulmamı bekliyordu”* (TBP, s. 26).

1.2.8. Nurcihan

Gülme Komşuna Gelir Başına masalının kahramanı Nurcihan, güzelliğiyle ün salmış *“Gözünü açsa odalar ışık doluyor, gülse güller çiçek açıyormuş”* (GKGB, s. 5) fakat kendini beğenmiş kötü bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevresindekilerle *“Sen burnuna bak, hahhah ha... diye gülmüş. Sonrada şaşı bir kıza, topal bir komşusuna; dişlek başka bir komşusuna, kel bir kıza, çolak bir çocuğa ayrı ayrı alay ederek gülmüş”* (GKGB, s. 8) ifadeleriyle alay etmektedir. Fakat *“Kız, bütün ömrü boyunca sakladığı tasın nasihatini tutmuş, iyi bir sultan olmuş”* ifadesinden anlaşılacağı üzere başta kötü karakterken sonlara doğru iyi bir karakter olmuştur.

1.2.9. Anne/baba

Anne karakteri *“...okuma yazma bilmezmiş ama ağa gayet okumuş bir adammış”* (GKGB, s. 3). ‘Ağa’ ifadesi baba karakteri için kullanılmıştır. Anne karakterinin ettiği dua ile masal şekillenmiştir.

Atlı Kız'ın annesi ise Atlı Kız'ın hasretinden ağlaya ağlaya gözleri kapanmış kızına kavuştuğunda kızının saçlarına gözlerini sürünce gözleri açılmıştır. *“Annesi kızının güzel ve ışıklı saçlarına süre süre gözlerini açtı”* (AK, s. 14). Bu durum, TBP masalında da vardır. Oğlunu kaybeden annenin gözleri kapanmıştır. *“Tahta Bacaklı Beyin annesi de oğlunu bulunca gözleri açılmıştır”* (TBP, s. 47). İncelenen masallardaki anne karakteri Yusuf kıssasındaki Yakup Peygamberi hatırlatmaktadır. TBP masalında Çingiraklı Dede karakteri vardır. Masalda Bey, yedi günlük oğlu için yedi tane kartal yavrusunun vurulmasını askerlerine emreder. Ancak sonuç beklediği gibi olmaz. *“O keyifle etrafına bakarken anne kartal bir yıldırım gibi yere inmiş. Ve annesinin yanında duran Beyin çocuğunu kapmasıyla gözden kaybolması bir olmuş. Aylarca beyin yüzünü*

kimse görmemiş, nihayet bir gün bey sarayından saç sakal birbirine karışmış olarak çıkmış. Sirtında kara bir cübbe, eteklerinde çeşitli ziller varmış. Kimseye selam vermeden şehirden geçmiş, kaybolmuş. O vakittenberi nerede bir çocuk ağlasa çingiraklı dede gelir zillerini çalar çocuğu avuturmuş ” (TBP, s. 42).

YKK masalında anne karakteri, “Sakin olup da yarın akşam dışarı çıkma, ne olur, ne olmaz, demekten geri kalmamış” (YKK, s. 12) sözüyle koruyucu bir rol üstlenmiştir.

1.2.10. Sivrihisar’ın Genç Beyi

Avcılıkta ve okçulukta becerikli olan Sivrihisar’ın Genç Beyi, masalın kahramanıdır. İyiliği temsil etmektedir. Nişanlısına hediye etmek için kartal avlamak ister. Ancak yaraladığı kartalın yavrularını görünce vazgeçer ve bir daha avcılık yapmamaya yemin eder. “Benim babalarını öldürdüğüm analarını yaraladığım bu güzel yavrulara kıymaya elim varmaz... Küçük bir akarsuda gömleğini ıslatmış. Dişi kartalın yarasını yıkamış, sarmış. Sonra, orada, bir daha avlanmamaya yemin etmiş” (PKT, s. 24).

Nişanlısı ile Yağızkora’dan kaçmak için dereden getirdiği rengârenk taşları öğütterek her kovuğa kendisinin ve nişanlısının resmini yaparak gizlenmiştir.

1.2.11. Ay Hatun ve Yağızkora

Ay Hatun, nişanlısına sadık bir karakterle ortaya çıkmıştır. “A beyim, demiş. Bunca yıl beklediğim senin evindir, saraya değildir. Eğer senin evin bir ağaç kovuğu ise benim için saraydan iyidir. Yok yerin bir taş oyuğu ise ben elimden geleni ardıma koymam, sana orada da hizmet ederim” (PKT, s. 25).

Yağızkora adındaki zalim adam, kötülüğü temsil eden bir karakterle karşımıza çıkmaktadır. “Yağızkora cin peri, bir yana, Allahtan bile korkmazın biri imiş” (PKT, s. 26). Tepegöz adındaki karakter ise Yağızkora’nın kendisidir. Kartallar Yağızkora’nın gözünü çıkartıp tepesine takarlar. Masalda kötü karakter cezalandırılmıştır.

1.2.12. Gür Babanın Oğlu

Bu masalın kahramanı Yaman, mütevazı ve mücadeleci bir ruha sahiptir. Yaman geçidini yaptığı için köylüler onu başkan seçmek isterler fakat Yaman bunu istemez. “Ben kimseye baş olmak istemem ama eğer beni sevindirmek isterseniz, bu kapıyı dünya durdukça bekleyiniz” (GBO, s. 14). Köylüler ona inanmadığı zaman tek başına

mücadele verir ve geçidi yapar. “*Yaman o vakit yalnız başına geçidin yolunu tutmuş. Haftalarca aylarca çalışmış. Gürbaba’nın dediği duvarı yapmış*” (GBO, s. 13). Daha çok çalışkanlığı, sorumluluğu ve mücadeleyi temsil etmektedir.

Gür Baba karakteri, gizemli ve olağanüstü bir karakter olup gökyüzü olaylarının sorumlusu ve gök gürültüsünü yaparak yağmur yağdıran kişidir. “... *iskemlenin üzerinde de aksakallı güzel bir ihtiyar oturuyormuş. İhtiyarın bir elinde de altın renkli ışıktan şimşekler varmış*” (GBO, s. 10). Taşan dereye set yaparak selin durdurulması konusunda Yaman’ı bilgilendirir.

1.2.13. Cimcime Elma Çiçeği

Bu masalda yazar, kelebeğin kozasından çıkıp kelebek olma sürecine çocuğa görelilik açısından bakmış ve bu olayı Cim Cime Elma Çiçeği karakteriyle anlatmaya çalışmıştır. İncelenen eserin kurgusu ağaç perileri arasında geçmekte ve eser, peri masalı özelliği taşımaktadır.

Her ağacın bir perisinin olması ve bu periye yüklenen cinsiyetin kız olması dikkat çekmiştir. “... halk inanışında perilerin; cinlerin dişileri yani kadın veya kız oldukları, genellikle çok güzel oldukları ve iyi varlıklar olduğu görüşünün hâkim olduğu görülmektedir” (Gümüştepe, 2016: 68). İncelenen masalda da yazarın Pembe Kız karakteriyle nitelediği özellikler halk inanışında peri kızı kavramına uymaktadır.

1.2.14. Karga/kartal/tavşan/inek

Kurtla Güler Kuzuyla Ağlar masasında başkahraman karga, kurt ile koyunun dostluğunu kıskanarak onların arasında bitmeyecek bir kavganın fitilini ateşleyen kötü bir karakterdir. Karga, bu masalda kötülüğün sembolü olarak karşımıza çıkar. Koyun ve kurt ise iyi komşuluğu temsil eden iyi karakterlerdir ancak karga tarafından tuzağa düşürülmüşlerdir. Yazar masalda karga üzerinden komşuların arasını bozan fitne çıkartan insanlara seslenmektedir. “*Kurtla güler, kuzu ile ağlar demişler. Hâlâ onun gibi komşuları birbirine düşüren fena insanlara da öyle dediklerini elbette duymuşsunuzdur*” (KGKA, s. 13). İncelenen eser karakter özellikleri açısından uyarıcı nitelikte bir hayvan masalıdır.

Konuşan kartal: Sivrihisar’ın Genç Beyi, kartalı avlayarak nişanlısına hediye etmek ister. Yaralı olduğu halde yavrularını koruyan dişi kartala merhamet eder ve onu öldürmez. Dişi bir kartala merhamet edip öldürmediği için başı dertte olduğu zaman da

kartal ona yardım etmiştir. “...*Vaktiyle yaraladığın kartalı tanıdın mı? Sen o zamandan bu yana söziinde durdun. Avı bıraktın. Şimdi, sana yardım sırası bizim*” (PKT, s. 26).

Konuşan tavşan ve inek: “*Beni kuşağına bağla ardımdan gel*” (GBO, s. 7) diyerek yol gösterir; altın inek ise “*Küçük yaramaz demiş. Mememi emdin benim süt oğlum oldun. Yoksa ben seni boynuzlar öldürürdüm. Şimdi dile benden ne dilersin*” (GBO, s. 8) diyerek yardım ederler. Yazar masala olağanüstülük katmak için ineği altından yapmıştır.

1.2.15. Yedi Küçük Kambur

Yedi Küçük Kambur adlı masal, karakter özellikleri açısından yedi kambur kardeşten en küçük ve en büyük kardeş ön plandadır. İncelenen masal, iyi ile kötünün savaşı olarak karşımıza çıkmaktadır. Küçük kardeş iyiliği, komşunun kıskanç oğlu kötülüğü temsil eden karakterlerdir. Yazar, masalın kahramanı küçük kardeşi, yaralı kurda yardım ettiği için ödüllendirir. Kötü karakterde kötü kalpli komşunun oğlu vardır. Yedi küçük kardeşten en küçüğünün kılığına girerek kurda tuzak kurar ve onu öldürür. Yazar masalın sonunda kötü kalpli çocuğu yedi kambur tepenin altında bırakarak cezalandırır.

Yedi kambur kardeşin babası savaşa gidip dönmeyen bir kahraman olarak karşımıza çıkmaktadır. Babasının dostları, bağbozumunda yedi kambur kardeşe yardım etmektedirler. Yazar, baba karakterinin savaşta kahramanca savaştığı üzerinde durmakla yedi küçük kardeşin masumiyetini pekiştirmektedir.

1.3. TEKERLEMELER

Başlangıç, geçiş ve bitiş formeli, çocuğu masalın dünyasına hazırlayan bir işlevi vardır. Bu kısımda, incelenen masallardaki başlangıç, geçiş ve bitiş formeline (söz kalıplarına), karşılıklı konuşmalarda kullanılan tekerlemelere, sayı/zaman ve yer formeline yer verilmiştir.

1.3.1. Başlangıç/Giriş formeli

Atlı Kız masalında giriş formeli sadece “*Evvel zaman içinde*” (AK, s. 1) şeklindedir. *Ne Verirsen Elinle O Gider Seninle* masalında “*Çok çok eski zamanlarda*” (NVEOGS, s. 1) şeklinde kısa bir giriş formeli kullanılmıştır.

TBP masalında giriş formeli olarak: “*Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde... Bir varmış, bir yokmuş...*” (TBP, s. 1) kullanmıştır. Masal Nine karakterinin masal

içinde masal anlatırken söylediği giriş formeli şöyledir: “*Evvel zaman mı desem, yeni zamanda mı desem, bir varmış bir yokmuş mu desem: yoksa bir varmış sonra yokmuş mu desem...*” (TBP, s. 35).

Yazar çoğu masalında giriş formelini kısa tutarken GKGB masalında giriş formelini diğerlerine göre uzun tutmuştur. Giriş formeli şu şekildedir: “*Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellal iken sinek berber iken kuş uçmaz, kervan geçmez at yürümez, katır çıkmaz bir ülkede bir güzel şehir varmış*” (GKGB, s. 2).

PKT masalında giriş formeli şu şekildedir: “*Evvel zaman içinde, zaman zaman içinde... Ben babamın beşiğinin dibinde... farecikler kedi peşinde... herkes işinde gücünde iken...*” (PKT, s. 21) şeklindedir.

CEÇ masalında giriş formeli olarak: “*Evvel zaman içinde...*” (CEÇ, s. 1) kullanılmıştır.

YKK masalında “*Evvel zaman içinde Ankaranın etrafı gür ormanlarla çevrili imiş*” (YKK, s. 3) ifadesiyle yazar bu masalda yer belirterek başlamıştır.

Yazar giriş/başlangıç formeli olarak yedi masalda ‘evvel zaman içinde’ formelinin yukarıda belirtildiği üzere bazen uzun bazen kısa versiyonu kullanılmıştır.

1.3.2. Geçiş Formeli

AK masalında zamanın geçtiğini belli etmek için “*Az gitmiş, uz gitmiş*”(AK, s. 17) ve “*Bu haber, dağlardan aştı. Yedi iklim dört bucağı dolaştı. Nihayet uzak yakın her kulağa ulaştı*” (AK, s. 17) geçiş formelleri kullanılmıştır.

NVEOGS masalında “*Günlerden bir gün... Böylece bir hayli zaman geçmiş...*” (NVEOGS, s. 6) şeklinde geçiş formeli kullanılmıştır. TBP masalında geçiş formeli olarak şunlar kullanılmıştır: “*Günler, aylar, yıllar geçmiş... Ömürler tükenmiş*” (TBP, s. 1), “*Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş*” (TBP, s. 11) ve “*Zamanlar geçmiş, bebek büyümüş... Masal masal içinde, yalan doğru içinde...*” (TBP, s. 40) ifadeleri geçiş formeline örnektir.

GKGB masalında geçiş formeli olarak ‘*Gel zaman, git zaman*’, ‘*Aylar geçmiş, yıllar geçmiş*’ formelleri kullanılmıştır.

GBO masalında sadece “*az gitmiş, uz gitmiş*” (GBO, s. 5) şeklinde geçiş formeli kullanılmıştır. PKT masalında ‘*Gel zaman, git zaman*’ geçiş formeli kullanılmıştır. CEÇ masalında geçiş formeli olarak “*Gel zaman git zaman...*” (CEÇ, s. 5) kullanılmıştır.

1.3.3. Bitiş Formeli

AK masalının sonunda “*Kırk gün kırk gece düğün yaptılar. Onlar muratlarına erdi... Üç elmaya üç mahfaza hazırlattılar. Üç kız ve üç oğul sahibi oldular. Ölünceye kadar güzel günler yaşadılar*” (AK, s. 24) şeklinde bitiş formeli kullanılmıştır.

TBP masalında “*Bu doğru mu yanlış mı bilmem. Çünkü hiçbir zaman Eleğimsamayı yakından görmedim. Eğer siz tesadüf eder de yakından görürseniz dikkat edin. Bakalım Tahta Bacaklı Bey ile güzel hanımını görebilecek misiniz?*” (TBP, s. 47) şeklinde içinde tekerleme veya söz oyunu olmayan gerçekçi bir üslupla bitirmeyi tercih etmiştir. Bu da olayın gerçekten yaşanmış olduğu hissini doğurmaktadır.

Yazar bitiş formelini “... *Kız bütün ömrü boyunca sakladığı tasın nasihatini tutmuş, iyi bir sultan olmuş*” (GKGB, s. 12) şeklinde kendine has bir üslupla bitirmiştir.

Yazar, bitiş formeli olarak “*Ne vakit Tepegöz azsa bir bulut gelir bu tepeleri sarar. Biz o vakit ‘Tepegöz’e gelin geliyor’ deriz...*” (PKT, s. 27) sözleriyle masalı bitirmektedir. Bu bitiriş, masala gerçekçi bir hava katmıştır.

Yazar, masalı kendine has bir üslupla formel kullanmadan bitirmiştir. “*Bir gün yolunuz o köyden geçerse, derenin kenarında koca taşlı duvarı size gösterirler ve şöyle derler: Bu duvarı buraya Gürbabanın oğlu Yaman yapmış*” (GBO, s. 14). Bu bitiriş, masala gerçek hayatta böyle bir geçidin var olduğunu düşündürmek için kullanılmıştır.

Yazar, masalı “*Bundan sonra bizim yedi küçük kambur kardeşler pek rahat bir ömür sürmüşler. Dedelerden kalma en güzel üzümleri yetiştirmeye devam etmişler*” (YKK, s. 16) şeklinde mutlu bir sonla bitirmiştir.

1.3.4. Yer Formeli

İncelenen masalarda yer formeli olarak sadece TBP masalında Kaf Dağı yer formeli görülmüştür. “*Kaf dağının eteğinde bir ülke varmış. Bu ülkenin ahalisi pek mes’ut yaşarlarmış. Neden mes’ut olmasınlar? Bu ülkeden bin fersah ötelerde bile başka memleket yokmuş. İş böyle olunca ne harp nedir bilinir, ne yabancı sözü işitilirmiş*” (TBP, s. 1).

1.3.5. Sayı/Zaman Formeli

TBP masalında sayı formeli kullanılmıştır. “*Dilerseniz ben öldükten sonra kırk gün bekleyin... Onlar bu kırk günü sayadursunlar*” (TBP, s. 7-8).

AK masalında “Kırk gün kırk gece düğün yaptılar” (AK, s.24) şeklinde sayı formeli kullanılmıştır.

CEÇ masalında “Günlerden bir gün perilerin padişahı, kırk beyaz güvercinin çektiği elma kanatlı altın arabasına binmiş gezmeğe çıkmış” (CEÇ, s. 5) şeklinde kırk beyaz güvercin ifadesiyle sayı formeli kullanılmıştır.

NVEOGS masalında “Öleceğinden bir saat önce pencereye bir kara kuş gelir yedi kere öter. O vakit bir saat sonunda öleceğini anlarsın...” (NVEOGS, s. 10) ifadesinde ölüm kuşunun yedi kere ötmesi sayı formelidir.

GBO masalında üç yerde, “Kırk gün kırk gece tırmanmış, gene arkasına dönmüş bakmış ki...” (GBO, s. 6) şeklinde sayı formeli kullanılmıştır.

1.3.6. Karşılıklı Konuşmalar

Bu masalda bir örneğini aşağıda verdiğimiz tekerlemelere karşılıklı konuşma şeklinde çokça rastlanmaktadır:

“Topal Şehzade, Topal Şehzade

Nasıl olsa girdin bu derde

Tereddüt etme, bu sandığı aç

Sonra da hemen buralardan kaç” (TBP, s. 20).

Tahta Bacaklı Prens’in kapıyı açmak için karşılıklı konuşmalarda geçen tekerlemelere yer verilmiştir.

“Kapı zorlanmaz sıkı kilidi,

Kendisi has tunçtan yapılmış idi.

Bir atasözü onu eder düz,

Kapıyı açar tatlı dil güler yüz...

Delikanlı bu sözleri işitince, hemen söze koyulmuş. Bakalım neler söylemiş:

Kapı kapı kaplıca

Anahtarı topluca

Dağlar geçtim dolaştım

Geldim sana ulaştım,

Bak yolumu unuttum,

Senin yolunu tuttum,

*Sen de gel beni koru
Uzatmadan bir soru,
Açıl kilidim açıl;
Açıl dediğim açıl...” (TBP, s. 22).
“Bu tas bakırdan deme
Yarar kadir bilene
Niyet et besmeleyle Allaha dua ile
Keramet bitti
Tılsımım gitti
Son sözüm sana
İnan sen bana
Gülme komşuna gelir başına” (GKGB, s. 3).*

Karşılıklı konuşmalar tekerleme şeklindedir. Serçeden yardım isterken Cim Cime adlı perinin tekerlemeleri şu şekildedir: “*Cim Cime bütün kuvvetini topladı. Serçeye şöyle bir tekerleme söyledi:*

*Serçecik efendim serçe
Benim adım Cim Cime
Şu kış göreyim diye
Öldüm titreye titreye
Ne olur pek çok sevaptır
Beni yerime ulaştır
Hemen o da bir cevap uydurdu. Bakın ne dedi:
Zavallı aptal Cim Cime
Kara çıktın madem titre
Hem benim kabahatim ne
Derdini başkasına söyle...” (CEÇ, s. 12).*

1.4. DİL VE ANLATIM

Masallara ulusal bir kimlik kazandıran unsur, kullanılan dildeki yerelliklerdir. Bu kısımda, sırasıyla yazarın kullandığı cümlelere, isimlere ve yapılan betimlemelere değinilmiştir.

1.4.1. Kullanılan Cümleler

İncelenen masallarda uzun karmaşık cümleler yerine kısa ve kurallı cümleler kullanılmıştır. Masallar, İstanbul Türkçesi esas alınarak yazılmıştır. Duyulan ve görülen geçmiş zaman kullanılmıştır. Ağız özelliklerine rastlanılmamıştır.

Açık, anlaşılır ve yoğun anlatımlı cümleler duyulan geçmiş zaman ile ifade edilmiştir. Yazar, sohbet havası içinde “*İşte gene aldandınız... Hele biraz daha okuyun bana hak vereceksiniz*” (TBP, s. 6) gibi samimi bir üslup kullanmıştır.

Yazarın derlediği masallardan PKT masalı Nevşehir Göreme yöresinden ihtiyar bir kimseden derlemiştir. Masalda, kısa, anlaşılır cümleler, geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zamanla ifade edilmiştir. Derlendiği yörenin ağız özelliklerini içinde barındırmamıştır. Konuşma havası içinde samimi bir tarzda inandırıcılık özelliği ağır basan bir üslupla yazılmıştır. Örneğin, masalına inandırıcılık katmak için “*Bir gün yolunuz o köyden geçerse, derenin kenarında koca taşlı duvarı size gösterirler...*” (GBO, s. 14) şeklinde bir ifade kullanmaktadır.

İncelenen masallar, olağanüstülüklerle dolu ve didaktik bir yaklaşımla ele alınmıştır. “*Bilmem dikkat ettiniz mi? Güzel yaz günleri her ağaç yemyeşildir. Sonbahar gelince bazılarının yaprakları sararır dökülür. Bazıları da kara kışa hiç aldırılmazlar. Yemyeşil yapraklarını kış yaz saklarlar*” (CEÇ, s.3). Yazar kelebeğin kozasından çıkma serüvenini masal şeklinde ve sohbet havası tarzında yazılmıştır.

Anlatımda “*İhtiyar, bana baktı. Merhaba baba, dedim. Yüzü adamakıllı güldü...*” (PKT, s. 20) veya “*Hancı kapının deliğini açmış. Ne istiyorsun yabancı, demiş... Hancı cevap vermiş*” (TBP, s. 27) gibi ifadelerle ‘demiş, dedi’ şeklinde bir kullanım vardır.

KGKA masalı, hem uyarıcı hem de ibret verici bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu yaklaşım da masala didaktik bir tarz katmıştır. Yazar, sohbet havasında karşılıklı konuşur gibi yazmıştır. “*Hâlâ onun gibi komşuları birbirine düşüren insanlara da öyle dediklerini elbette duymuşsunuzdur*” (KGKA, s. 13).

1.4.2. Kullanılan İsimler

AK masalında kullanılan karakter isimleri Altın Bey, Atlı Kız ve Ormanların Ecesi’dir. Yazar, isimleri kişilerin özelliklerine göre vermiştir. Zengin olduğu için Altın Bey, avcı özelliği olduğu için Atlı Kız kullanılmıştır. Ece ismi ise öz Türkçe sözcük

olup kadınların başı anlamına gelmektedir. Yazar, eserlerinde genel olarak öz Türkçe isimler kullanmaya çalışmıştır. Yazarın bütün masallarında ‘Tanrı’ sözcüğünü kullanmasının nedeni de sözcüğün öz Türkçe olmasıdır. Ayrıca eserde “*Bayanınız anne oldu*” (AK, s. 4) ifadesinden yazarın ‘eşiniz’ sözcüğü yerine ‘bayan’ sözcüğünü kullandığını görmekteyiz.

TBP masalında kullanılan isimler Tahta Bacaklı Prens, Eleğimsamanın Kızı, Dünya Damının Beyi, Çingiraklı Dede, Masal Nine, Bey Kızı şeklindedir. Yazarın kullandığı isimler, ya karakterin fiziksel özellikleriyle ya da maharetleriyle bağlantılı olacak şekildedir. Tahta Bacaklı Prens’in adı masalın bazı yerlerinde delikanlı, bazı yerlerinde Topal Şehzade’dir. Topal Şehzade ismi, kişilerin dış görünüşüne göre verilen lakap isimlerine girmektedir. Bu durum, çocuk edebiyatı açısından kişileri dış görünüşüyle yargılama örneği oluşturacağı için uygun değildir.

NVEOGS masalında kullanılan karakter isimleri Gökhisar’ın Bey’i, İhtiyar ve Lala’dır. Yazar, karakter isimlerini basit düzeyde bırakıp sadece unvan olarak kullanmıştır. Yazar, bir yerde ‘Allah’ sözcüğü, başka yerde ‘Tanrı’ sözcüğü kullanmıştır. PKT masalında kullanılan isimler, Yağızkora adındaki Tepegöz, Derebeyi, Kartal, Sivrilili Hisar’ın Bey’i ve Ay Hatun’dur. Tepegöz, Dede Korkut Hikâyelerindeki Tepegöz gibi halkın başına bela olmuş bir karakterdir. Yazar, öz Türkçe isimler kullanmayı (Ay Hatun) tercih etmiştir.

İncelenen masallarda kullanılan isimler, karakterlerin kişiliklerine veya görünüşlerine göre verilmiştir. Örneğin, GBO masalının kahramanına mücadeleci bir ruhu olduğu için Yaman ismi verilmiştir. Gök gürlemesi ile yağmurları yağdırdığı için de masalın gizemli karakterine Gür Baba ismi kullanılmıştır. YKK masalında kardeşlerin bir ismi yoktur. Büyük kambur ya da küçük kambur isimleri kullanılmıştır. Bu bağlamda incelenen masallardaki isimlerin günlük hayattan alınmadığı kişilerin masaldaki özelliklerine göre verildiği görülmüştür.

1.4.3. Kullanılan Betimlemeler

AK masalında benzetmeye dayalı kullanılan betimlemeler vardır: “...*bu genç beyin sapsarı saçları, levent gibi boyu, aslan kadar kuvveti varmış*” (AK, s. 3). “*Tan yeri pembe ışıklarla bezenirken kalktı. Billur sulu bir çağlayanın altında yıkandı*” (AK, s. 13).

Yazarın NVEOGS masalındaki betimlemelerine “*Yüksek bir tepe varmış. Bu yüksek tepenin üzerinde de duvarları sanki dağlarla yarış edencesine yüksek bir hisar varmış...*” (NVEOGS, s. 1) ifadesi örnek olarak gösterilmektedir.

Yazar, Kaf Dağı’nın eteğindeki ülkeyi betimlerken şu ifadeleri kullanmıştır: “*Her yıl kışın bereketli yağmurlar yağar bahar gelince ovalar yeşillikler içinde kalırmış. Toprak o kadar mahsullü imiş ki kara çalı diksen ağaç bitirmiş. Hele yaz gelip meyveler olmaya başlayınca ülke halkı şenliklere başlarmış... Elmalar karpuz kadar büyük olur, kesilince içlerinden bal damlarmış*” (TBP, s. 1). Hancının hanını överken kullandığı sözler şöyledir: “*Döşeğim kuş tüyüdür, ahırım ceviz kaplı, samanım pek tatlıdır. Kızartmam dilde kayar. Sen paradan haber ver*” (TBP, s. 27).

Yazarın Nurcihan karakteri için yaptığı betimlemeler şu şekildedir: “*Gözünü açsa odalar ışık doluyor, gülse güller çiçek açıyormuş*” (GKGB, s. 5).

PKT masalında yazarın peri bacalarını anlatırken yaptığı betimlemeler çocuğun zihninde peri bacalarının canlanmasını sağlayacak niteliktedir: “*Sivri sivri renkli kayaların içine oyulmuş odaları, peynir deliklerine girip çıkan karıncalar gibi dolaşıyorlardı*” (PKT, s. 20). “*...Erciyes dağının gönderdiği bulutların uçuşu sivri peri bacalarının dumanı gibi tesir ediyor...*” (PKT, s. 19). Ayrıca yazarın, masalı derlediği ihtiyar adam için yaptığı betimlemeler de okurun zihninde izlenim uyandırıcıdır: “*Koyu mavi poturlu, kırmızı kemerli, beyaz mintanlı bir ihtiyar bana bakıyordu... Hani dönüp bana bin yaşındayım dese inanabilirdim. Bembeyaz dişleri olmasa...*”

GBO masalında betimlemeler şu şekildedir: “*Hisarın içi ışıktan duvarlı odanın ucunda büyük bir iskemle varmış. Bu iskemlenin üzerinde de aksakallı güzel bir ihtiyar oturuyormuş*” (GBO, s. 10).

CEÇ masalında yazar perileri bu masalda detaylı bir şekilde betimlemiştir. Perileri betimlerken yaptığı benzetmeler zihinde adeta perileri canlandıracak niteliktedir: “*Bazıları güneş ışıkları gibi sırma saçlı, kaynaklar gibi mavi gözlü olurmuş. Bazıları da maden kömürleri gibi parlak siyah saçlı, zeytin taneleri gibi kara gözlü olurmuş. Kimi gök rengi mavi elbiselere bürünürmüş. Kiminin de üzerinde yıldızlar gibi parlak sırmalı işlemeli yeşil, kırmızılı entarileri olurmuş*” (CEÇ, s. 4).

KGKA masalında kullanılan betimlemeler, masalın doğası gereği iyilik ve kötülük üzerine yapılmıştır. Karganın koyunu kandırmak için söylediği sözler, “*İki gözü iki çeşme ağlayarak*” (KGKA, s. 12), “*Zavallı kuzular...bembeyazdı...kara kara gözleri*

de vardı diye ağlaşa ağlaşa ormana gelmişler” (KGKA, s. 12) yazarın dili kullanmadaki ustalığını göstermektedir.

YKK masalında kullanılan betimlemelere bakıldığında, oldukça etkili, okuru içine çeken bir dil kullanılmıştır. “*Bu ormanlar arasında tatlı yamaçlara dizilmiş bağlarda oraların en iyi üzümleri yetiştirmiş*” (YKK, s. 3) şeklinde ya da “*Bunu söyler söylemez bir üfürmüş koca kılıç bir kâğıt parçası gibi uçuvermiş*” (YKK, s. 10) gibi betimlemeler yer almaktadır. Yazar, “... *gözleri birer çeki taşı varmış gibi çekilmiş. Küçük ahabamız derin uykuya dalmış*” (YKK, s. 12) gibi betimlemelerle çocukların ilgisi canlı tutulmaya çalışılmıştır.

1.5. EĞİTSEL İLETİLER

Çocuk edebiyatındaki iletilerin örtük olması gerekmektedir. Yazarın iletileri, okurlarına sezinletmesi ve düşündürmesi gerekmektedir. Ayrıca eğitsel açıdan bir başka nokta ise iletilerin Türk kültüründen izler taşıyıp taşımadığıdır. Münir Hayri Egeli’nin incelenen eserleri, dönemin Millî Eğitim Bakanlığınca tavsiye edilen kitaplar arasına dâhil edilmiştir. *Gür Babanın Oğlu* adlı masalın ön sözünde şu ibare yer almaktadır: “Bu kitap Millî Eğitim bakanlığının 1 Temmuz 1963 gün 11354 sayılı yazısıyla okullara ve öğrencilere faydalı görülerek tavsiye edilmiş ve 1266 sayılı tebliğler dergisile her tarafa duyurulmuştur” (Egeli, 1970b: 2). Bu husus, incelenen masalların eğitsel iletiler açısından önemine vurgu yapmaktadır.

1.5.1. Toplumsal İletiler

Yazar, AK masalının ön sözünde masalını kız annelerine sunduğunu söyleyerek kız ve erkek evlat ayrımı yapmanın doğru olmadığını açıklamıştır: “Yüzyıllardır bu toprağın bir geleneği hep erkek çocuklara itibar eder. Oğlan anası can anası, kız anası matem anası diye bir söz vardır. Bu hikâyeyi bu ülkeye güzel, gülbüz, zeki ve sevimli nice anneler yetiştirmiş olan bütün kız analarına sunuyorum”(Egeli, 1954: 2). Yazar, bu konuda okurlarına, kız-erkek evlat ayrımı yapmanın ne demek olduğunu düşünmeye sevk etmiştir.

Yazar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine değinerek bunun doğru bir davranış olmadığını hissettirmiştir. Fakat masalın sonunda kadınlara atfedilen toplumsal rolün sadece ‘ev kızı, ev kadını ve anne’ olması ortaya bir çelişki çıkarmaktadır. Masalda Atlı Kız ile evlenecek olan delikanlının “*Ben ancak gümüş elma gibi ev kızı, altın elma gibi ev kadını, elmas elma gibi anne olacak bir kızla evleneceğim*” (AK, s. 24) demesi

yazara göre toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sadece kız anası veya erkek anası olmakla sınırlı kaldığını göstermektedir. Hâlbuki toplumsal cinsiyet eşitliği, kadının ve erkeğin rolleri arasında birinin diğerine bir üstünlüğünün olmadığını ifade etmektedir.

Yazar, KGKA masalının ön sözünde, “Anneler, babalar, sayın öğretmenler... Bugün size bir hayvan masalı halinde eski bir hikâyeyi sunuyorum. Bu masal kahramanlarının neden hayvan haline getirildiklerini pek kolay tahmin edeceksiniz” (Egeli, 1963: 3) demiştir. Yazar burada, masal kahramanlarının hayvan olmasını sembolik olarak ele aldığını aslında gerçek hayatta böyle durumların yaşanabileceğini öne sürmektedir. Masalın sonunda şu ifadeye yer vermiştir: “*Hâlâ onun gibi komşuları birbirine düşüren insanlara da öyle dediklerini elbette duymuşsunuzdur*” (KGKA, s. 13). Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere insanları birbirine düşürmenin toplum hayatı açısından ne kadar tehlikeli olduğunu vurgulamıştır. Masalın içeriği, okurlarını söz konusu insanlar hakkında düşündürmek ve toplumu uyarmaktır.

Baba figürünü savaşan bir kahraman olarak ele alması ise Türk kültüründe kahraman kimliğinin birinci özelliğidir. Kış günü, “*Oturup babalarından konuşuyor o kahraman adamı övüyorlardı*” (YKK, s. 6) sözleriyle de bunu desteklemektedir. Aile bağlarının kuvvetli olduğu eserde, kardeşlerin karar alırken birbirlerine ve annelerine karşı saygılı olduğunu görmekteyiz. Yaralı kurdu içeri alıp almama konusunda büyük kardeş karşı çıkmasına rağmen küçük kardeş hepsini ikna ettikten sonra kurdu içeriye taşırlar. Daha sonra küçük kardeş, anneyi de tatlı dille ikna eder. Çocuğun zihin dünyasına ‘aile bağlarının kuvvetli olduğu kişiler, başarıyı yakalar’ düşüncesini hissettirmektedir.

AK masalında, “*Atlıkız meydana çıktı. Babanın elini öptü ve yarışa katıldı*” (AK, s. 17) ifadeleri büyüklere saygı göstermek gibi Türk kültürüne ait izler taşımaktadır.

1.5.2. Kişisel İletiler

İncelenen TBP masalının ön sözünde yazarın torunu Yakut Egeli’ye hitaben: “İnsanlar daima kaybolmuş iyi günlerin hasretini çekerken pek azı gelecekteki çok iyi günleri daha iyi günler yapmaya çalışırlar” (Egeli, 1957b: 1) ifadesi yer almaktadır. Yazar burada geçmişe takılı kalmanın bir anlam ifade etmediğini gelecekteki güzel günler yaşamak için çalışmak gerektiğini hissettirmiştir.

TBP masalında kahramanın annesini ve babasını bulmaya çalışırken verdiği mücadelede cesur, iyi kalpli ve yardımsever olması okurların zihninde her zaman

iyilerin kazanacağına dair düşünceler oluşmasını sağlayacaktır. Bununla birlikte masalın kahramanın tahtadan desteklerle yürüyor olması yazarın yetersizliği olan çocuklara hitap etmek istediğini göstermektedir. Fakat adının normal bir isim değil de Tahta Bacaklı olması, masalın bazı yerlerinde adının ‘Topal Şehzade’ olarak değiştirilmesi okurlar tarafından günlük hayatta yetersizliği olan kişilere de bu şekilde isimlerin atfedilmesine neden olabileceği için olumsuz bir örnektir. TBP masalında okurları karamsarlığa itebilecek olumsuz bir durum olarak şu tespit önemlidir: “*Elbet bu peri, benim aslımı da biliyor, tahta bacağımı da. Beni neylesin... Benimle arkadaş olamazdı tabi...*” (TBP, s. 26). Yazar masal gibi her şeyin mümkün olduğu bir türde bile kahramanın peri kızıyla arkadaş olamamasının nedenini bacağındaki yetersizliğine bağlaması çocuk okurlarda karamsarlık oluşmasına neden olacaktır. Bu bağlamda incelenen masalda olumsuz bir kişisel ileti görülmüştür.

İncelenen NVEOGS masalında yazarın ‘ölüm’ gibi çocuklar tarafından anlaşılması güç bir kavrama değinmiştir. Yazarın ölüm kavramına değinmesi, Dede Korkut Hikâyelerinden Deli Dumrul karakterini hatırlatmaktadır. Ölümden korkan Gök Hisar’ın Bey’i öleceğini anladığı anda yakınlarından kendisiyle beraber ölmesini ister. Bunun mümkün olmadığını anlayınca birden zamanında iyilik ettiği ihtiyar, yanına gelir ve ona ölüm yolculuğunda yardım etmek ister. Ancak sonradan yazar, tıpkı Deli Dumrul karakterinde olduğu gibi Gök Hisar’ın Bey’ine uzun yıllar ömür verildiğini belirtir. “*Tanrı senin iyiliğini gördü, ömrünü uzattı. Ne vakit vakit gelirse yaptığın iyiliklerin omuzunda göklere ulaşacaksın*” (NVEOGS, s.15). Yazarın ölüm hakkında verdiği iletiler şu yöndedir: Ölümlü bir yolculuk olarak tanımlamıştır. Bu yolculuğa çıkarken de yanımıza sadece önceden yaptığımız iyilikleri alabileceğimizi okurlarına hissettirmektedir. Bey’in altınlarıyla beraber ölüm yolculuğuna çıkmak istemesi, Orta Asya Türklerinde ölen kişinin eşyalarıyla gömülmesi geleneğini de hatırlatmaktadır.

“*Beyim, bu yaşadığın hayat sana fenadır. Giden günler bir daha gelmez. Gençliğinin kıymetini bil...*” (NVOGS, s. 5) şeklinde Lala’nın Bey’e yaptığı nasihatler de düşündürücüdür, insanın dünyadaki amacının sadece yiyip içip eğlenmek olmaması gerektiğini hissettirmek üzerine kurgulanmıştır. Türk kültüründe çalışkanlık da yardımseverlik kadar önemlidir.

YKK masalında, yaralı kurt karların üstünde yatarken onu öldürmekten bahseden büyük kardeşe karşı küçük kardeş onun yarasını sarmayı öne sürer. Küçük kardeşin “*Olmaz demiş, bu hayvan besbelli fena durumda. Biz onun sesini duyduk.*

Yardım kaygısı ile geldik...”(YKK, s. 7) sözleri tehlikeli de olsa yardıma muhtaç bir canlı için yardım edilmesi gerektiğini sezinletmektedir.

1.5.3. Ahlakî İletiler

Yazar, NVEOGS masalında ibret verici bir atasözünden hareketle bireyin manevi yönüne vurgu yaparak iyilik etmenin önemini hissettirmiştir. “Bütün masallarda, dinleyicileri, iyiliğe, güzelliğe, doğruluğa, dürüstlüğe, çalışkanlığa sevk eden bir mesaj verilir” (Sakaoğlu, 2011: 9). Bu masalda da ihtiyaç sahiplerine yapılan iyiliklerin kişiyi ölüm geldiğinde ve ahirette rahatlatacağı mesajı verilmektedir. Yazar, eserine düşünsel bir olgunluk gerektiren eğitsel bir işlev yüklemiştir.

GKGB masalı didaktik tarzda yazılmıştır. Eserdeki eğitsel iletilerden “*Yüz güzelliği geçer önemli olan huy güzelliğidir*” (GKGB, s. 5) ifadesi, ahlâkî bir ders niteliğindedir. Yazar, kendini beğenmiş şımarık bir karakter olan Nurcihan’a ibret verici bir ders verir. Arkadaşlarının kusurlarıyla alay ettiği için güzelliği bir anda giden Nurcihan’a alay ettiği bütün kusurları yüklemiştir. Yazar, Nurcihan’ı önce çaresiz bırakır sonra hatasını anladığı için eski güzelliğine tekrar kavuşturur. Burada yazar, kişilerin hiçbir yönüyle alay edilmemesi gerektiğini okurlarına hissettirmiştir. Güzeli ahlaklı olmayı Nurcihan’ın şımarıklığı üzerinden ele almıştır. Atasözlerinin masalları, bu konuda son derece yararlı bir eğitim aracıdır.

PKT masalında metinlerarasılık ön plandadır. Tepegöz ismi, Dede Korkut Hikâyelerindeki Tepegöz’ü andırmaktadır. Karakter olarak da benzemektedir. İyi ile kötünün savaşı diyebileceğimiz bir konuda yazar birbirini seven iki insana yardımcı olarak kartal gönderir. Kartal ise bir zamanlar kendisine merhamet eden yarasını saran adama yardım etmek için on binlerce kartal ve akbaba ile gelip zalim adamın gözünü çıkartıp tepesine takar. Yazar bu olay ile hayvanlara merhamet etmek, iyilik edenin iyilik bulması gibi iletileri okurlarına hissettirmiştir.

YKK masalında, “*Bu üzümlerden çıkan şıralar, şaraplar her yıl sonbaharda yapılan bir bayramda dağlara oyulmuş taş oluklarla tâ Ankara’ya kadar akıtılmış*” (YKK, s. 3) sözleri çocuk kitabında olmaması gereken bir ifadedir. Bu ifade, ‘Ankara’da eskiden sürekli şarap içilirdi’ düşüncesine mahal vermekte ve özendirici bir niteliği barındırmaktadır.

1.5.4. Kavramsal İletiler

GBO adlı masal, didaktik bir yaklaşımla ele alınmıştır. Masalın arka planında taşan dereler için set yapma öğretisi yer almaktadır. Masalın gerçekliği ağır basan bir üslubu vardır. “*O zamandan böyle azgın derelere setler yapılması adet oldu*” (GBO, s. 14). İncelenen masalda yazar, ‘süt oğlu’ kavramının ne demek olduğunu okurlarına hissettirmiştir. “*İnek dönmüş: —Küçük yaramaz demiş. Mememi emdin benim süt oğlum oldun. Yoksa ben seni boynuzlar öldürürdüm. Şimdi dile benden ne dilersin*” (GBO, s. 8).

Kahramanın köyündeki taşan dere için verdiği mücadele söz konusudur. Yazar arka planda Yaman karakteriyle ‘yaşadığı yere faydalı olmayı’ düşündürmüştür. Ayrıca yazar, Yaman karakterini ne olursa olsun kendisine inanmayan insanlar karşısında bile iyilikten vazgeçmeyen bir çizgide yürütmüştür. “*Yaman o vakit yalnız başına geçidin yolunu tutmuş. Haftalarca aylarca çalışmış. Gürbaba’nın dediği duvarı yapmış*” (GBO, s. 13). Bu bağlamda yazar, okurlarına doğru bilinen yolda iyilikten vazgeçmeme iletisini hissettirmiştir.

Yazar, CEÇ masalında “*Hani bahar sonlarında elma ağaçlarının dalları arasında dolaşan küçük tırtıllar vardır ya. İşte onlar Cim Cime’nin arkadaşlarından imiş*” (CEÇ, s. 15) ifadesiyle gerçek hayattaki tırtıllar ile masaldaki ağaç perileri arasında bağlantı kurmaktadır. Yazar bu masalda, kelebeğin oluşumunu masalsı bir bakış açısıyla ele almıştır. Okuru, kelebeğin oluşum aşamaları hakkında araştırmaya sevk edici niteliktedir. Önce tırtıl sonra belirli bir süre tırtılın kozasında kalması daha sonra ise kozasından kelebek olarak çıkmasının anlatılması çocuklara ipek böceğini tanıtmak açısından önemlidir. Okuru, kelebeğin macerası hakkında düşündürücü ve sürükleyici bir tarzdadır. Masalda bazı ağaçların kışın da yapraklarını dökmediğini söylemesi okuru tabiatı tanımaya yönlendirmektedir. “*Bilmem dikkat ettiniz mi? Güzel yaz günleri her ağaç yemyeşildir. Sonbahar gelince bazılarının yaprakları sararır dökülür. Bazıları da kara kışa hiç aldırılmazlar. Yemyeşil yapraklarını kış yaz saklarlar*” (CEÇ, s.3).

YKK masalı, Ankara’yı anlatmaktadır. “*Vaktile Ankara deyince akla eski kalesi gelirdi. O kalenin karşısında dimdik duran Timürlenk Tepesi gelirdi. Ama asıl Ankaralılar için Ankara arka sınırında sıralanan yedi tepesile anılırdı*” (YKK, s. 3). Coğrafya ile masalın kurgusunu birleştiren yazar, inandırıcılıkla eğitim konusunu

harmanlamıştır. Masalı okuyan çocuklar, Ankara'nın kambura benzeyen söz konusu tepelerini merak edecektir. Önemli olan da çocuğun ilgi ve merakını canlı tutmaktır. Cumhuriyetin başkentinin nasıl oluştuğunu hissettirmektedir.

1.6. MOTİF ÖZELLİKLERİ

Bir masalın içerik özelliklerinin olmazsa olmazı motiflerdir. Sakaoğlu, (2011: 23) 'hikâyenin en küçük unsuru' olan motifin olağanüstü olmasının şart olduğunu ve bu motiflerin pek çoğunun evrensel olduğunu belirtmiştir. Ayrıca masalda birden fazla motif olabileceğini hayvan masallarının ise tek motifli olabileceğini belirtmektedir.

Motifler okuru gerçeküstü hayata taşıyan sıradan bir metin olmadığını gösteren çocuğun hayal dünyasını geliştirici nitelikte yapılardır. Motifler, olağanüstülük barındırmaktadır. Yazar, çocukların ilgisini canlı tutmak için masalını motiflerin çizgisinden devam ettirmektedir. Tespit edilen masal motifleri, incelenen masalların içerik özellikleri hakkında bilgi verecek ve çocuk edebiyatı açısından yorum yapmamıza imkân sağlayacaktır.

Ayrıca yazarın motifleri nasıl kullandığı da önem arz etmektedir. İncelenen masalların ilkokullara tavsiye edilen kitaplar olduğu göz önüne alınırsa tespit edilen motiflerin çocuk okurların düş dünyasını zenginleştirip zenginleştirmede ve seviyelerine uygun olup olmadığı gibi konular değerlendirilmiştir. Aşağıda, incelenen masallardaki dua ve bedduaların masalı nasıl şekillendirdiği ele alınmıştır. İncelenen masalarda tespit edilen en belirgin masal motifleri, Stith Thompson'un sınıflamasındaki başlıklar dikkate alınarak incelenmiştir.

1.6.1. Sihir/Büyü

İncelenen masalarda sihir motifine beş yerde rastlanmıştır. Ormanların Ecesi adlı peri, bebeği emzirmesi için meşe dalıyla dişi ayağı dokunur. Ayının vahşiliği gider. *“Koca ayı bir süt nine kadar yumuşak tatlı bir yaratık olmuş”* (AK, s. 7). Bu bağlamda meşe dalı, sihirli nesne motifine dâhil edilmektedir. Yarışmaya girecek olan delikanlıya Ormanların Ecesi üç elma verir. *“Bu elmalardan birisi gümüş, birisi altın ve ötekisi de elmastı”* (AK, s. 20). Bu elmalar sayesinde yarış delikanlı kazanıp Atlı Kız ile evlenir. Elma motifi, bu eserde soyun devamını vurgulamak için kullanılmıştır. Thompson'un sınıflamasında sihir başlığı altında ele alınmıştır.

TBP masalı çocuksuzluk motifi ile başlamaktadır. Masallarda elma motifi de genelde çocuksuzluk ve soyun devamı gibi konularla birlikte ele alınır. Çocuğu olmayan kişiye sihirli elma ihtiyar biri tarafından verildikten sonra çocuğu olur. Örneğin Kerem ile Aslı hikâyesinde çocuğu olmayan Isfahan Beyi ve Keşişinin eşlerine de bir pir tarafından elma verilmiştir. İncelenen eserde ise yazar, hükümdarın çocuğu olmadığını vurgulamak için elma motifinden yararlanmaktadır. “*Ne bu beyin bir hanımı varmış ne de bir ihtiyar peri sihirli elma ve ceviz vermiş de bir zaman sonra beyin bir çocuğu olmuş*” (TBP, s. 6). Bu bağlamda eserde geçen elma motifi sihir başlığı altında değerlendirilmektedir.

Eserde kahramanın ailesini bulmak için yola çıkacağı zaman kendisini büyüten ninesi ona şunları der: “— *Oğlum, demiş, ölüm dirim insan için. Olur ki bir gün başın dara gelirse bu kıllardan birini yak. Ben nerde olsa duyar, sana bir yardımcı iletirim*” (TBP, s. 11). Bu bağlamda yakılan kıllar aracılığıyla haberin iletilmesi sihir motifine dâhil edilmektedir.

YKK masalında küçük kardeş, kurdun dedikleri üzerine bağdan kopardığı çubukla yedi kere kamburuna vurmuştur. Kamburu yok olmuş boyu da uzamıştır. Bu bağlamda çubuk, sihirli nesne motifine dâhil edilmektedir. Ayrıca kurdun üfürdüğünde küçük kardeşin kılıcını kâğıt parçası gibi etmesi de sihir motifine girmektedir.

1.6.2. Şans ve Talih

İncelenen masalarda şans ve talih motifine altı yerde rastlanmıştır. AK masalında kahraman karakter insan olsa da arka planda hep yardımcı periler vardır. Ele alınan masalda, kurtlar geçidine bırakılan bebeği orman perileri bulur. “*Ecenin etrafında oynayan güzel periler mavi ay ışıkları altında minimini kızı görmüşler*” (AK, s. 6). Ormanların Ecesi adlı peri bu bebekle ilgilenir onu vahşi hayvanlardan korur. “Stith Thompson’un Motif Indeks’inde ‘peri’ler, ‘N. Şans ve Talih’ maddesi içerisinde, ‘N800-N899 Yardımcılar’ başlığı altında yer almaktadır. Masalarda genellikle darda kalanlara yardım etmelerinden ve iyiliksever olmalarından da anlaşılacağı üzere bu motif başlığı içerisinde anılmaları olağandır” (Gümüştepe, 2016: 69).

TBP masalındaki rüya motifi, bu eserde uyarıcı ve kahramana ulaşma aracı olarak kullanılmıştır. Kaf Dağı’nın hükümdarı ölmenden önce gördüğü rüyada kendinden sonra ülkenin başına kimin nasıl geçeceğini haber almıştır. “*Rüyamda ihtiyar bir dede bana: ‘Onlara haber ver ki bu ülkeye bunca rahatlık veren Tanrı onları düşündü. Senin*

ölümünden sonra dağ yamacına çıkıp karlı su kaynağının başına toplansınlar. O gün dağ yolundan bir kişi gelecektir. İşte onları güzelce idare edecek yeni bey odur.” (TBP, s. 7). İlerleyen kısımlarda ise kahramanın rüyasına gelen ihtiyardan bahsedilmektedir. “Daha gözünü yumar yummaz rüyasında bir ihtiyar görmüş. İhtiyar ona: ‘Ey delikanlı, şimdi uyanınca hemen bir pınar aşağı doğru in. Orada bir kalabalık göreceksin. O kalabalık ölen sevgili beylerinin yaslarını tutan bir ülkenin ihtiyarlarıdır. Onlara selam ver’...” (TBP, s. 11). Rüyasındaki ihtiyar adamın kahramana rüya yoluyla gelip yardım etmesi söz konusudur. İhtiyar adamın kahramanın başı dertte olduğu zaman rüya yoluyla ona yardım etmesi şans ve kader başlığına dâhil edilmektedir.

Çocuksuzluk motifi içinde çeşitli motifler bulunmaktadır. GKGB masalında bakır tastan su içince çocuğu olmayan ailenin çocuğu olması, yine aynı bakır tastan Nurcihan’ın ve arkadaşlarının su içince yüzlerinin güzelleşmesi söz konusudur. GKGB masalında çocuksuzluk motifinin içinde olağanüstü tedavi yöntemlerini görmekteyiz. Bunların arasında en belirginini ise su ile tedavi motifidir. Nurcihan ve arkadaşlar aynı tastan su içince yüzleri güzelleşmiştir. “Kız suyu içer içmez gene eski haline gelivermiş. Sevincinden çılgına dönen kızcağız: —Bir daha kimseyi küçük görmeye töbeler olsun diye vaadetmiş. Sonra hemen çıkıp birer birer bütün kızları toplamış... Üç yudum su içen de bir dünya güzeli olup çıkıyormuş” (GKGB, s. 11). Burada su ile tedavi olan Nurcihan, diğer arkadaşlarını da tedavi etmek ister. “Türk masallarında su, su kültü doğrultusunda hayat kaynağı, başka dünyalara açılan kapı, ruhların yaşadığı yer; güzelleştiren, gençleştiren, iyileştiren, güçlendiren, diriltiren, çirkinleştiren, kör eden, tedavi eden, kahramana şekil değiştiren bir tabiat parçasıdır. Türk masallarına yansıyan su kültü, *Motif İndeks* ile ‘Mitolojik Motifler, Ölü, Şans ve Talih’ gibi farklı ana ve alt başlıklarla da paralellik içerisinde” (Türkan, 2012: 138).

TBP masalında “Ben eleğim samanın kızı yağmur perisiyim. Kuru kayaların cadısı beni buraya kapayalı, ne kadar zaman geçti, bilmiyorum” (TBP, s. 25) ifadeleri yer almaktadır. Bu eserde peri ve cadıyı aynı bağlamda görmekteyiz. Yağmur perisi kahramana daha sonra yağmur yağdırarak yardım eder.

CEÇ masalı tamamen peri masalı şeklinde kurgulanmıştır. Fakat masalda ağaç perileri, gerçekçi bir tarzda ele alınmıştır. Bu gerçekçiliğe kelebeğin oluşum süreci dâhil edilerek masala inandırıcılık katılmıştır. Cim Cime adlı ağaç perisi kışın izinsiz olarak ağaçtan çıktığı için periler padişahı şöyle bir karar alır: “Bundan sonra bütün mini mini periler kışın kanatsız kalacaklardır. Bahar gelince ince kurt haline girecekler.

Ağaçlardan uzaklaşmıyacaklardır. Eğer kurtluk hallerinde uslu dururlarsa bir küçük kutu içine girecek beni bekliyeceklerdir. Sıcaklarla beraber ben geleceğim. O vakit kutucukların kapakları açılacak içinden kanatlı olarak çıkabileceklerdir...” (CEÇ, s. 14). Peri padişahı küçük perileri korumakla görevlidir. Periler, Thompson’un sınıflandırmasında şans ve kader başlığı altında ele alınmıştır.

1.6.3. Din

İncelenen masalarda din motifine altı yerde rastlanmaktadır. Ormanların Ecesi, Atlı Kız’a bir dua eder. Masal, bu duaya göre şekillenir. Yaptığı dua şu şekildedir: *“Öyle bir avcı olsun ki çabuklukta bütün insan oğullarını geçsin. Adı Atlıkız olsun. Şayet bir gün kendi gibi insanların yanına dönmek isterse gittiği yere sevinci, kederle beraber götürsün”* (AK, s. 7). Bu duaya göre Atlı Kız, gerçekten de çok iyi bir avcı olur ama babasının yanına döndüğünde orada yaşayan insanların hayatına uyum sağlayamaz.

Atlı Kız’ın babasına yaptığı dua da önemlidir. *“Beyim, dedi. Dilerim Tanrıdan senin bu isteğini yerine getirsin”* (AK, s. 12). Nitekim Atlı Kız karşısındaki ihtiyar adamın kızının kendisi olduğunu bilmiyordu. Masalın ilerleyen kısmında da Atlı Kız yaşadığı ormandan babasının yanına gitmeye razı olur. Bir nevi duası kabul olur. Dua motifi, Thompson’un sınıflamasında din başlığı altında yer almaktadır.

PKT adlı masalda dua motifine rastlamaktayız. Derebeyi’nin ölürken kızı ile damadına yaptığı dua şu şekildedir: *“Ben ölüyorum. Kızım sana emanet... Yer güne kavuşmadıkça Allah sizi birbirinizden ayırmazın”* (PKT, s. 24). Masalın ilerleyen kısmında Yağzıkora adındaki zalim adam Ay Hatun ile nişanlısına saldırdığında onların imdadına kartallar gelerek onları kurtarır. Dua motifi Thompson’un sınıflamasında din başlığı altında değerlendirilmektedir.

NVEOGS masalı, dua motifi üzerine kurgulanmıştır. Zengin olan Bey’in muhtaç olan bir ihtiyara sofrasında yer verip misafir edip güzel bir şekilde ağırlaması karşısında ihtiyar adam ona şu şekilde dua eder: *“...Beni Tanrı misafiri olarak buraya oturtun. Elbette ki senin de teşekkür hakkın var. Duaya gelince sana söyleyecek tek bir sözüm var... Ne verirsen elinle o gider seninle”* (NVEOGS, s. 8). Masal bu duaya göre şekillenir. İhtiyar adamın dediği gibi de olur. Zengin adam, ihtiyara ne ikram ettiyse öleceği zaman bu verdikleri birer yardımcı olarak gelirler. *“Bey bir de bakmış ki Güz akşamındaki ihtiyar karşısında durmuyor mu?”* (NVEOGS, s. 14). Kahramana ne zaman öleceğini haber veren ihtiyar kılığındaki adam, Hızır özellikleri göstermektedir. Masalın

kahramanı zorda kaldığında ona yardıma gelen yol gösteren kişidir. “*Bey bu ışıktan arabaya binmiye hazırlanırken İhtiyar: —Yok demiş. Tanrı senin iyiliğini gördü, ömrünü uzattı. Ne vakit vakit gelirse yaptığın iyiliklerin omuzunda göklere ulaşacaksın*”(NVEOGS, s. 15). Thompson’un sınıflamasına göre Hızır motifi, din başlığına dâhil edilmektedir.

GKGB masalında dua motifi kullanılmıştır. Çocuğu olmayan kadın, tılsımlı bakır bir tasta su içerek Allah’a dua edince olaylar, bunun üzerine gelişir. Kadın duasında şöyle der: “*Yarabbi, demiş. Ne olur bize bir evlat ver nasıl olsa razıyım. Senin verdiğin benim makbulüm*” (GKGB, s. 4). Bunun üzerine benzeri olmayan şımarık bir çocukları olur.

1.6.4. Hayvan

Hayvanlar motifine dört masalda rastlanmıştır. PKT masalında kartalın bir insan gibi konuştuğu dikkat çekmektedir. “*Yabancı kayalarımından çekil... Buraları benim tumarım. Kanadımın gölgesinin düştüğü yerde dolaşanların vay haline...*” (PKT, s. 22). Yazarın kartala yücelik atfedip sembolleştirdiğini görmekteyiz. Ayrıca masalın sonunda dişi kartal zorda olan Bey ile Ay Hatun’u kurtarmaya gelir. “*Beyim demiş vaktiyle yaraladığın kartalı tanıdın mı? Sen o zamandan bu yana sözünde durdun. Avı bıraktın. Şimdi, sana yardım sırası bizim...*” (PKT, s. 26). Bu bağlamda masalın kurgusunun hayvan motifiyle şekillendirildiği görülmüştür. PKT masalında Bey, bütün kartallara savaş açmıştır. Kartalın yavrusuna söylediği “*Bu sırada anne kartal yavrusuna demiş ki: —Artık bu dünyada durmak haramdır. Ardımdan gel gidelim*” (TBP, s. 42) ifadelerden de anlaşılacağı üzere hayvan motifi kullanılmıştır.

Hayvanların karşılıklı konuşmalarının yer aldığı KGKA masalında, karganın kurt ve koyuna kurduğu tuzağa yer verilmiştir. “*Hain koyun, süte zehirli otlar katmış. Niyeti senin yavrucuklarını öldürmekmiş, diyerek, Kurdu inandırmış*” (KGKA, s.11). İncelenen eserde konuşan karga motifini görmekteyiz. Thompson’un motif tanımına göre, B harfiyle gösterilen hayvanlar motifi başlığı altında değerlendirilmektedir.

GBO masalında Yaman, Gür Baba’nın Hisarına ulaşmak için konuşan tavşandan ve altın inekten yardım alır. Konuşan tavşan, Yaman’a yol gösterir. “*O vakit tavşan: — Beni kuşağına bağla, ardımdan gel, demiş*” (GBO, s. 7). Altın inek ise Yaman’ı sırtında taşıyarak Hisar’ın kapısına iletir. “*Bin sırtıma demiş. Yaman ineğin sırtına binmiş. İnek: — Kapa gözünü demiş. Yaman gözlerini yummuş. — Aç gözünü demiş. Yaman gözlerini*

açmış. Bir de bakmış ki Hisar'ın altın kapısı önünde değil mi?" (GBO, s. 8). Bu bağlamda tespit edilen motif, Thompson'un sınıflamasında B harfiyle gösterilen hayvanlar motifine dâhil edilmektedir.

YKK masalında, en bariz motif, konuşan kurt motifidir. Yazar, Thompson'un hayvanlar motifi başlığı altında yer alan kurt motifine yer vermiştir. Bozkurt, Türklerin en eski motiflerindendir. "*Sen kimsin? İn misin? Cin misin? ... Ne inim, ne cin. Sadece Bozkurtların şahıyım*" (YKK, s. 12) sözleriyle Türk geleneklerinin izlerini de görmek mümkündür.

1.6.5. İmtihan/Sınav

İmtihan motifine bir yerde rastlanmıştır. Altın Bey, bir yarışma düzenler. Bu yarışmada kim Atlı Kız'ı yenerse onunla evlenecek ve böylece Altın Bey'in soyu devam edecektir. Bu bağlamda yarışma bir imtihan/sınama motifidir. "*Beni almak isteyenlerle yarışacağım. Koşuda beni geçene varacağım. Geçemiyenler de ölüme razı olacaklar*" (AK, s. 16). Atlı Kız ile bu imtihanı geçen kişi evlenecektir.

1.6.6. Ölüm

Ölüm motifine bir yerde rastlanmıştır. NVEOGS masalında Beyin öleceğini anlamasının işareti penceresine kara bir kuşun konup yedi defa ötmesidir. Bu bağlamda kuşun kara olması ölümün habercisi olduğunu göstermektedir. "*Öleceğinden bir saat önce pencerene bir kara kuş gelir yedi kere öter. O vakit bir saat sonunda öleceğini anlarsın...*" (NVEOGS, s. 10). Ölüm motifine yer verilirken sayı formelinden yararlanılmıştır.

1.6.7. Olağanüstülükler

İncelenen masallarda üç masalda olağanüstülük motifi tespit edilmiştir. NVEOGS masalında "*Beyin bundan sonra içini büyük bir pişmanlık kaplamış. Yalnızca ahret yolculuğuna hazırlanmaya karar vermiş. Tam bu sırada odasının kapısı açılmış. içeri üstü çiçeklerle süslü bir sofraya gelmiş. Bu sofrada bir ışıktan tabak içinde nur gibi bir peksimet parlıyormuş. Peksimet tekerlekli arabada gelmiş*" (NVEOGS, s. 14) ifadeleri ölüm anı ile olağanüstü olayların kesişmesini göstermektedir. Sofranın birdenbire odada belirmesi ışıklı tabak içinde tekerlekli bir arabada peksimet olması olağanüstülük motifi barındırmaktadır.

TBP masalının kahramanı olağanüstü değilken kahramanın etrafında olup bitenler olağanüstülükler içermektedir. “*Delikanlı sandığın içine bakmış bir de ne görsün: Dar, derin bir merdiven aşağılara doğru karanlıklar içinde inip gidiyor...*” (TBP, s. 20). Sandığın içinden merdivenli bir yolun çıkması ve kahramanın bu yoldan geçerek yağmur perisine ulaşması olağanüstülükler motifidir.

Masallarda güvercin motifi, genelde ‘don değiştirme’ şeklinde ele alınmıştır. CEÇ masalında ise peri arabasını çeken kırk beyaz güvercine değinilmiştir. “*Günlerden bir gün perilerin padişahı, kırk beyaz güvercinin çektiği elma kanatlı altın arabasına binmiş gezmeğe çıkmış*” (CEÇ, s. 5). Bu bağlamda güvercin motifi, kırk sayı formeliyle birleştirilmiş ve arabanın göklerde uçtuğunu zihinlerde canlandırmak için güvercinin kanatlı oluşundan faydalanılmıştır. Ayrıca perilerin nurdan yaratıklar olduğu inancı ile güvercinlerin beyaz olması arasında bir bağlantı kurulabilir.

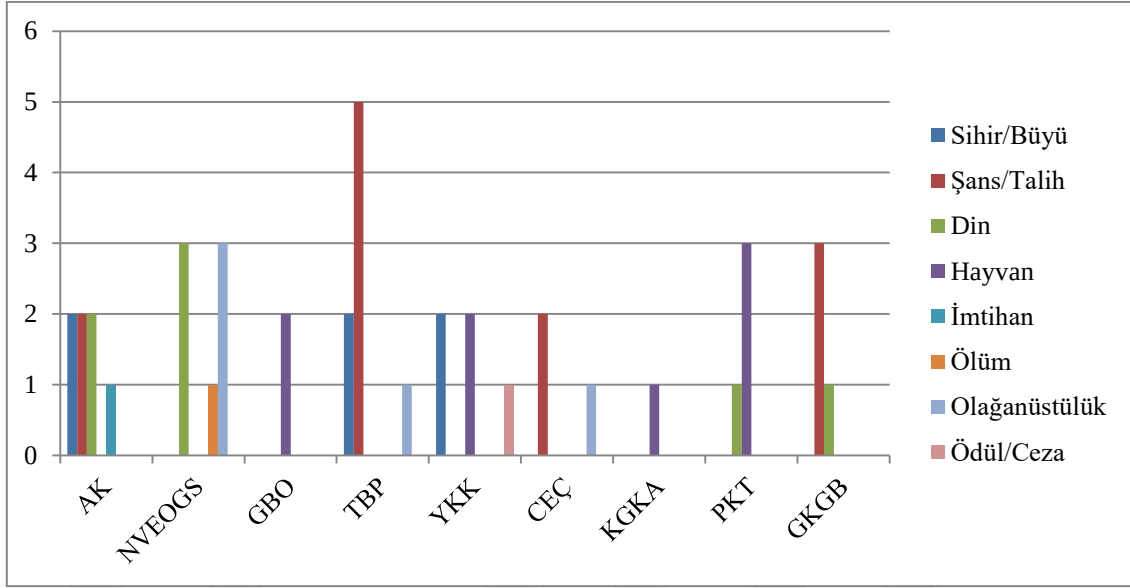
1.6.8. Ödül ve Ceza

Yedi kambur kardeş, kurdun yarasını sardığı için kurdun tılsımıyla kamburlarının yok olması ve masalın sonunda yedi kardeşi kıskanarak kurdu öldüren kötü kalpli çocuğun yedi kambur tepenin altında kalması Thompson’un sınıflamasında ödül-ceza motifine dâhil edilmektedir. Ödül ve ceza motifinin en bariz olduğu masal YKK masalıdır.

Tablo 7. İncelenen Masalarda Tespit Edilen Motiflerin Rakamsal Dağılımı

İncelenen Masallar	Sihir/ Büyü	Şans/ Talih	Din	Hayvan	İmtihan/ Sınav	Ölüm	Olağanüstülük	Ödül/ Ceza
AK	2	2	2		1			
NVEOGS		3	3			3	3	
GBO				2				
TBP	2					1	1	
YKK	2			2				1
CEÇ						1	1	
KGKA				1				
PKT		1	1	3				
GKGB		1	1					
TOPLAM	6	7	7	8	1	5	5	1

Şekil 1. İncelenen Masallarda Tespit Edilen Motiflerin Masallara Dağılımı

1.7. DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN BULGULAR

Bireyin hayatından tüm değerleri çıkarttığımızda o birey için hayatın bir anlamı kalmaz ve kişi toplum için tehlikeli bir birey olmaktan öte gidemez. Çocuk okurların eğitimi konusunda insani değerlerin önemi tartışma götürmeyen bir konudur. Değerler eğitimi, bireyin ‘iyi bir insan’ olma yolundaki çabalarının yol göstericisidir. “Masallar ise ahlâk terbiyesi bakımından çok önemlidir. Masalların büyük çoğunluğunun şahıs kadrosu, kötü ve iyi insanlardan veya nesnelerden oluşur. Hemen her masalda iyiler, kötülerle çatışır. Ama en sonunda hep iyiler galip gelir. Sürekli masal dinleyen bir çocuk bu bakımdan kendini eğitir. Sonunda hep iyilerin kazançlı olduğunu görünce iyi bir insan olmanın önemini zihin dünyası kavrar, hatta iyi bir insan olmak için çabalar” (Demir, 2010: 18).

Bireye değerlerimiz konusunda doğrudan nasihat etmek kimi zaman fayda vermeyebilir hatta tam aksine çocuk bu değerleri benimsemek istemeyebilir. Bunun yerine, çocuğa millî, dinî, ahlâkî ve evrensel değerlerimizi çocuk kitapları aracılığıyla hissettirmek çok daha başarılıdır. Söz konusu değerlerin çocuk kitapları aracılığıyla çocuğa doğrudan değil dolaylı olarak verilmesi, hissettirilmesi önemlidir. Bu noktada ölçtüğümüz kök değerlerimiz olmalıdır. İncelenen masallarda tespit edilen değerler, 2019 TDÖP’te belirtilen kök değerler dikkate alınarak incelenmiştir.

1.7.1. Yardımseverlik

Yazar, eserlerini topluma faydalı bir birey yetiştirme amacıyla kaleme almıştır. AK masalında Atlı Kız'ın ormanda bulduğu yaralıya yardım edip yarasını sarması ve yabancı delikanlının yaşlı kadının torbalarını taşıması yardımseverlik değerini ön plana çıkartmaktadır. “— Oğlum dedi ihtiyar, ormandaki kulübeme azık götürüyorum. Çok yoruludum. Biraz da torbamı sen taşırs mısın? Delikanlı ihtiyarın torbasını aldı. O önde yabancı delikanlı arkada orman yolunu tuttular” (AK, s. 19).

PKT masalında yaralı kartalın yavrularını korumak için söylediği sözler, annelik duygusuyla beraber merhameti ön plana çıkarmaktadır. “Ölüm halindeyim belki ama yavrularıma el uzatmıya kalkma... Eğer bir adım atarsan senin gözlerini oyacak kadar kendimde kuvvet bulurum...” (PKT, s. 23). Bu sözler karşısında avcı yaralı kartala yardım etmeye karar verir. “Benim babalarını öldürdüğüm analarını yaraladığım bu güzel yavrulara kıymaya elim varmaz... Küçük bir akarsuda gömleğini ıslatmış. Dişi kartalın yarasını yıkamış, sarmış. Sonra, orada, bir daha avlanmamaya yemin etmiş” (PKT, s. 24).

PKT masalında Sivrihisar'ın Genç Beyinin yaralı kartala merhamet edip onu öldürmemesi ve o kartalın da kahramanın zorda olduğunda yardıma gelmesi söz konusudur. Bu merhamete de yaralı kartal kayıtsız kalamaz ve kendisine merhamet eden adama yardıma koşar: “Vaktiyle yaraladığın kartalı tanıdın mı? Sen o zamandan bu yana sözünde durdun. Avı bıraktın. Şimdi yardım sırası bizim...” (PKT, s. 26).

KGKA masalında koyunun sütünü kurdun yavrularıyla paylaşması, Kurt Nine'nin de koyunun kuzularına bakması komşuluğu ve yardımlaşmayı temsil etmektedir. “Koyun yine memeleri süt dolu olarak gelmiş. Bir tas sütü de kurdun yavrularına götürmüş” (KGKA, s. 10).

Genelde masallarda periler insanlara yardım amaçlı gelirken TBP masalında tam tersi olmuştur. Yağmur perisinin kendisini kurtarmaya gelen Tahta Bacaklı Prens için söylediği sözleri şu şekildedir: “Buradan beni kurtaracak bir cesur delikanlının geleceğini biliyorum” (TBP, s. 259). Aynı masalda Tahta Bacaklı Prens'i kurtarmaya gelen kız “Hele şunun yolunu bulup kurtarayım sonrası Allah kerim... Delikanlı, demiş, her ne olursan ol, sana yardım edeceğim. Eğer masallar sahi ise, Zilli Dede ağlayan bir çocuk sesine gelecektir. Sen de babana kavuşacaksın” (TBP, s. 44) demiş.

Eleğimsamanın kızı yağmur perisinin, Tahta Bacaklı Prens'in ülkesine gitmesi için ona köprü kurarak yardım etmesi söz konusudur. *“Kuşaktan çıkan yağmur perisi: ‘Şehzadem, demiş. Bahtiyar ülkenin halkı artık bahtiyar değildir. Seni gözler ağlarlar. İşte size bir köprü kurdum. Buyurun geçin ne vakit buralara dönmek isterseniz gene benim köprüm sizindir”* (TBP, s. 47).

TBP masalında Tahta Bacaklı Prens'in rüyasına girerek ona yardım eden ihtiyar adam karakteri Prens'in babasıdır. *“Daha gözünü yumar yummaz rüyasında bir ihtiyar görmüş. İhtiyar ona: ‘Ey delikanlı, şimdi uyanınca hemen bir pınar aşağıya doğru in. Orada bir kalabalık göreceksin’...”* diyerek yardım etmiş.

Ayrıca Cim Cime adlı perinin Pembe Kız adlı ağaç perisine yardıma gitmesi söz konusudur. Cim Cime adlı küçük perinin *“Dağdan uçtum, kırdı koştum, rüzgara bindim dereden indim sana yardıma ben geldim...”* (CEÇ, s. 7) ifadesinden yardımseverlik vurgulanmıştır. Yazar, yardımlaşmanın verdiği mutluluğu *“ Öyle çalıştılar öyle çalıştılar ki kış geleli bir ay olmadan deste deste yapraklar... Kucak kucak çiçekler, sepetler dolusu elma hazırladılar”* (CEÇ, s. 8) sözleriyle dile getirmektedir.

YKK masalına hâkim olan değer, yardımseverlik değeridir. *“Olmaz demiş, bu hayvan besbelli fena durumda. Biz onun sesini duyduk. Yardım kaygısı ile geldik... Bu hayvanı kulübemize taşıyalım. Orada annemizin topladığı iyi otlardan yarasına basarız”*(YKK, s. 7). Küçük kardeşin öncülüğünde yaralı kurdun eve taşınarak yaralarının sarılması çocuk okurlara canlıya merhamet etmeyi sezinletmektedir. Yazarın küçük kardeşin bu davranışını ödüllendirmesi, hayvanlara yardım etmenin çok güzel bir duygu olduğu düşüncesini hissettirmektedir.

GBO masalında köye gelen yaşlı bilgene çok iyi davranırlar. *“Çok misafirsever insanlarsınız. Size bir faydam dokunsun. Bir derdiniz varsa söyleyin demiş”* (GBO, s. 4) ifadesiyle yardımseverliğe yer verilmiştir.

NVEOGS masalında yaşlı bir adam muhtaç olduğu için yardım ister. Zengin olan adam, etrafındakilerin sözlerine aldırış etmeden yaşlı adamı sofrasına oturtur. Yaşlı adam, *“Madem bu sofrayı kurdun. Beni Tanrı misafiri olarak buraya oturtun. Elbette ki senin de teşekkür hakkın var”* (NVEOGS, s. 8) sözleriyle karşılık vermiştir. Ayrıca *“İhtiyarın sabah çorbasını elile götürmüş. Heğbesine peksimet doldurmuş. Bir kese de ak akçe vermiş”* (NVEOGS, s. 9). Bu ifadelerin haricinde masalın sonlarına doğru

“Tanrı senin iyiliğini gördü, ömrünü uzattı” (NVEOGS, s. 15) ifadesi de yardımseverlik değerini ön plana çıkarmaktadır.

GKGB masalında Nurcihan karakterinin yüzünün tekrar eski güzelliğine kavuşmasıyla birlikte arkadaşlarına da yardım etmek istediği görülmüştür. “Sevincinden çılgına dönen kızcağız: ‘Bir daha kimseyi küçük görmeye töbeler olsun’ diye vaadetmiş. Sonra hemen çıkıp birer birer bütün kızları toplamış. Kimisinin kelliğini, kimisinin körlüğünü, topallığını, çolaklığını iyi etmek niyetine su içiriyor. Üç yudum su içen de dünya güzeli olup çıkıyor” (GKGB, s. 11).

İncelenen masalarda yardımseverlik değeri, yukarıda belirtildiği üzere on sekiz yerde tespit edilmiştir.

1.7.2. Sevgi

AK masalında evlat sevgisi masal boyunca ön plandadır. “Al bu yüzüğü sana veriyorum... Kabul et... Ne vakit gözün bu yüzüğe ilişirse dünyada yalnız ve meyvatsız kalmış bir ihtiyarı hatırla.. Ve bil ki bu ihtiyarın tek dileği senin gibi bir kızın babası olmaktı” (AK, s. 12). Altın Bey, evlat sevgisini “Kızım seni Tanrı korumuş... İnan ki geçen yıllarda çektiğim ceza yaptığım suça denktir. Sen benim kızım olacaktın... Hâlbuki şimdi bunu sana söylemeğe bile dilim varmıyor” (AK, s. 13) ifadeleriyle dile getirmiştir. Atlı Kız da babasına olan sevgisini “Babacığım, diyordu. Ben ömrümde senden başka hiçbir erkek sevemem” (AK, s. 15) sözleriyle dile getirmiştir.

TBP masalında kahramanı anne ve babasının evlat acısı çekmekte olduğunu düşünerek onları bulmaya karar verir. Kahramanın anne ve babasına olan sevgi ve merhamet duygusunu “Allah izin verir, beni dünyaya getiren anamı babamı bulur, onları gamdan tasadan kurtarırsam, gene gelir seni bulurum (TBP, s. 11) ifadeleri göstermektedir. Tahta Bacaklı Prens bir başka yerde ise anne ve babasına olan sevgisini “Ben annemi babamı bulmak için neneden ayrıldım. Bir rüyaya uyup kırk gündür buraya Bey oldum. Bana düşen, her şeyden önce bir yolunu bulup annemi babamı aramaktır” (TBP, s. 14) sözleriyle dile getirmektedir.

Yaşlı Nine’nin kartalın pençesinden kurtardığı çocuğu alıp büyütmesi, sevgi duygusunu ön plana çıkarmaktadır. “Nene bebeği hemen kulübesine götürmüş ona en gizli otlarından merhemler, ilaçlar yapmış” (TBP, s. 10).

TBP masalında anne sevgisinin ağır bastığı görülmüştür. Bu masalda anne sevgisinin karşısında merhamet duygusunun tezahür ettiği görülmüştür. “Askerler ne

yapsınlar? Emir kulu... Başlamışlar rastladıkları kartal yavrularını öldürmeğe.. Bu sırada bir anne kartal... Yavrusunu almış yükseklerle doğru uçmaya başlamış. Bunu gören askerler ok yağmuruna başlamışlar. Ama hiçbirisi yetişememiş. Daha doğrusu bu anne sevgisi onların ellerini bağlamış hiç birisi yavru kartalı vurmak istememiş” (TBP, s. 40). Masalın sonunda oğlu Tahta Bacaklı Prens ile kavuşan babanın sözleri “Etekleri zil çalan bu ihtiyarı görünce delikanlı rüyalarına giren ihtiyarı tanımış. İhtiyar da onun boynuna atılmış: ‘Oğlum, yavrum deye ağlamaya başlamış” (TBP, s. 46) evlat sevgisine örnektir.

PKT masalında yazar, Ay Hatun’un nişanlısına olan sevgisini “A Beyim, demiş. Bunca yıldır beklediğim senin evindir, saray değildir. Eğer senin evin bir ağaç kovuğu ise benim için saraydan iyidir. Yok yerin bir taş oyuğu ise ben elimden geleni ardıma koymam, sana orada da hizmet ederim” (PKT, s. 25) ifadeleriyle anlatmaktadır.

Cim Cime adlı perinin serçeden yardım istemesiyle öne çıkan “Serçe bunu söyledi ama.. kalbi çok iyi idi. Minimini yavrusuna da acıdı. Hemen ağaca uçtu. Elma ağacının tepesindeki küçük delikten içeri seslendi” (CEÇ, s. 12) ifadeleri, serçenin yavrusuna olan sevgisine binaen Cim Cime adlı periye yardım ettiğini göstermektedir.

İncelenen masallarda sevgi değeri yukarıda belirtildiği üzere dokuz yerde tespit edilmiştir.

1.7.3. Sorumluluk

GBO masalında, sorumluluk değerine yer verilmiştir. Köy halkının çalışkanlığından bahsedilerek sorumluluklarını yerine getirmelerine vurgu yapmaktadır. “Köy halkı pek çalışkanmış. Herkes sabahleyin evinden çıkarmış. Akşama kadar bahçelerinde çalışırlarmış. Akşamüzeri de evlerine dönerlermiş” (GBO, s. 4) şeklinde ifadelerle köylülerin çalışkanlığından bahsedilmiştir.

Köyde taşan dere için kimse bir çare bulamaz ve bu sorumluluğu Yaman tek başına üstlenir. Kimsenin çıkamadığı Gür Baba’nın hisarına Yaman’ın köpeğiyle beraber çıkmak istemesi ve zorlukları göze alması cesareti de öne çıkarmaktadır. “Kimim kimsem yok. Varayım şu Gürbabaya ben gideyim. Belki köyün derdine çare olurum” (GBO, s. 5). Köy sakinlerinin ona inanmaması üzerine tek başına çalışıp geçit yapması, çalışkanlığı simgelemektedir. “Yaman o vakit yalnız başına geçidin yolunu tutmuş. Haftalarca aylarca çalışmış. Gürbaba’nın dediği duvarı yapmış” (GBO, s. 13).

CEÇ masalında sorumluluk değeri üzerinde durulmuştur. Ağaç perilerinin padişahı, Pembe Kız'ın ağacının neden meyvelerinin az olduğunu sorup sorumluluklarını hatırlatır. Sonra da Pembe Kız'a merhamet edip yanına yardımcı vermektedir. “*Peri padişahı ona fena halde çıkışmaya hazırlanıyormuş. Bir de ellerine bakmış ki zavallı Pembe Kızın elleri yara içinde... O vakit peri padişahı anlamış. Zavallı pembe kızın çalıştığı halde işe yetişemediğini fark etmiş* (CEÇ, s. 6).

YKK masalında küçük kardeşin kurdun başını sabaha kadar bekleme sorumluluğunu üstlenmesi “*Bütün kardeşler bir olup yatmışlar. Yalnız en küçük kardeş: ‘Ben kurdun başını bekleyeceğim’ demiş ocak başında kalmış*” (YKK, s. 10) ifadelerinden anlaşılmaktadır.

İncelenen masallarda tespit edilen sorumluluk değerine yukarıda belirtildiği üzere dört yerde rastlanmıştır.

1.7.4. Saygı

Atlı Kız'ın, ihtiyar babasının elini öpmesi saygıyı ve geleneklere bağlılığı temsil etmektedir. “*Athkız meydana çıktı. Babanın elini öptü ve yarışa katıldı*” (AK, s. 17).

Tahta Bacaklı Prens'in ninesinin elini öpmesi, duasını alması, yolculuğa çıkarken uğurlaması gibi Türk geleneklerine değinilmiştir. “*... Şimdilik hakkını helal et. Delikanlı böyle demiş ve Nenenin ellerini yüzünü ağlaya ağlaya öpmüş*” (TBP, s. 11).

NVEOGS masalında Gökhisar'ın Beyi'nin evine misafir gelen yaşlı adama saygı gösterdiğini “*Dalkavuklar ‘Uğursuz ihtiyar neşemizi kaçırdı’ diye söylenirken, Bey ihtiyarı kendi elile en iyi misafir odasına götürmüş. Yatağına yatırmış. Sabahleyin de nasılsa erken kalkmış. İhtiyarın sabah çorbasını elile götürmüş*” (NVEOGS, s. 8) ifadelerinden anlaşılmaktadır.

İncelenen masallarda saygı değeri, yukarıda belirtildiği üzere üç yerde tespit edilmiştir.

1.7.5. Dostluk

AK masalında Altın Bey'in av şölenleri düzenlemesi yer almaktadır. Eski Türk geleneklerinden avcılık kapsamında dostlukların pekiştirilmesine vurgu yapılmaktadır. “*O yılın baharında Altın Bey ormanda büyük bir av eğlencesi tertiplemiş. Bu eğlenceye hemen bütün Aykent'in avcılarını çağırılmış*” (AK, s. 10). Eski Türklerde avcılık geleneği

vazgeçilmez bir faaliyet olmuştur. Osmanlı Dönemi'nde de avcılığın geleneklerimiz içinde ayrı bir yeri vardır.

NVEOGS masalında Gökhisar'ın Beyi'nin “*Ölüm Allah'ın emri. Dostlarım da beni elbet bırakmaz*” (NVEOGS, s. 11) sözleri dostluğun ne kadar önemli bir değer olduğunu hatırlatmaktadır.

GBO masalında Yaman'ın en iyi dostu köpeği Duman'dır. Bu masalda köpeğin dostluğunu vurgulamak isteyen yazar “*Yaman oturmuş karnını doyurmak için torbasını açmış ne görsün. İçinde yiyecek kalmamış. Yaman: ‘Aman Duman demiş, bak yiyeceğimiz kalmadı. Şimdi ne yapacağız’ Akıllı köpek sahibinin sözünü anlamış gibi hemen yerinden fırlamış. Ortadan kaybolmuş. Az bir zaman sonra ağzında bir tavşanla gelmiş*” (GBO, s.6) ifadeleriyle Yaman ile Duman'ın dostluğuna okurları şahit etmektedir.

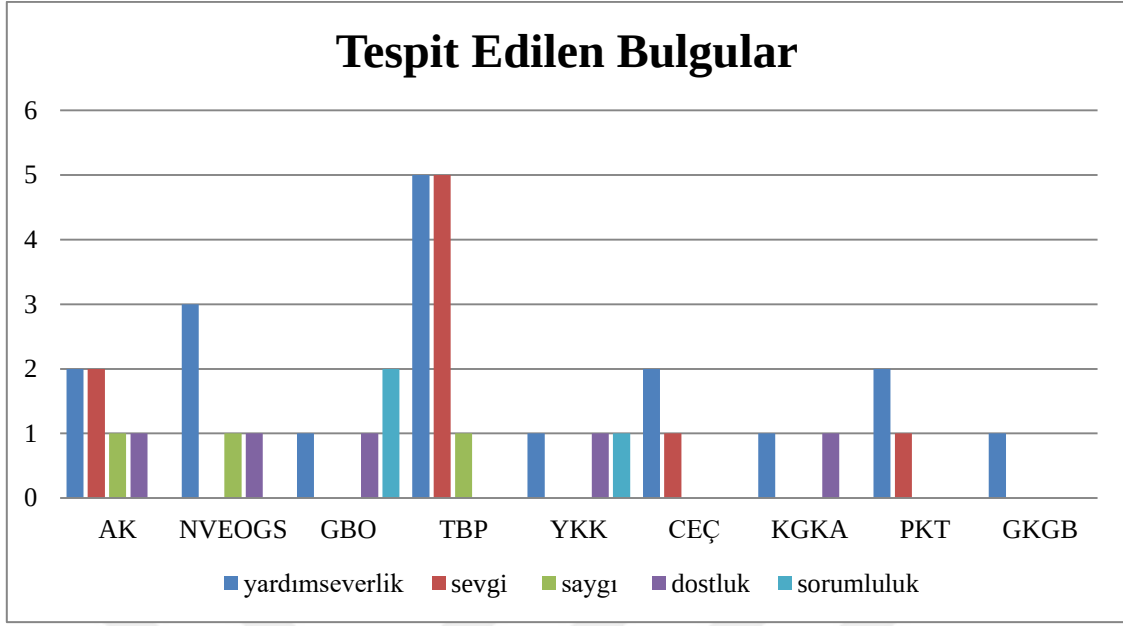
Yazar, YKK masalında dostluk duygusunu vermek için yedi küçük kardeşin bağbozumuna yardım için kahraman babasının dostlarını göndermektedir. Yazar, “*İlk sonbaharda savaşta ölen kahraman babanın dostları elbirliği ettiler. Gelip bağbozumuna yardım ettiler*” (YKK, s. 5) ifadesini kullanarak dostluğu ve arkadaşlığı ön plana çıkarmıştır.

KGKA masalında koyun ile kurdun dostça yaşamından örnekler verilmektedir. “*Kurt, kuzu ile ormanın en iyi en yakın dostu sayılmış*” (KGKA, s. 3). İncelenen masallarda dostluk değeri beş yerde tespit edilmiştir.

Tablo 8. İncelenen Masallardaki Tespit Edilen Değerlerin Rakamsal Dağılımı

İncelenen Masallar	Yardımseverlik	Sevgi	Saygı	Dostluk	Sorumluluk
AK	2	2	1	1	
NVEOGS	3		1	1	
GBO	1			1	2
TBP	5	5	1		
YKK	1			1	1
CEÇ	2	1			1
KGKA	1			1	
PKT	2	2			
GKGB	1				
TOPLAM	18	10	3	5	4

Şekil 2. İncelenen Masallarda Tespit Edilen Değerlerin Masallardaki Dağılımı

1.8. SOSYAL BECERİ EĞİTİMİ AÇISINDAN BULGULAR

Sosyal beceri eğitimi, günümüz dünyasında çocuk kitaplarında yer alması gereken eğitsel iletiler bütünüdür. “Çocuklar öncelikle sosyal dünyalarını, daha sonra iç dünyalarını kavramaya başlarlar” (Çubukçu ve Gültekin, 2006: 155-174). Çocuğun toplumda örselenen bir kişiliğe değil sağlıklı bir kişiliğe sahip olabilmesi için sosyal beceri eğitimi şarttır. Tam da bu noktada devreye çocuk kitapları girmektedir. “Bireyin başkaları ile iyi ilişkiler kurmasında, toplumsal kurallara uymasında, sorumluluk yüklenebilmesinde, başkalarına yardım etmesinde, haklarını kullanabilmesinde” (Çubukçu ve Gültekin, 2006: 155-174) ve bunun haricinde karar verme, sorun çözme ve akıl yürütmede de önemli olan sosyal beceri eğitimi çocuk kitapları aracılığıyla verilebilmektedir.

Münir Hayri Egeli’nin incelenen masallarında sosyal beceri eğitime yönelik tespitler, çocuğun sağlıklı bir sosyal ve toplumsal kimlik oluşturmaya yöneliktir. İncelenen masallarda tespit edilen sosyal beceriler; kişiler arası ilişkiler, akıl yürütme ve sorun çözme, toplum kurallarına uyum ve sorumluluk yüklenebilme başlıklarında toplanmıştır.

1.8.1. Kişiler Arası İlişkiler

Kişiler arası ilişkiler becerisi, çocuğun sağlıklı sosyal ilişkiler kurmasını sağlayıcı nitelikte olup ilişkiyi başlatma ve sürdürme, iş birliği yapma, teşekkür etme,

özür dileme, duygularını ifade etme becerilerini kapsamaktadır. Kişiler arası olumlu ilişkiler iletilerine on üç yerde rastlanılmıştır.

İncelenen masalarda kişiler arası sosyal ilişkilerde dikkat edilmesi gerekenler sezdirilmeye çalışılmıştır. Bazen kurgusal eserlerde verilmek istenen iletiler, olumsuz örnek üzerinden de verilebilmektedir. Kötü karakterdeki karganın söyledikleri bu kurgudaki kilit noktadır. Karganın tuzağına kurt ve koyun düşmüştür. Çünkü karganın söylediklerine hiç sorgulamadan hemen inanmışlardır. “... *Nankör kuzular da senin yavruların için ‘inşallah tez günde ölsünler’ dediler. Kurt bu sözlerin karganın uydurması olduğunu hiç düşünmemiş*” (KGKA, s. 9). Bu eserdeki iletiler, arka planda okurları eleştirel düşünmeye sevk etmektedir.

TBP masasında kahraman, etrafındaki karakterlere karşı her zaman uzlaşma yanlısı bir tutum sergilemiştir. Tahta Bacaklı Prens’in anne ve babasını aramak için çıktığı yolda kendisini bekleyen halka karşı “*Beyinize Allah rahmet eylesin, giden gelmez, uçan konmaz. Elinize geçen nimetin kadrini bilin*” (TBP, s. 12) sözleriyle iletişimi başlatma ve sürdürme noktasında mesajlar içermektedir. Ülkenin hükümdarı Tahta Bacaklı Prens’e kızı ile evlenmesini teklif eder. Sevdiği kızın hükümdarın kızı olduğunu bilmediği için “*Size çok teşekkür ederim. Demiş, ama ben nişanlı ve sözlüyüm. Eğer izin ederseniz ben kendi nişanlımla evlenmek isterim*” (TBP, s. 46) ifadeleri iletişimde teşekkür etmenin önemini ve dürüstlüğü ifade etmektedir.

NVEOGS masalı, Gökhisar’ın Bey’inin muhtaç olan ihtiyar bir adama yardım etmesi üzerine kurgulanmıştır. “*İhtiyarın sabah çorbasını elile götürmüştür. Heybesine peksimed doldurmuş. Bir kese de ak akçe vermiş*” (NVEOGS, s. 9). Eserde sosyal becerilerden başkalarına yardım etme becerisi üzerinde durulmuş ve masalın sonunda bu beceri ödüllendirilmiştir.

AK masasında Altın Bey’in kızıdan özür dilemesi: “*Kızım seni Tanrı korumuş. İnan ki, geçen yıllarda çektiğim ceza yaptığım suça denktir. Sen benim kızım olacaktın. Hâlbuki şimdi bunu sana söylemeye bile dilim varmıyor*” (AK, s. 12), Atlı Kız’ın ormanda yaralı avcının yarasını sarması, Atlı Kız’ın kendisini büyüten Ormanların Ecesi’nden izin alarak babasının yanına dönmesi: “*Ecem dedi. İzin verirsen babamın evine dönüyorum. Seni ve bana ettiğin iyilikleri unutmayacağım. Yaşadığım kadar sana benzemeye çalışacağım*” (AK, s. 14), Atlı Kız’ın yabancı delikanlıya duygularını ifade edip teşekkür etmesi: “*Delikanlı kimsin nesin bilmiyorum. Yalnız sana çok teşekkür*

ederim. Bana büyük söz söylememeyi öğrettin” (AK, s. 24) kişiler arası sosyal ilişkiler becerisini olumlu etkileyen örneklerdir.

Kişiler arası ilişkiye güzel bir örnek olarak sezdirilmeye çalışılan bu sosyal beceride, bireyin çevresiyle olan ilişkilerinde kötü davranışların neler olduğuna dair örnekler sezdirilmiştir. Kurguda bireyin toplumda sergileyebileceği iyi ve kötü davranışlar, ödül ceza yöntemiyle hissettirilmiştir. Dünya güzeli Nurcihan, şımarık yetiştirilen bir karakter olarak arkadaşlarının görünüşleriyle alay edince güzelliği birden gider. Sihirli suyu içince güzelliği tekrar yerine gelir ve arkadaşlarına yardım eder. Asla kimsenin görünüşüyle alay etmeyeceğine dair söz verir. “Kız suyu içer içmez gene eski haline gelivermiş. Sevincinden çılgına dönen kızcağzı: — Bir daha, kimseyi küçük görmeye töbeler olsun diye vadetmiş. Sonra hemen çıkıp birer birer bütün kızları toplamış. Hepsini birer birer odasına sokuyor. Kimisinin kelliğini, kimisinin körlüğünü, topallığını, çolaklığını iyi etmek niyetine su içiriyor” (GKGB, s. 11).

CEÇ masalında iletişimi başlatma ve yardım isteme ya da kendini ifade edebilme gibi sosyal becerilerin işlendiğini görülmüştür. Cim Cime Elma Çiçeği adlı peri, serçeden yardım isterken önce kendini tanıtıyor daha sonra yardım istiyor. “Serçecik efendim serçe benim adımda Cim Cime... Şu kışı göreyim diye öldüm titreye titreye, ne olur pek çok sevaptır, beni yerime ulaştır” (CEÇ, s. 11). Bu karşılıklı görüşmelerde önemli bir kuraldır.

Kurt ve koyunun arasındaki iş birliği, teşekkür etme gibi öne çıkan kişiler arası sosyal ilişkiler becerisi önemlidir. “Kurt Nine hemen bu sütü karganın verdiği bakır tasa boşaltarak, bin teşekkürle kabı koyun komşusuna geri vermiştir” (KGKA, s. 10) ifadesi sosyal ilişkilerde teşekkür etmeyi ön plana çıkarmaktadır.

YKK masalında sosyal beceri eğitime dair en önemli tespit küçük kardeşin ailesiyle olan iletişimidir. Yaralı kurdu başta kulübeye almak istemeyen büyük kardeş ve anneye tatlı dille konuşup ikna eden küçük kardeş, kişiler arası olumlu ilişkiler becerisinin aile ortamındaki yansımasıdır. “Kendisine gelir gelmez ilk işi bizi bir güzel yemek olur. Bırak burada gebersin diye ısrar etmiş ama: en sonunda küçük kardeşin dediğini hepsi kabul etmişler. Herbiri bir yerinden tutup mecazsız kurdu kulübeye taşımışlar. Anneleri çocuklarının böyle koca bir kurt ile geldiğini görünce pek kızmış ama küçük kanbur tatlı dille onu da ikna etmiş” (YKK, s. 9). Küçük kambur kardeşin yaralı kurdu içeri taşıyıp yarasını sarma teklifi üzerine büyük kardeş karşı çıkmış ancak

küçük kardeşin tatlı dili, kendi istediğini kabul ettirmekte çok faydalı olmuştur. “*Savaşta ölen kahraman babanın dostları elbirliği ettiler. Gelip bağ bozumuna yardım ettiler*” (YKK, s. 5) ifadesi, babasının dostlarının el birliğiyle yedi küçük kambur kardeşe bağbozumu için yardıma gelmesi kültürümüzün bir parçasıdır ve hem kişiler arası olumlu ilişkiye hem de başkalarına yardım etme becerisine güzel bir örnektir.

1.8.2. Akıl Yürütme ve Sorun Çözme

Akıl yürütme becerisi, dört yerde tespit edilmiştir. PKT masalında kahramanların renkli taşların tozundan kayalara resim çizerek zalim adamdan saklanmaları çocuk okurların durup düşünmelerini sağlayacaktır. Ayrıca gerçek hayatta var olan bir yer üzerinden çocuğa seslenmesi de çocuğun merakını cezbedecek araştırma isteğini uyandıracaktır. Ay Hatun ile nişanlısı, zalim Yağızkora’dan kurtulmak için bir çare ararlar. “—*Hatunum, demiş. Yağızkora’nın ergeç buralara gelmesi mukadderdir. Onları şaşırtacak bir oyunum var. Renkli taşların tozlarını su ile karıştırmış. Başlamış oturduğu kovuğa bir kendisinin bir de Ay Hatun’un resmini yapmıya. Böyle kovuktan kovuğa dolaşa dolaşa hepsini resimlemiş... Yağızkora’nın adamları da sükün etmişler... Bu kayalarda sayısız adam var. Hem de öyle terbiyeli askerler ki ne sese cevap verirler ne de oka aldırırlar*” (PKT, s. 26). Yağızkora’dan kaçmak için buldukları çare, okuru akıl yürütme becerisine davet etmektedir. Gerçek hayatta bir yeri anlattığı için de gezip görme arzusu uyandıracak niteliktedir.

AK masalında Atlı Kız, evlenmek istemez ama babasının da evlenmesi için ısrar ettiğini görünce kendi kendine düşünür ve bir karar alır. “—*Babacığım, dedi. Pekala... Ben de evlenirim ama bir şartla... Beni almak isteyenlerle yarışacağım. Koşuda beni geçene varacağım. Geçemiyenler de ölüme razı olacaklar...*”(AK, s. 16). Koşuda hiçbir insanın kendisini geçemeyeceğini bildiği için babasından bir yarış düzenlemesini ister. Böylelikle hem babasını razı etmiş hem de evlenmekten kurtulmuş olacaktır.

Akıl yürütme becerisine örnek olarak TBP masalında kahramanın yağmur perisini kurtarmak için çözdüğü bilmeceler örnek verilebilir. “*Nar nar narlı gelin, nar duvarda saklı gelin, narcı dede gelmeden, nar duvardan çıkamaz. Delikanlı bu sözlerin ardından kapıyı açacak sırrın saklandığını anlamış. Düşünmeye başlamış. Narlı gelin acaba kimdir? Nar duvarda saklı gelin demekle acaba ne demek istiyor? Narcı dede kimdir? Delikanlı bunları düşünmüş ve bulmuş... Aşağı bakmış, yukarı bakmış nihayet bir kırmızı leke görmüş. Eliyle kırmızı lekeye dokununca: Zinnng diye bir ses duymuş*

ve kapı ardına kadar açılmış...” (TBP, s. 23). TBP masalında yazarın kahramanın anne ve babasının kim olduğunu masal içinde masal anlatarak hissettirmesi de akıl yürütme becerisini geliştirecek düzeydedir.

YKK masalında kurdun nasıl iyileştireceklerine dair küçük kardeşin öne sürdüğü fikirler de sorun çözme becerisine örnektir: “*Kardeşler, demiş. Bu hayvanı kulübemize kadar taşıyalım. Orada annemizin topladığı iyi otlardan yarasına basarız. Hayvan sıcakta da kendisine gelir*” (YKK, s. 9) ifadesi sorun çözme becerisine dâhil olmaktadır.

1.8.3. Toplum Kurallarına Uyum

Toplum kurallarına uyum becerisine dört yerde rastlanılmıştır. *Atlı Kız* masalında Atlı Kız’ın erkek elbiselerini bırakıp insanların giydiği elbiselerden giymeyi kabul etmesi toplumun kurallarına uyduğunu göstermektedir. “*Atlıkız koştu. İçeri gitti. Erkek elbiselerini çıkardı. En güzel kadınlar gibi giyindi*” (AK, s. 24).

NVEOGS masalında Gökhisar’ın Beyi öleceğini anlayınca yakınlarından kendisiyle beraber ölmesini ister. Bu isteğine karşılık oğlundan aldığı cevaplar, toplum kurallarının bir gereği olarak soyun devam etmesini ve kalenin korunmasını ileri sürmektedir. “*Babam, demiş. Ben senin oğlunum. Ben de ölümden korkmam. Ama ben de seninle gidersem bu hisarı kim korur? Senin neslini kim yürütür? Adımız yer yüzünden silinmez mi?*” (NVEOGS, s. 12).

Cimcime Elma Çiçeği adlı masalda periler padişahının koyduğu kurala her perinin uymak zorunda olması ya da TBP masalında kahramanın her gittiği toplumun farklı kurallarına uymak zorunda olması toplum kurallarına uyum becerisini örneklemektedir.

1.8.4. Sorumluluk Yüklenebilme

Söz konusu beceriye iki yerde rastlanılmıştır. GBO masalında Yaman, köpeği Dumanla birlikte köyündeki taşan dereye çare aramaktadır. Köylülerin misafir olan ihtiyar bilgine taşan dereleri için çare sormaları karşısında İhtiyar Bilgin, Gür Baba’yı işaret etmiştir. Yaman, Gür Baba’nın yardımıyla çözümü bulmuş fakat kimse ona inanmamış. “*Yaman o vakit yalnız başına geçidin yolunu tutmuş. Haftalarca aylarca çalışmış. Gür Baba’nın dediği duvarı yapmış, kapısını takmış*” (GBO, s. 13). Burada bazı sosyal becerilerin tek başına karar alma, görüşme ve problemi çözme şeklinde tezahür ettiğini görmekteyiz. Masalda Yaman karakteri, geçidi tek başına yapmaya karar vermiştir. Sorumluluk yüklenebilme becerisini içinde barındırmaktadır.

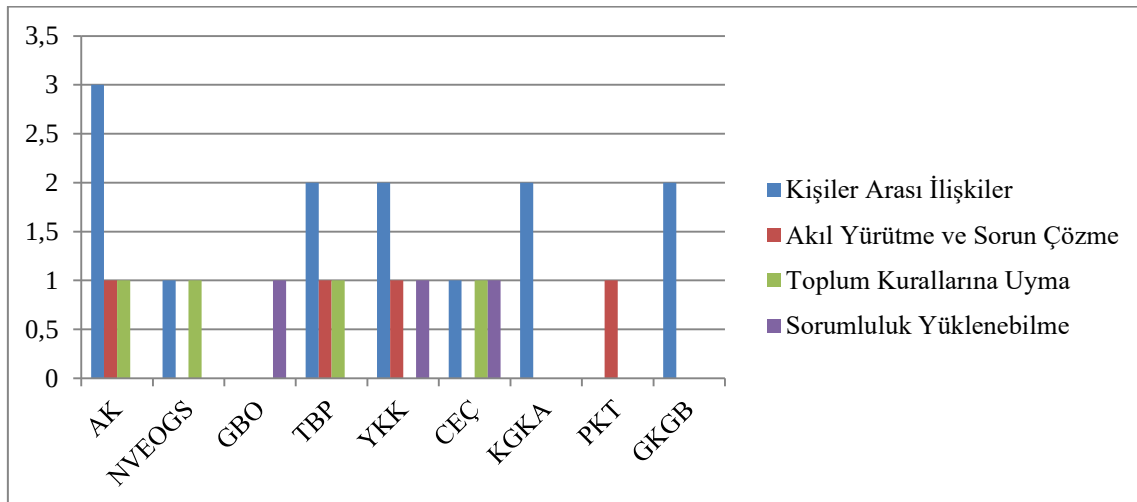
CEÇ masalında ağaç perilerinin ağaçların bakımından sorumlu olmaları ve peri padişahı tarafından denetlenmeleri sorumluluk yüklenebilme becerisine örnektir. Yazar “Derinlere gidermiş. Bütün kış köklerin içinde çalışmış. Bahara açacak pembe çiçekleri örermiş. Yeşil yaprakları kesermiş. Sonra da billûr kaplar içinde kırmızı yanaklı tatlı elmaları hazırlar bir kenara dizermiş” (CEÇ, s. 5) ifadeleriyle ağaç perilerinin sorumluluklarından bahsetmiştir.

YKK masalında da kambur kardeşlerin kurdu içeriye taşıdıktan sonra başında bekleme sorumluluğunu küçük kardeş yüklenmiştir. “Ben kurdun başını bekliyeceğim. Demiş ocak başında kalmış” (YKK, s. 10). Aşağıda incelenen masalarda tespit edilen sosyal becerilerin masallara göre rakamsal dağılımı verilmiştir.

Tablo 9. İncelenen Masalarda Tespit Edilen Sosyal Becerilerin Rakamsal Dağılımı

İncelenen Masallar	Kişiler Arası İlişkiler	Akıl Yürütme ve Sorun Çözme	Toplum Kurallarına Uyum	Sorumluluk Yüklenebilme
AK	3	1	1	
NVEOGS	1		1	
GBO				1
TBP	2	1	1	
YKK	2	1		1
CEÇ	1		1	1
KGKA	2			
PKT		1		
GKGB	2			
TOPLAM	13	4	4	3

Şekil 3. İncelenen Masalarda Tespit Edilen Sosyal Becerilerin Masallara Dağılımı

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Münir Hayri Egeli'nin tespit edilen yirmi yedi masal türünde eseri vardır. Bu eserler Millî Kütüphane Kataloğundan temin edilmiştir. Araştırmanın örneklemini, Münir Hayri Egeli'nin masal türü eserlerinden seçilen dokuz masal oluşturmaktadır. Seçilen masallar, masal türünün içerik özellikleri bakımından incelenmiştir.

İncelenen masalarda içerik özellikleri; olay akışı, karakterler, tekerlemeler, dil ve anlatım, eğitsel özellikler, motif özellikleri, değerler eğitimi ve sosyal beceri eğitimi başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Olay akışı başlığı altında yazarın masalı nasıl kurguladığı incelenmiştir. Kurgusuna göre değerlendirildiğinde tespitler şu yöndedir: AK, TBP masalları kısa hikâye tarzındaki masallardır. CEÇ tamamen peri masalıdır. KGKA masalı bir hayvan masalıdır. NVEOGS, GKGB ve KGKA masallarının kurgusunu atasözleri oluşturmaktadır. Bu noktada bir konuya dikkat çekmek gerekecektir. Münir Hayri Egeli, Türk atasözlerinin masallarını yazan ilk çocuk kitabı yazarıdır. PKT masalı, yazarın Göreme yöresinden derlediği, peri bacalarının oluşumunu konu alan efsane tarzında bir masalıdır. GBO masalı ise kısa hikâye tarzında bir masalıdır.

Yazar incelenen masalardan ikisi hariç masal türünün doğası gereği hepsini mutlu bir şekilde sonlandırmıştır. KGKA ve CEÇ adlı eserler ise ibretlik olay ile sonlandırılmıştır. CEÇ masalının bitiş kısmı küçük periye bir ceza mahiyetindedir. Sorumlusu olduğu ağaçtan yağın karı merak ettiği için çıkmış ve bunun neticesinde periler padişahı küçük periye ağaçlardan uzaklaşmayıp bir kutucuk içinde bekleme cezası vermiştir. Söz konusu masalın bitirilişi şöyledir: *“Bu tırtılların yaza doğru girdikleri kabuklardan da kelekler hep peri padişahının koyduğu kural yüzünden günlerce o kabuklarda beklerlermiş”* (CEÇ, s. 15). Çocuk okurlar için masalın bu bitirilişi, çocuğun yeni şeyler keşfetme arzusunu köreltebilme ihtimali taşımaktadır.

Karakterler başlığı altında tespit edilen bulguların değerlendirmesi şu yöndedir: AK masalı ve CEÇ masallarındaki ana karakterler olan Cim Cime Elma Çiçeği ve Atlı Kız karakterleri olağanüstü özelliklere sahiptir. TBP, GKGB, NVEOGS ve GBO masallarındaki karakterlerin olağanüstü yardımcıları vardır. KGKA masalındaki hayvan karakterleri sembolik bir anlatım taşımaktadır. Karakter analizine bütüncül bir yorum olarak şu söylenebilir: Yazar, eserlerindeki karakterleri genel olarak gerçekçi, toplumda var olan çalışma azmini yitirmeyen karakterlerden seçmiştir. Çocuk edebiyatı açısından

gerçekçi karakterler, çocuk okurların daha kolay empati kurmasını ve kendilerini masal kahramanlarıyla daha kolay özdeşleştirmelerini sağlayacaktır. Böylelikle masaldaki iletiler daha kolay yerini bulacaktır. Yazar seçtiği kahramanlar ve sunduğu iletilerle çocuğun dünyasında olumlu bir iz bırakmıştır.

Tekerlemeler başlığı altında kullanılan formeller çocuk okurların sözcük hazinesini ve dil becerisini geliştirici yöndedir. Karşılıklı konuşmalarda özellikle Tahta Bacaklı Prens adlı masalda kullanılan tekerlemeler iletişim becerilerini ve sorun çözme becerilerini olumlu yönde etkileyici niteliktedir. Formeller, en çok TBP masalında yer almaktadır. “Formellerin kullanılışı, masal anlatıcısının ustalığını da ortaya çıkarır” (Sakaoğlu, 2011: 5). İncelenen masallarda en çok kullanılan formel, ‘evvel zaman içinde’ formelidir. ‘Evvel zaman içinde’ formeli yedi masalda kullanılmıştır. İncelenen masallarda, zaman formellerinin sürekli sayı formelleri ile beraber kullanıldığı görülmektedir. Tespit edilen formeller, Münir Hayri Egeli’nin dili kullanmadaki ustalığını ve Türk Çocuk Edebiyatı açısından önemini göstermektedir.

Dil ve anlatım başlığı altında yazarın kullandığı betimlemeler de okurları masalın içine çekici özelliktedir. Yazar incelenen masalların tamamında İstanbul Türkçesi kullanmıştır. Ağız özelliklerine sadece bir yerde rastlanmıştır. Örneğin ‘Eleğimsama’ halk ağzında gökkuşağı demektir. Yazar ‘gökkuşağı’ yerine ‘Eleğimsama’ sözcüğünü tercih etmiştir. Bunun dışında yazar, karakter isimleri olarak genelde Tanrı, Ay Hatun, Ece gibi öz Türkçe isimlerle okurlarına seslenmek istemiştir. Yazarın bu özelliği, Gülten Dayıoğlu masallarına benzetilebilir.

Dikkat çeken bir diğer nokta ise yazarın hem Allah sözcüğünü hem de Tanrı sözcüğünü aynı masalda kullanmış olmasıdır. Örneğin AK masalında ‘Allah’ sözcüğü sadece bir yerde ‘Allaha ısmarladık” (AK, s. 14) kullanılmıştır. Bunun haricinde hep ‘Tanrı’ sözcüğü kullanılmıştır. “*Tanrının emriyle kızınızı istiyorum*” (AK, s. 24), “*Tanrıya ahdim olsun*” (AK, s. 4), “*Tanrı dileğini kabul etti*” (AK, s. 12), “*Kızım seni Tanrı korumuş*” (AK, s. 13) gibi ifadelerde Tanrı sözcüğünün kullanıldığı görülmüştür. Bu durum her yerde öz Türkçe sözcükleri kullanmak isteyip ancak kalıplaşmış sözcüklerin yerine öz Türkçe sözcükler kullanmanın zorluğunu göstermektedir.

Eğitsel özellikler başlığı altındaki tespitlere göre yazar çocuk okurları her konuda bilgilendirmeye çalışır fakat bunu parmak sallayarak değil hissettirerek yapmıştır. Bu da bize yazarın modern çocuk edebiyatının gereklerini o zamanlardan

yakaladığını göstermektedir. Çocuk kitabındaki iletiler örtük olmak zorundadır. Egeli'nin masallarında okurların sıkılmadan okumasını sağlamak için konuşuyormuş gibi sohbet havası masallara hâkimdir. Okurların sözcük hazinelerini arttırmaya yönelik dipnot, atasözü, deyim kullanılmıştır. PKT adlı masalda dipnot “*Eski zamanlarda faydalanma hakkı derebeylerine verilen topraklar*” (NVEOGS, s. 22) şeklinde ‘timar’ sözcüğünün anlamı verilmektedir. Bu da bize yazarın dili kullanma konusunda bilinçli bir tutum sergilediğini göstermektedir.

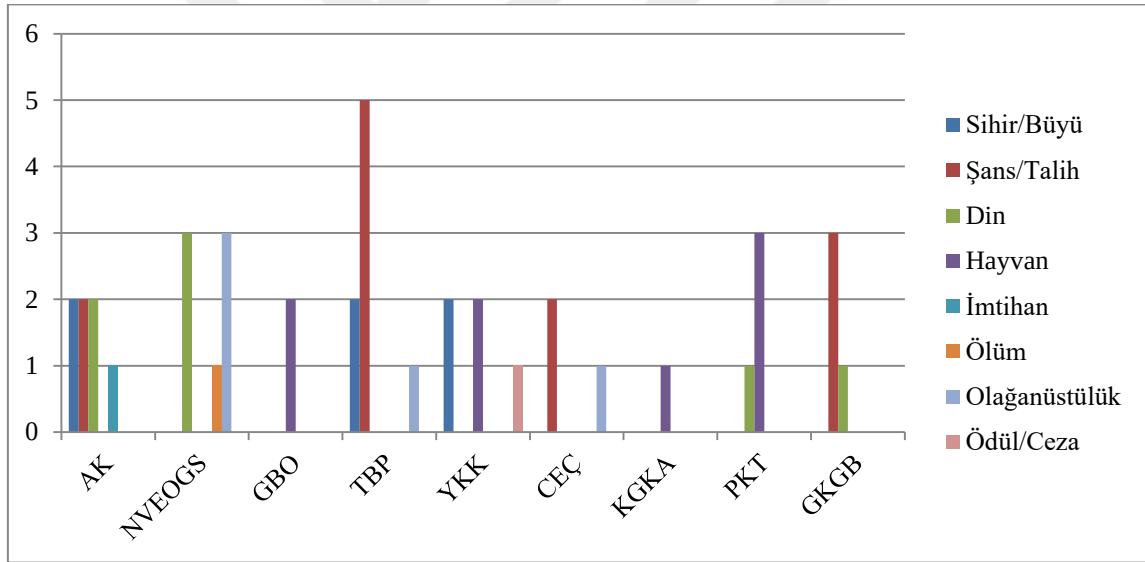
Derlenen masalarda Türkiye’nin doğal güzellikleri vurgulanmıştır. İnsanların çalışkanlığı ve mutluluğu üzerinden bağlantı kurulmuştur. Yazar arka planda yurdun güzel yerlerini tanıtmıştır. Masal karakterleriyle iyiliği, doğruluğu ve çalışkanlığı aşılamıştır. Atasözlerinin masal türünde yazılması çocuk okurları hem eğitsel yönden hem de dil becerileri yönünden geliştirici nitelikte olmuştur. İncelenen masallar, çocuk okurların içinde rahatlıkla yolculuk edebileceği masal metinleridir. Masallar, bir milletin aynası olduğu için çocuk okurlar bu masallarla diline, geleneğine, değerlerine kısacası kültürüne ait ne varsa öğrenme potansiyeline sahiptir. Münir Hayri Egeli de derlediği masallar için ‘Anadolu’nun sesi’ demiştir. Yazar, çocuk okurlara, Anadolu’nun güzelliklerini, kadim Türk geleneklerini, dilin inceliklerini ve insani değerlerimizi hissettirmeyi kendine bir amaç edinmiştir. Bu noktada masal türü eserler kaleme alarak amacına ulaşmak istemiştir.

İncelenen masalarda, eğitsel özellikler açısından olumsuz sayılabilecek çocuk okurları karamsarlığa itebilecek bir örneğe rastlanmıştır: TBP masasında kahramanın adının ‘Topal Şehzade’ olarak değiştirilmesi, peri kızıyla karşılaşınca: “*Elbet bu peri, benim aslımı da biliyor, tahta bacağımı da. Beni neylesin... Benimle arkadaş olamazdı tabi...*” (TBP, s. 26) demesi çocuk okurları karamsarlığa itme ihtimalini de beraberinde getirmiştir.

İncelenen masalarda tespit edilen motiflerden en fazla kullanılan Hızır/ihtiyar ve dua motifidir ki Thompson’un sınıflamasında din ve şans/talih başlıkları altındadır. Hızır motifinde genelde hep ihtiyar kılığında aksakallı bir adam gelir, söyledikleriyle veya kahramana yardım etmesiyle masalın seyrini değiştirmektedir. İncelenen masalarda sekiz yerde hayvan motifi, yedi yerde ise din motifi geçmektedir.

Tablo 10. İncelenen Masallardaki Motif Unsurlarının Rakamsal Dağılımı

İncelenen Masallar	Sihir/Büyü	Şans/Talih	Din	Hayvan	İmtihan/Sınav	Ölüm	Olağanüstülük	Ödül/Ceza
AK	2	2	2		1			
NVEOGS		3	3			3	3	
GBO				2				
TBP	2					1	1	
YKK	2			2				1
CEÇ						1	1	
KGKA				1				
PKT		1	1	3				
GKGB		1	1					
TOPLAM	6	7	7	8	1	5	5	1

Şekil 4. İncelenen Masallarda Tespit Edilen Motiflerin Masallara Dağılımı

Yazarın kullandığı önemli motifler arasında periler, hayvanlar, sihir ve büyü, dua motifi gibi örnekler sayılabilir. Yazar, kullandığı motiflerden hareketle Türk kültürüne ait birden fazla unsurları çocuk okurlara sezdirmiştir. Yazar masallar dua ya da beddua ya yer vererek masalın doğasına uygun davranmıştır. Dua ya da beddua masalın gidişatını belirleyen unsurlardır. Yazar bu özelliği eserlerinde sık sık kullanmıştır. İncelenen masallar çocuk okurların dini unsurları tanımasına vesile olacak şekilde yazılmıştır diyebiliriz. İncelenen masallarda dua motifi, Thomson'un sınıflamasına göre din başlığı altında yer almaktadır.

Çocuk kitaplarında mutlaka hissettirilmesi gereken iletilerin başında kök değerlerimiz gelmektedir. İncelenen masallarda değerler eğitimi açısından tespit edilenler arasında; iyilikseverlik/yardımseverlik, sevgi, saygı, dostluk, sorumluluk değerleri tespit edilmiştir. Yazar okurlara bu değerleri doğrudan nasihat verici bir tarzda değil olayların içinde hissettirerek ve düşündürerek vermiştir. İncelenen masallar, çocuk edebiyatı açısından düşünüldüğünde yazar, değerler konusunda duyarlı bir tutum sergilemiştir.

Münir Hayri Egeli'nin incelenen masallarında, insanî değerlere öncelik verdiğini görmekteyiz. Egeli, insanî değerleri, masallarında ön plana çıkararak bu değerleri benimseyen bireyler yetiştirmeyi amaç edinmiştir. Eserlerinde çocuk karakterleri kullanarak bu karakterler üzerinden amaçladığı değerlerin çocuk okurlar tarafından benimsenmesi daha kolay olacaktır. Söz konusu değerleri, bazen bir atasözünü konu alarak bazen de periler ve hayvanları sembolleştirerek vermeye çalışmıştır. Örneğin, CEÇ masalında periler üzerinden, KGKA masalında hayvanlar üzerinden değerlere değinmiştir.

İncelenen masallarda yardımlaşma değerine on sekiz yerde, sevgi değerine on yerde, saygı değerine üç yerde, dostluk değerine beş yerde, sorumluluk değerine dört yerde, rastlanmıştır.

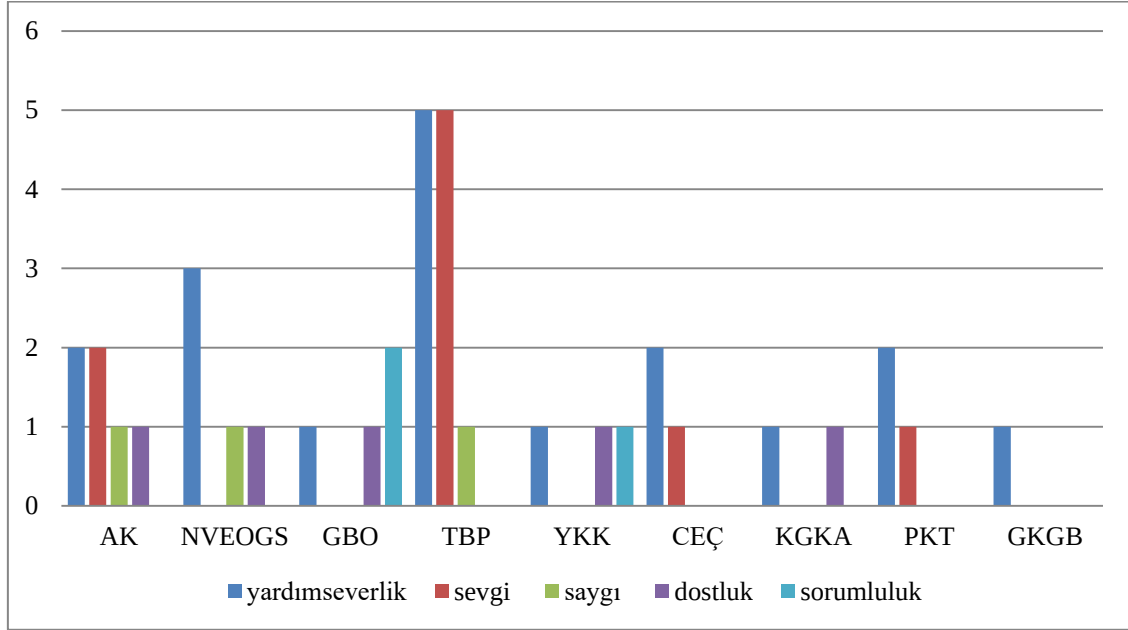
Tablo 11. İncelenen Masallardaki Değer Unsurlarının Rakamsal Dağılımı

İncelenen Masallar	Yardımseverlik	Sevgi	Saygı	Dostluk	Sorumluluk
AK	2	2	1	1	
NVEOGS	3		1	1	
GBO	1			1	2
TBP	5	5	1		
YKK	1			1	1
CEÇ	2	1			1
KGKA	1			1	
PKT	2	2			
GKGB	1				
TOPLAM	18	10	3	5	4

İncelenen masallarda birkaç değer bir değer altında yoğunlaştığını görülmüştür. Örneğin, CEÇ masalında, yardımlaşma ve dayanışma değerinin sorumluluk değeriyle bütünleştiğini görmekteyiz. GBO masalında sorumluluk değerinin

çalışkanlık değerinde bütünleştiği görülmüştür. NVEOGS masalında misafirperverlik, şükür, kanaat ve dostluğun yardımseverlik/iyilikseverlik değerinde birleştiği görülmüştür.

Şekil 5. İncelenen Masallarda Tespit Edilen Değerlerin Masallardaki Dağılımı

İncelenen masallarda tespit edilen sosyal beceriler; kişiler arası iletişim, toplum kurallarına uyum, sorumluluk yüklenebilme, akıl yürütme ve sorun çözme becerileridir. İncelenen masalların kurgusunda çocuğun sosyal hayatta sağlıklı bir kişilik oluşturması için gerekli sosyal beceri iletilerine değinildiği görülmüştür. İncelenen masallarda en çok işlenen sosyal beceri kişiler arası ilişkiler becerisidir. Kişiler arası olumlu ilişkiler iletilerine on üç yerde rastlanılmıştır. Akıl yürütme ve sorun çözme becerisi, dört yerde tespit edilmiştir. Toplum kurallarına uyum becerisine dört yerde rastlanmıştır. Sorumluluk yüklenebilme becerisine üç yerde rastlanılmıştır.

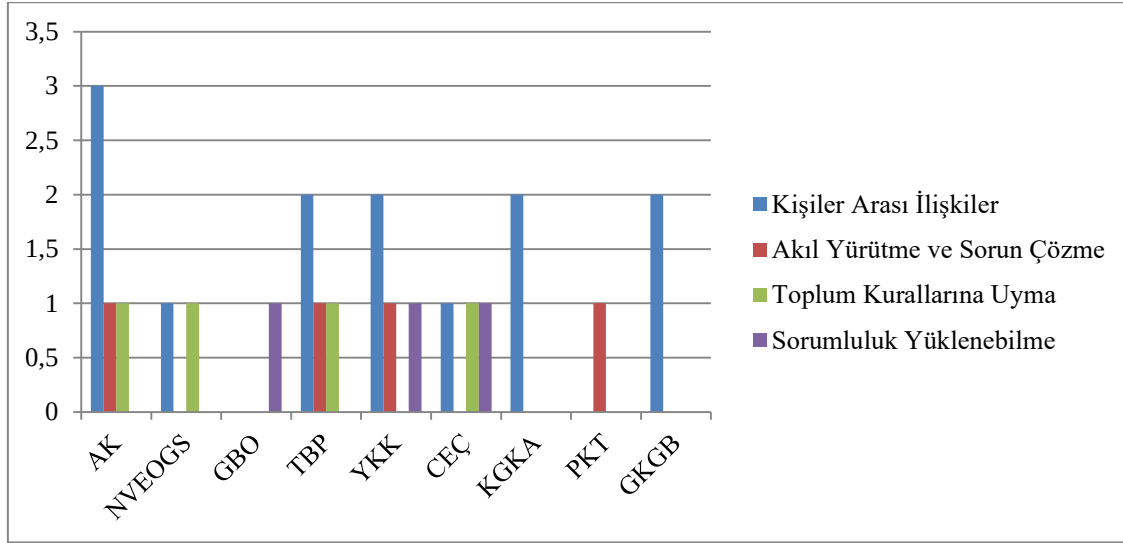
Tablo 12. İncelenen Masallardaki Sosyal Beceri Unsurlarının Rakamsal Dağılımı

İncelenen Masallar	Kişiler Arası İlişkiler	Akıl Yürütme ve Sorun Çözme	Toplum Kurallarına Uyum	Sorumluluk Yüklenebilme
AK	3	1	1	
NVEOGS	1		1	
GBO				1
TBP	2	1	1	
YKK	2	1		1
CEÇ	1		1	1

Tablo 12 (Devam). İncelenen Masallardaki Sosyal Beceri Unsurlarının Rakamsal Dağılımı

İncelenen Masallar	Kişiler Arası İlişkiler	Akıl Yürütme ve Sorun Çözme	Toplum Kurallarına Uyum	Sorumluluk Yüklenebilme
KGKA	2			
PKT		1		
GKGB	2			
TOPLAM	13	4	4	3

Şekil 6. İncelenen Masalarda Tespit Edilen Sosyal Becerilerin Masallara Dağılımı

İncelenen masalarda yazar, kahramanları başlarına gelen kötü bir olaydan kurtarmak için öncelikle düşünmeye sevk eder sonra masalın doğası gereği olağanüstülükler çizgisinde yürüterek sorunları çözdürür. Kimi zaman bir dua ile kimi zaman perilerle kimi zaman bakır bir tas ile kimi zaman da tılsımlı sözlerle sorunları çözdürür. GKGB masalında dua ve bakır bir tas ile TBP masalında tılsımlı sözlerle ve perilerle sorunların çözüldüğü görülmüştür. AK masalında üç elma ile NVEOGS masalında dua ile sorunların çözüldüğü görülmüştür. TBP masalında yazarın kahramanın anne ve babasının kim olduğunu masal içinde masal anlatarak hissettirmesi de akıl yürütme becerisini geliştirecek düzeydedir. Okuru her ne olursa olsun sorunlarla başa çıkabilmek için cesaretlendirmektedir.

Bu çalışma, Münir Hayri Egeli'nin kaleme aldığı masal türündeki eserlerinin incelenmesiyle başlangıçta ortaya koyduğumuz soruların cevabına erişmemizi sağlamıştır. 1947 ile 1970 arası dönemde çocuklar için masal türünde eserler kaleme alan Münir Hayri Egeli, Türkiye'de çocuk edebiyatının önemini ve gerekliliğinin anlaşılmasını sağlamıştır. Egeli'nin döneminde yazılan çocuk kitapları çocuğa ne

yapması gerektiğini söyleyen nasihat veren bir tarzda yazılmıştır. “1970’li yıllara kadar çocuk edebiyatı didaktik-otoriter ağırlıklı bir edebiyat biçiminde gelişir” (Şirin, 2019: 28). Egeli ise çocuk okurlara dilimizin zenginlikleriyle yaklaşmış onları atasözlerinin ilginç hikâyeleriyle buluşturmuştur.

Münir Hayri Egeli’nin incelenen masallarının içerik özellikleri açısından zengin bir içeriğinin olması çocuklar için uygun ve önemli görülmüştür. Bu bağlamda incelenen masallar düzenlenip tekrar yayımlanabilir.

Türk çocuk edebiyatı açısından önemli bir detay da Egeli’nin kaleme aldığı masal kitaplarının dönemin Millî Eğitim Bakanlığınca okullara tavsiye edilen kitaplar arasında yerini almış olmasıdır. Münir Hayri Egeli’nin çocuk kitaplarının daha önce hiçbir çalışmaya konu olmaması bu çalışmanın özgünlüğünü, orijinallliğini ve önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca Münir Hayri Egeli’nin kaleme aldığı masalların incelenmesiyle elde edilen bulgular, yapılacak olan diğer çalışmalara da katkı sağlayacak ve yol gösterecektir.

KAYNAKÇA

- Alangu, T. (2020). *Türkiye Folkloru El Kitabı*. Haz.: İsmail Görkem, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Arıcı, A. F. (2004). Tür Özellikleri ve Tarihlerine Göre Türk ve Dünya Masalları, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 11(26), 159-169.
- Baş, B. (2014). *Çocuk Edebiyatı*. A. Güzel ve G. Karatay (E .) *Türkçe Öğretimi El Kitabı içinde* (469-520). Ankara: Pegem Akademi.
- Bilgegil, K. (1989). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri 1, Belâgat*. Ankara: Atatürk Üniversitesi.
- Boran, T. (2019). “Münir Hayri Egeli (d. 1899 / ö. 25 Ekim 1970)” Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü II. Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/munir-hayri-egeli> (Erişim Tarihi: 23.06.2021).
- Boratav, P. N. (1984). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi
- Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Sosyal Beceriler. *Bilgi*, (37), 155-174.
- Demir, N. (2010). *Anadolu Türk Masallarından Derlemeler*. Ankara: Ötüken Yayınları
- Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (26. Basım), Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları.
- Devlet Planlama Teşkilatı (2001). Sekizinci beş yıllık kalkınma planı-Çocuk özel ihtisas komisyonu. Ankara.
- Egeli, M.H. (1954). *Atlı Kız*, İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi
- Egeli, M.H. (1957a). *Ne Verirsen Elinle O Gider Seninle*, İstanbul: Gençlik Kitabevi.
- Egeli, M.H. (1957b). *Tahta Bacaklı Prens*, İstanbul: Çocuk Kitabevi.
- Egeli, M.H. (1957c). *Gülme Komşuna Gelir Başına*, İstanbul: Gençlik Kitabevi.
- Egeli, M.H. (1962a). *Cim Cime Elma Çiçeği*, İstanbul: Kitap Yayma Odası.
- Egeli, M.H. (1962b). *Peri Kayanın Tepegözü*, İstanbul: Çocuk Kitabevi.
- Egeli, M.H. (1962c). *Çil Horoz*, İstanbul: Çocuk Kitabevi.
- Egeli, M.H. (1963). *Kurtla Güler Kuzuyla Ağlar*, İstanbul: Necmettin Salman Kitap Yayma Odası.
- Egeli, M.H. (1970a). *Yedi Küçük Kambur*, İstanbul: Necmettin Salman Kitap Yayma Odası.
- Egeli, M.H. (1970b). *Gür Babanın Oğlu*, İstanbul: Necmettin Salman Kitap Yayma Odası.
- Enginün, İ. (2006). Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları, *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-222.
- Elçin, Ş. (2005). *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercan, H. (2005). *Çocukluk Felsefesi, Kebikeç- İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 19, 113-120.
- “Güncel Türkçe Sözlük”, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 08.08.2023)
- Gökşen, E. N. (1985). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*, Ankara: Remzi Yayınevi.
- Gözelce, D. K.(2020).“Atatürk Ansiklopedisi”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/sunus/> (Erişim Tarihi: 08.08.2023).
- Gümüştepe, P. N. (2016). *İslamiyet Sonrası Türk destanlarında Masal Motifleri Üzerine Bir Değerlendirme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.) Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Hökelekli H. (2007). Kendini Bilmek ve Kendini Kontrol Etmek Değerler Eğitimi Merkezi Bülteni, *Dem Dergi*, 1(1), 69-75.
- İpşiroğlu, Z. (2006). *Çocuk Yazını Eleştirisi*. 2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Hazırlayan: Sedat Sever).

- Kaminski, W. (2016). *Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatına Giriş*, (çev. Y. Baş), Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- Kaya, M. (2014). Okuma Kültürü ve Çocuk Edebiyatı [Özel Sayı]. *Türk Dili*, CVII(756), 608-622.
- Karaalioglu, S. K. (1980). *Edebiyat sanatı*. İstanbul: İnkılâp ve Aka.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Basın Yayın.
- Kıbrıs, İ. (2010). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Kök.
- Kutlu, A. (1999). Atatürk, Cumhuriyet ve Milli Kimlik. *Erdem*, 11(33), 833-838.
- Lukens, R. J., Smith, J. J., Coffel, & Cynthia M. (2018). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*. (Çev: C. Panay). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Lüthi, M. (1996a), "Halk Masallarında Tek Boyutluluk," Çev. F. Gülay Mirzaoglu, *Milli Folklor*, 147-151.
- Lüthi, M. (1996b), "Halk Masallarında Yüzeysellik," Çev. F. Gülay Mirzaoglu, *Milli Folklor*, 81-90.
- Naci, M. (2009). *Lügat-i Nâcî*, (Haz. Ahmet Kartal), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Oğuzkan, F. (1977). Çocuk yazını. *Türk Dili Çocuk Yazını Özel Sayısı*, 311, 89-93.
- Oğuzkan, A. F. (2010). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı.
- Ölçer Özünel, E. (2011). "Yazının İzinde Masal Haritalarını Okuma Denemesi: Masal Tarihine Yeniden Bakmak", *Milli Folklor*, 23(91). 60-72.
- Pekgirgin, O. (1968). EGELİ (Münir Hayri), *İstanbul Ansiklopedisi*, C. 9. İstanbul: Koçu Yayınları.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu*. (Çev: K. İnal). Ankara: İmge Kitabevi.
- Sağlam, M. ve Aral, N. (2016). Tarihsel Süreçte Çocuk ve Çocukluk Kavramları. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 1(2), 43-56.
- Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2011). *Halk Masalları*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Sarıyüce, H. L. (2012) *Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Nar Yayınları.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*, İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Şimşek, E. (2001). *Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması*, Ankara: TC. Kültür Bakanlığı Yayınları
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2019) *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış (Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?)*. İstanbul: Uçan At.
- Tezel N. (1965). Türk Halk Masalları Üzerine Bir İnceleme. *Hisar*, 22, 8-9.
- Tezel, N. (1968). Türk Halk Edebiyatında Masal. *Türk Dili-Halk Edebiyatı Özel Sayısı*.
- Tezel, N. (2001). *Türk Masalları 1*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayını.
- Thompson, S. (1946). *The Folktale*, New York: The Dryden Press.
- Türkan, K. (2012). "Türk Dünyası Masallarında Su Kültü", *Milli Folklor*, 93, 135-148.
- Uçan H. (2005). "Çocuk Kadar Saf Temiz Olabilmek / Kalabilmek." *Hece, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 18-23.
- Uçan, H. (2018) *Edebiyat Bilimi Kuramsal Yazılar*. İstanbul: İz Yayınları.
- Uslu, E. (2022). Oğuz Tansel'in Masallarının Sosyal Beceriler Açısından İncelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 53, 341-360.
- Uygur, N. (1985). *İnsan Açısından Edebiyat*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yalçın, A. ve Aytas, G. (2008). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ.
- Yeşilyaprak, B. (2017). *Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim*, Ankara: Pegem Akademi